lib. 2. de matrim. disput. 14. & 19. Aravio, in dissert. moral. tract. 2. q. 19. n. 74. & ita textum in *d. cap. 2.* accepit Legauitre, *in pand. ad hunc tit.*

8 Expenditur cap. de incest. 35. q. 3. Sed supra traditis primo obstat textus, *in c. de incestis, 35. quaest. 3.* ubi Julius Pontifex agens de incestuosis peccantibus, & poenitentiam cum catechumenis agentibus, ait se illas incestuosas conjunctiones prohibere, ita ut *quae hactenus statuta sunt non dissolvat*. Ergo matrimonia ab incestuosis contracta, nec quoad torum, seu cohabitationem dissolvuntur. Tandem in fine ipsius textus ait Pontifex: *Hi quibus illicita conjugia negantur, concedi meliora conjugia*. Ex quibus verbis deducitur, incestuosis, quibus usus matrimonii jam contracti propter supervenientem affinitatem negatur, concedi aliud matrimonium contrahere. Igitur, quia propter incestum adeo matrimonium dissolvitur, ut liceat novum inire. Primae difficultati respondendum est, illa verba, *quae sunt hactenus statuta*, non esse referenda ad matrimonia incestuosa, seu ab incestuosis contracta, sed ad Ecclesiae statuta jam circa poenas incestuosorum facta, quae nullo modo convellere, aut mutare intendebat Julius, sed potius firmare. Secundae difficultati respondendum est, ea verba esse accipienda de matrimoniis contractis ante incestum commissum, vel postea, cum ex dispensatione illis conceditur matrimonium contrahere: quae interpretatio facile colligitur ex littera ipsius textus, prout habetur in Conc. Agathensi *can. 61. & c. hac 3. 35. q. 8.* & in Conc. Turon. 2. *can. 21. & in addit. ad cap. c. 100.* ubi ita legitur: "Sed quibus illicita conjunctio interdicitur, nisi hi sunt, quos Sanctorum Patrum decreta conjugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem." Et ita verba illa sunt referenda ad eos, quibus prohibitum non est defunctis uxoribus cum aliis matrimonium contrahere.

9 Expenditur canon. 41. Conc. Trib. Secundo supra traditis obstat textus *in canon. 41. Concil. Tribur.* in illis verbis: "Si quis legitimam duxerit uxorem, & impediente quacumque domestica infirmitate, uxorium opus non valens implere cum illa, frater vero ejus suadente diabolo, adamatus ab ipsa clanculum eam humiliaverit, & violatam reddiderit, omni modo separetur, & a neutro alteri eadem mulier conjungatur. Igitur conjugium, quod erat legitimum, fraterna commaculatione est pollutum; & quod erat licitum, illicitum est factum, ut Hieronymus ait: Mulier duorum fratrum non ascendat torum: si autem ascendit, adulterium perpetravit. Quia vero humana fragilitas pronior est ad labendum, alio modo imminatur ad standum: idcirco Episcopus considerata mentis imbecillitate, post poenitentiam sua constitutione peractam, si se continere non possint, legitimo consolentur matrimonio, ne dum sperant ad alta subleyari, corruant in coenum." Ex quibus verbis deducitur, dissolvi matrimonium propter affinitatem supervenientem, & conjuges si se continere non possint, legitimo consolari posse matrimonio. Igitur quia licet incestuosis aliud legitimum matrimonium contrahere. Pro cujus difficultatis solutione dicendum est, quod licet superveniente affinitate conjux, qui incestum, adulteriumque commisit, non possit petere debitum a conjuge, nec conjux sciens impedimentum possit amplius cum conjuge commisceri, *cap. discretionem 6. cap. 8. hoc tit.* tamen peracta poenitentia, si se continere non possint, ex misericordia potest Episcopus cum eis dispensare, ut ad invicem conjungantur, ut supra probavi; de qua dispensatione accipiendus est dictus canon 41. ut videlicet peracta poenitentia, si se conjuges continere non possint, legitimo matrimonio consolentur, idest antiquo matrimonio legitime contracto utantur, cujus usus sequestratus erat ob affinitatem supervenientem; & ita illa verba, *legitimo matrimonio*, non referas ad novum, sive secundum conjugium, sed ad primum, & antiquum.

TITULUS XIV.

De consanguinitate, & affinitate.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Cassinensi Abbati*.

EX litteris tuis ad nos directis accepimus, quod cum quidam secreto inductam mulierem subarrasset, & cognoscens carnaliter cohabitasset cum ea per annum, *b* Mundualdus ipsius mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam, quasi fornicariam cognovisset. Tunc vir, & mulier juramento firmarunt, quod ab initio alter in alterius copulam maritalem consenserant, & de cetero sicut vir, & mulier insimul cohabitarent. Cum autem nec juramento mulieris fidem procurator habuerit, exegit eam publice subarrari. Quod cum vir facere paratus esset in conspectu Ecclesiae, surrexerunt duo proponentes praefatae mulieris conjuges in quinto gradu consanguinitatis, & primo genere affinitatis, sese contingere; quia pater illius, qui eam subarrare volebat, priorem virum in quarto gradu consanguinitatis attigerit: Unus autem ita se vidisse juravit, alius autem noluit id juramento firmare, & ob hoc licet ille praefatam mulierem subarrare distulerit, minime tamen ab ejus cohabitatione discessit. Processu vero temporis ad instantiam Mundualdi praefatam publice matrimonium celebravit, & postmodum fere cum uxore per annum permansit. Nunc autem quaestio prima revixit, & jurarunt duo coram Archipresbytero *c* plebario, ut dicis, quod primus vir fuit in quinto gradu consanguinitatis patri praesentis viri. Unde quia diversi diversa sentiunt, quid agendum sit in hoc casu, nostris litteris quaeris edoceri. Quocirca d. t. p. A. s. p. m. quat. utramque partem ante tuam praesentiam convoces, & faciens testes coram te jurare, adhuc inquiras, & a quibus, & quando didicerint, quod testantur. Si vero post motam quaestionem didicerint, non est judicandum matrimonium dissolvendum; similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerint. Inquisita vero veritate diligenter, si per testes circumspectos, & omni exceptione majores inveneris, quod primus vir patrem superstitis in quinto, vel sexto gradu consanguinitatis attigerit, non differas sententiam divortii promulgare. Aeque enim, ut canones dicunt, abstinendum est a *d* consanguineis uxoris, ut a propriis, usque ad septimum gradum. Ceterum prudentiam tuam volumus non latere, quod personae idoneae nominandae sint, & gradus distinguendi, & ab utroque latere computandi: nec sunt causae matrimonii tractandae per quoslibet, sed per *e* judices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum super his nequaquam ignorent.

NOTAE.

1 De Cassinensi Monasterio. *a* C*assinensi*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & post Conc. Lateran. *p. 6. c. 3.* Monasterium hoc Cassinense, praecipuum Ordinis D. Benedicti, ita dictum est a Monte Cassino in Provincia Campaniae Regni Neapolitani, quod jussu Domini nostri construxit idem Sanctus, cujus magnitudinem, originem, & progressum late describit Yepes, *t. 1. chron. D. Benedicti*, & post eum Cornel. *in notis ad Gunterum, tom. 3. fol. 429.* Monasterium hoc Cathedra Episcopali praefulgebat temporibus Alexandri III. usque ad tempora Urbani V. ut refert ipse Yepes: unde Roffredus Episcopus simul & Abbas quem postea Clem. III. creavit Cardinalem tituli Sancti Marcellini, consuluit ipsum Alexand. de valore cujusdam matrimonii; casus autem ita contigit: Cum Petrus Mariam clandestine desponsasset, subarrassetque, tutor ipsius mulieris Petrum urgebat, ut ipsam publice in uxorem duceret in conspectu Ecclesiae; & cum ipse paratus esset eam publice in uxorem accipere, duo testes asseruerunt, ipsum Petrum cognatum fuisse in quinto gradu prioris viri ipsius Mariae; & ita eodem affinitatis gradu ipsam attingere, sed cum illi testes non essent idonei, quia unus de audita tantum deponebat, & alius testimonium suum jurejurando firmare renuebat, matrimonium publice celebratum fuit, sed cum postea adfuissent alii duo testes idonei, & omni exceptione majores, qui sub juramento deponerent ipsum maritum quarto consanguinitatis gradu priorem virum ipsius mulieris attigisse, & ita in eodem affinitatis gradu cum uxore esse, consultus Alexand. III. decrevit, simile matrimonium, etsi publice celebratum, esse dissolvendum ob praedictum affinitatis gradum.

2 Mundualdus. *b Mundualdus*.) Idest tutor, a mundio, quod est tuitio, ut in legibus Longobard. *lib. 2. titul. 30. lib. 11. & l. 2. titul. 33. lib. 3.* & aliis congestis a Lindembrogio, *in Glossario legum antiquar. verbo Mundualdus*, Flodoardus, *Histor. Rhem. l. 2. cap. 19.* "Non dubito tam id notum esse charitati, quanta nobis Ecclesiasticae disciplinae, quantisque nostrorum necessitatibus subditorum, & insuper mundialium oppressionibus quibus quotidie agitantur, cura constringat." *Burchardus, lib. 19. Decreti, ex poenitentiali Romano*: Rapuisti uxorem tuam, & vi, sine voluntate mulieris, vel parentum, in quorum mundiburdio tenebatur, illam abduxisti." Et apud alios relatos a Vossio, *l. 2. de vitiis serm. c. 12.* Ut enim apud Romanos mulieres erant in perpetua tutela, dum matrimonium contraherent, Ulpianus, *in fragm. titul. 11. §. fin. & titul. 20. §. feminae*, cujus tutelae vestigia extant, *in l. 1. §. si qui capite, vers. tuendum, ff. de cap. minut. leg. qui habebat 47. ff. de vulgari, l. 11. ff. de legat. 3.* ita etiam apud Longobardos, ut constat ex variis eorum legibus congestis a Lindembrogio, *ubi supra*, verbo *Mundium*. Unde juxta morem ipsius provinciae, ubi praesens casus contigit, refertur ipsam mulierem sub mundualdo fuisse.

c Plebario.) *Plebano*, legitur in Concilio; sed legendum est *Plumbariolo*, quod est Castrum in Regno Neapolitano subjecto Coenobio Cassinensi, ut notavit Cujacius, *in praef.*

d Consanguineis uxoris.) Legendum esse, *Consanguineis mariti*, ut congruant haec verba decisioni, docuit Cujac. *in praef.*

e Judices discretos.) Per Episcopos videlicet, ut ordinarios, per alios vero Praelatos virtute delegationis, ut probavi, *in cap. 2. ut lite non contest.* facit caput *tertium*, *de restit. spoliat.* & Synodus Londinen. habita anno 1237. apud Matth. Paris. *in Henric. III.* "Propterea duximus statuendum, quod matrimoniales causae, quae inter ceteras maturitate magna, & diligentia sunt tractandae, viris providis, & fide dignis, & habentibus juris peritiam, vel saltem competens exercitium, committantur."

COMMENTARIUM.

3 Conclusio statuitur, & probatur. EX hoc textu sequens communiter deducitur disputanda assertio: "Separatur matrimonium inter affines contractum, etiam usque ad sextum gradum." Probant eam textus *in c. si qua mulier 35. q. 1. c. nullum 35. q. 2. c. & hoc quoque 35. quaest. 3.* Conc. Agathensi *can. 61.* Epaun. *can. 30.* Tolet. 2. *can. 5.* Aurel. 1. *can. 10.* Aurel. 3. *can. 10.* Arvern. *can. 11.* Turon. 2. *can. 21.* Matisc. 2. *can. 18.* Altissiod. *can. 27. 28. 29. & 30.* Cabilon. 2. *can. 29.* Mogunt. sub Leone III. & Carol. *can. 54. & 56.* Greg. I. *lib. 2. ep. 131.* Greg. II. *epist. 14.* Zachariae, *ep. 1. column. 2.* Gregor. VII. *lib. 7. epist. 9. & lib. 8. epist. 3.* Trident. *sess. 24. de reform. matrim. can. 3.* quorum jurium, & aliorum verba referunt Ant. Aug. *in epit. Juris Pontificii, lib. 29. tit. 13.* Jubert. Coccius, *t. 2. thesauri fidei Cathol. lib. 9. art. 5.* Illustrant ultra congestos a Barb. *in praesenti*, Cujacius & Cironius, *hic*, Grotius, *l. 2. de jure belli, cap. 5. num. 13.* Scortia, *in select. epit. 94. theorem. 232.* Janius, *tom. 1. solit. 4. 37.* Petrus Greg. *lib. 9. syntag. cap. 11. & lib. 3. part. tit. 21. cap. 7. & in cap. 8. n. 40. de sponsal.* Gentil. *l. 3. de nuptiis, cap. 6.* Bobadilla, *lib. 2. polit. c. 9.* Hothomanus, *l. 4. illustr. c. 35.* Mancinus, *l. 2. de triplici unit. collat. cap. 111.* Coltarus, *de sponsal. fol. 110.* Cujac. *ad tit. C. de incestis nupt.* Pornat. *lib. 3. selectt. c. 26.* Roussel. *l. 1. biblior. jur. Pontif. c. 15. n. 12.* Viebel. *in meth. jur. canon. fol. 459.* Vinnius, *l. 2. selectt. c. 13.* Didacus Perez, *in l. 2. tit. 29. l. 3. ordin.* Perez, *de matr. disp. 31. per totam*, Basil. *eod. tract. l. 7. c. 33.*

4 Impugnatur traditia assertio. Sed haec assertio difficilis redditur sequenti consideratione, quam deducam ex fundamentis, quibus moti Brentius, Lutherus, & Kemnitius, asseruerunt matrimonium injuste ab ab Ecclesia inter affines, & consanguineos prohiberi. Primo ait Brentius, *in comment. ad c. 18. Levit.* Romanus Pontifex non est supra Christum, cum ejus tantum vicarius sit: sed Christus Dominus non venit leges politicas constituere, sed verbum Dei annunciare: ergo nec Romanus Pontifex debet, aut potest ejusmodi leges ferre, & per consequens matrimonium inter certas personas prohibere. Secundo ajunt Luther. *in Babil. c. de matr.* & Bucerus, *in cap. 19. Matthaei*, Deus melius novit quae sint personae aptae ad matrimonium, & quousque se extendant gradus cognationis, quam ullus homo: at ipse non prohibuit conjugia nisi usque ad secundum gradum in linea aequali: ergo temere prohibentur ab hominibus conjugia in gradibus ulterioribus. Deinde Beza, *in l. de repud.* Kemnitius, 2. *p. exam.* expendunt Conc. Turon. 2. *can. 21.* in illis verbis: "De incestis conjunctionibus censuimus, statuta canonum vetera non irrumpi, &c. Omnis homo ad proximum sanguinis sui non accedat. Turpitudinem patris tui, matris tuae, uxoris patris tui, sororis tuae, sive ex patre, sive ex matre, quae domi, vel foris genita est; filiae filii tui, vel neptis ex filia, vel filiae uxoris patris tui, quam peperit patri tuo; sororis patri tui, sororis matris tuae, patrui tui, & uxoris ejus, nurus tuae, uxoris fratris tui, sororis tuae, & filiae ejus, filiae, vel filii sororis uxoris tuae non revelabis: cum uxore proximi tui non coibis. *Et Parisiense c. 4.* ibi: Nullus illicita conjugia contra praeceptum Domini sortiri praesumat, idest, fratris relictam, novercam, relictam patrui, vel sororem uxoris suae sibi audeat sociare, neque avunculi quoque, quae relicta est, neque nurus suae, vel materterae conjugio potiatur; pari etiam conditione conjugio amitae, privignae, ac filiae privignae conjunctionibus praecipimus abstinere." In quibus non prohibetur conjugium inter affines, nisi usque ad secundum gradum; ergo non usque ad septimum, ut in praesenti docetur. Accedit, nam apud Romanos, qui semper in nuptiis honestatem praeferebant, *leg. semper, ff. de ritu nupt. semper, ff. de reg. jur.* nuptiae non prohibebantur inter affines lineae transversalis, ut probant Grot. *l. 2. de jure belli, c. 10.* Vinnius, *l. 2. selectt. c. 13.* ergo non repugnat honestati nuptiarum matrimonium contrahi inter affines.

5 Affinitatis etymon, & definitio. Qua dubitandi ratione non obstante, vera est praesens assertio, pro cujus expositione sciendum est, affinitatem, si ejus etymologiam attendamus, esse quasi duorum ad unum finem unitatem, eo quod duae cognationes diversae per nuptias copulentur, & alter ad alterius cognationis finem accedat: cum enim per copulam vir, & femina efficiantur una caro, sanguis unius dicitur alterius sanguinem tangere, & ob id consanguinei unius conjugis sunt alteri conjugi affines, *cap. fraternitatis 35. q. 10. l. non facile, ff. 3. ff. de gradibus*; ex Cicerone, & Terentio illustrat Gentilis, *l. 5. de nuptiis, cap. 12.* Beyerlink *in theatro, verbo Affinitas*. Si autem rem ipsam exquiramus, affinitas secundum jus civile non male definitur, ut sit *civile vinculum ex justis nuptiis proveniens*, ut docent Brissonius, *de V. S. verbo Affinis*: nam jure civili non nisi ex justis nuptiis oriebatur, *l. 4. §. affines, & §. secundum, ff. de gradibus*. Ubi dum docetur, nec cognationem, nec affinitatem esse posse sine justis nuptiis, id referendum est ad cognationem, & affinitatem naturalem; nam naturalis cognatio, & affinitas etiam ex servili cognatione, & conjunctione oriebatur, juxta textum sic accipiendum, *in l. adoptivus 14. §. servilis, ff. de ritu nupt.* explicat Ant. Faber, *in Jurisprud. tit. 9. princ. 6. illat. 1.* Nec praedicta diffinitio evertitur, *ex l. quod servus 8. vers. datur, ff. de condict. causa*, ubi aperte dicitur, inter sponsos affinitatem contrahi. Nam respondendum est cum Glossa ibi, *verbo Affinitas*, Castrensi *n. 6.* Fabro, *in ration. ad ipsum textum*, Meratium ibi improprie dixisse affinitatem inter sponsos manere pro publica honestate, ut etiam improprie divortium dari inter sponsos dixit, cum divortium proprie loquendo non detur nisi inter conjuges, *l. inter sponsum, §. div. ff. de V. S.* Jure vero canonico etiam affinitas ita definitur, ut sit proximitas personarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentela: ita Cov. *in 4. p. cap. 6. §. 7.* D. Thom. *in 4. dist. 4. q. unic. art. 1. q. unic.* Dicitur generaliter *ex copula*, quia ad contrahendam affinitatem copula omnino necessaria est, nec interest an ea licita, vel illicita fuerit, *c. in litteris 24. de testibus, c. discretionem, c. tua, de eo qui cognovit*, ubi probavi; etsi aliter docuerit Corrasius, *lib. 1. miscel. c. 3.* nec etiam refert, an copula habita sit cum femina volente, an prorsus cum invita, ignorante, dormiente, ebria, vel insana; quia ut affinitas contrahatur, tantum desideratur, quod copula habita apta sit ad generationem, unde consequens est ad affinitatem desiderari perfectum congressum cum vera seminis emissione intra vas femineum, ex ratione textus *in c. fraternitatis, 35. q. 1. c. lex divina 27. q. 2. c. extraordinaria 32. q. 3.* docent cum aliis pluribus Sanchez, *de matr. d. disp. 65. n. 8.* Basil. *supra*, imo, & plures apud Dianam, *p. 4. tr. 4. resol. 43.* requirunt utriusque seminis commixtionem, tametsi contrarium teneant Sanchez, *l. 7. disp. 64. n. 21.* Torreblanca, *de jure spirit. l. 2. c. 5. sol. 9.* Diana, *3. p. tr. 5. res. 19.* Similiter probabile est, non sufficere commixtionem seminis opera daemonis, seu artificio; sed necessariam esse copulam utriusque modo connaturali, ut fiant una caro, Basil. *l. 7. c. 35. n. 2.* Diana, *3. p. tr. 5. res. 19.* contra Sancium, *l. 9. disp. 64. n. 15.* & alios. Nomina autem affinium utroque jure attento sequentia sunt. Socer, qui est viri, aut uxoris pater, *l. 4. §. gradus, ff. de gradibus*. Socrus, quae est viri aut uxoris mater, & ad generum, utrumque refertur, *d. l. 4. §. gradus, l. adoptivus 14. ff. de ritu nupt.* Prosocer, qui & socer magnus dicitur, est uxoris, aut mariti avus, & ad progenerum, & pronurum refertur, *d. l. 4. §. gradus, l. 3. §. ult. ff. de post.* Prosocrus, quae & socrus magna dicitur, uxoris, aut mariti avia est, *d. l. 4. §. gradus*. Vitricus maritus alter matris, cum privigno, & privigna confertur, *d. l. 4. §. gradus, l. 3. C. communia, de success.* Noverca, altera patris uxor, & cum privigno, & privigna confertur, *d. l. 4. §. gradus*: late tamen etiam ad avi, & proavi uxorem hoc nomen producitur, *dict. leg. adoptivus 14. §. 2.* Privignus, uxoris filius ex alio marito, itemque mariti filius ex alia uxore natus, & cum vitrico, vel noverca confertur, *d. l. 4. §. gradus*: late etiam ad uxoris nepotem, & pronepotem hoc nomen producitur, *d. l. adoptivus 14. §. 2.* etiam hoc nomen convenit ei, qui ex non nupta, & quae post alteri nupsit, natus est, *l. privignam 7. ff. de ritu nupt.* non tamen convenit illi, qui ex uxore mea, quae post divortium alteri nupsit, natus est, *leg. si quae mihi 12. §. 1. ff. de ritu nupt.* Consoceri etiam dicuntur inter se, quorum unius filius alterius filiam uxorem duxit, Sveton. *in Claudio*, ibi: *Appium, & Sylanum consocerum suum occidit*. Et eadem ratione comprivigni dici possunt, quorum unus novercae filius alteram vitrici filiam, aut e contrario, uxorem duxit, ut *in §. mariti, Inst. de nuptiis, l. cum hic status 32. §. si socer, ff. de don. inter*. Nomina lineae transversalis perpauca sunt in Latina lingua, sed doctrinae causa varia finguntur, & supponuntur. Fratria, fratris uxor. Nonius autem ait, *Fratriae appellantur fratrum inter se uxores*; unde corrigit dictam legem 4. *§. gradus*, Franciscus Hothom. *de ritu nupt. cap. 10.* & pro *genitricus*, legit *fratria*, *in cap. quod autem 33. quaest. 5.* Fratrissa, uxor fratris dicitur. Etiam sororis maritus nova, & commentitia voce sororius dicitur, quia ut ait D. Isidor. *lib. 10. etymol. cap. 7.* ille nullum in Latina lingua nomen habet. Frater mariti dicitur levir, *d. lib. 4. §. gradus*. Nonius, *ubi sup.* ubi: *Levir dicitur frater mariti, quasi laevus vir*. Prosfrater etiam dicitur uxoris frater, & proinde mariti soror appellatur. Glossa *in d. l. 4. §. gradus*. Prosequitur alia nomina etiam affinitatis Franc. Hothom. *ubi sup.*

6 De affinitatis generibus. Deinde, ut affinitatis genera, & gradus agnoscamus, sciendum est, olim affinitatem in triplici genere consideratam fuisse, *c. de propinquis, c. porro 35. q. 3.* Primum erat inter mulierem copula licita, vel illicita cognitam, & inter viri cognoscentis consanguineos, & e contra, & inter consanguineos mulie-

ris

ris cognitæ. P. Ehfen. *ep.* 115. ibi: " Inveniantur canones, ex quorum intelligentia triplex affinitatis genus, & in eis diversorum distinctionem graduum industria scholaris explicavit. Secundum autem oriebatur inter affines, & maritum, seu uxorem sui affinis, veluti si Titius vellet cum uxore Sempronii fratris suæ uxoris post utriusque mortem matrimonium contrahere, quo casu matrimonium celebratum nullum erat. Tertium nascebatur cum marito, seu uxore illius conjuncto in secundo affinitatis genere, ex. gr. si uxor Sempronii prædicti post ejus mortem matrimonium contraheret cum Scjo quo casu Titius cum eo affinitatem contrahebat, ut docet Sanchez, *de matr. l. 7. disp.* 63. *n.* 3. Basilius, *d. c.* 34. *n.* 1. & olim secundo, & tertio affinitatis genere etiam matrimonium prohibebantur, *c. de propinquis*, 35. *q.* 2. *c.* 1. *& per tot. de filiis ex secundis nuptiis susceptis*, *in* 1. *col.* sed Innocen. III. in Conc. Lat. relato, *in c. non debet, hoc tit.* secundum, & tertium affinitatis genus sustulit, & primum usque ad quartum tantum gradum matrimonium impedire statuit.

7 *Affinitas quomodo computetur.* Affinitatis autem nulli sunt gradus, ut ait Modestinus, *in l.* 4. *§. gradus*, *ff. de gradibus*: unde in Pandectis Florentinis titulus recte concipitur *de gradibus & affinibus*: & male in vulgatis habetur, *de gradibus affinitatis*; & Justinianus, *in l.* 2. *§. fuerat* 7. *C. de veteri Jure*, ait: *Et jus autem, quod de gradibus affin. descendit*; cujus rei illa ratio reddi potest; quod cum nullæ sint affinium generationes, idcirco nec ulli affinium possunt esse gradus; nam pro numero generationum gradus institui solent, ut recte advertit Cajac. *in notis. tit. de consang. in princip.* Sed cum Modestino pugnat aperte Paulus, *in leg. Jurisconsultus* 10. *in princ. ff. eod. tit.*, ubi inquit: *Jurisconsultum nosse debere cognatorum, & affinium gradus.* Cujus difficultatis componendæ causa Cajac. *ubi proxime*, putat locum Pauli, *in d. l. Jurisconsultus*, mendosum esse, & sic restituendum, *cognatorum gradus*, *& agnatorum*. Aliter idem Cujac. *ad tit. ff. de gradibus*, emendat, & ita legit: Cognatorum gradus, & affinium nosse debet. His tamen emendationibus explosis; & omissa solutione Forsterii, *lib.* 3. *select. c.* 16. distinguentis inter jus succedendi, & inter prohibitionem nuptiarum; ut quod ad illud jus attinet, non sint ullius gradus, *d. l.* 4. *§. gradus*, quoad nuptias vero gradus; *d. l. Jurisc.* respondendum existimo cum Alberico, *in d. §. gradus*, Cajac. *ad tit. ff. de gradibus, in princ.* Modest. *in d. §. gradus*, proprie gradus affinitati denegari; Paulum vero *in d. l. Jurisconsultus*, abuti appellatione graduum pro serie quadam, adinstar graduum cognationum. Unde inter affines gradus computantur juxta gradus consanguinitatis, *l. Jurisconsultus* 10. *ff. de gradibus*, ita ut quo gradu quis distat a viro, eodem gradu ab ejusdem uxore distet, vel a muliere extra matrimonium cognita, *cap. porro* 31. *q.* 5. *l.* 5. *tit.* 6. *p.* 4. Sanchez *de matr. disp.* 62. *n.* 3. Basilius *d. c.* 33. *n.* 3. ipsos vero conjuges inter se affines non esse, sed principium affinitatis, non obscure colligitur ex *l. non ideo* 5. *C. de harred. instit.* gradus autem, tam lineæ rectæ sursum, deorsumque, quam lineæ transversalis, facile ex omnibus affinitatum supra relatis cognosci possunt.

8 *Impedimentum affinitatis, & quale.* Deinde sciendum est, an hujus affinitatis vinculum originem trahat a jure naturali, an vero a lege positiva? Et distinguendum est inter affinitatem ortam ex copula conjugali, & inter affinitatem provenientem ex copula fornicaria: nam affinitas ex copula licita adinstar consanguinitatis inducit vinculum naturale, ex ea ratione, quia per copulam vir & uxor una caro efficiuntur ad prolis generationem ac proinde jure naturali consanguinei unius efficiuntur affines alterius, ut docent D. Th. *in* 4. *dist.* 41. *q. unic. art.* 1. & pluribus Sanchez *de matr. disp.* 65. *n.* 5. Unde provenit, infidelem, qui tempore infidelitatis matrimonium consummavit, non posse post baptismum rite consanguineam uxoris intra quartum gradum ducere, *c. fin. de divortiis*, docet Sanchez *d. disp.* 65. *n.* 5. etsi dissentiat Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 3. *n.* 4. Ceterum affinitas ex copula illicita orta non inducit vinculum naturale, sed tantum positivum, ut probat Sanchez *d. disp.* 65. *n.* 9. Navar. *l.* 4. *consil.* 7. *de sponsalibus*, etsi contrarium teneant Rebellus *l.* 2. *de matr. c.* 15. *concl.* 2. Hurtado *de matr. disp.* 20. *diffic.* 2. Paulus *de matr. disp.* 4. *punct.* 8. Unde fit, posse matrimonium consistere inter eum qui tempore infidelitatis extra matrimonium copulam habuit cum Titia, & ejus consanguinea post Baptismum, ut resolvit Navar. *ad hunc titulum, consil.* 12. His consequens est, antequam ad gradus, in quibus inter affines nuptiæ prohibentur, perveniamus, exponere, an lege naturali, divinave sint aliqui gradus prohibiti? Et prius de linea recta agamus, in cujus affinitatis primo gradu matrimonium prohiberi jure naturali, veluti inter privignam, & novercam; vitricum, & privignam; socerum, & nurum; socrum, & generum suaderi videtur primo ex hoc textu, & *ex c. qualiter, c. de propinquis*, 35. *q.* 3. in quibus docetur, eodem modo abstinendum esse a nuptiis inter affines, & inter consanguineos: sed inter consanguineos jure naturali matrimonium prohibetur in primo gradu lineæ rectæ, ut exponemus *infra, in c. quod super*: igitur similiter & inter affines. Secundo ex D. Paulo 1. *ad Corinth. c.* 5. ubi cum de his personis agat, ait: *Talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Ubi innuit jure gentium simile conjugium non admitti. Faciunt Tertul. *ad nationes cap.* 5. ibi: " Non dicendo secundum legem Græcorum, displicuisse illum qui mulierem patris sui habuit, cum communis, & publicæ religionis secutus sit disciplinam. " Cic. & Virg. quorum verba dedi *in c.* 66. *Conc. Illib.* Deinde id probatur ex ratione reverentiæ: eadem enim quæ parentibus debetur, his personis, quæ loco Parentum sunt, exhibenda est, *l. quia parentis* 16. *ff. soluto matrimon. l. Adoptivus* 40. *ff. de ritu nupt. §. affinitatis*, & *§. socrum, Instit. de nupt.* exornant Cujac. *lib.* 9. *observ. c.* 18. & expressit eleganter Phosilides relatus a Cajac. *l.* 36. 95. *Papin. in l. si adulterium* 38. *ff. de adult.* ibi: *Ne attingas novercam secunda cubilia patris, sed eam colas ut matrem.* Quibus, & aliis argumentis docuerunt, in primo gradu jure naturali prohiberi conjugium. Nav. *ad tit. de Spons. consil.* 12. *n.* 8. Covar. *de matr.* 2. *p. c.* 6. *§.* 10. *n.* 19. Bellarm. *tom.* 2. *controv. de matr. l.* 1. *cap.* 28. Cujac. *in l. ult. ff. de cond. sine causa*, Gothofredus *in dict. lib.* 38. *§.* 5. *ff. de adult.* pro quibus etiam facit Papinianus *in l. si adulterium* 38. *in princ. ff. de adult.* & *in l. ult. ff. de cond. sine causa*; ubi aperte probat, ex conjunctionibus inter has personas incestum jure gentium admitti. qua de causa videbatur, pecuniam a muliere in hujusmodi nuptiarum causa datam repeti non posse, quasi contra jus gentium, & naturalem honestatem, cujus ignorantia excusari nequibat, *dict. l. si adulterium*, *§.* 1. data esset, & tamen Papinianus *in d. l. ult.* repetitionem pecuniæ tribuit: sed alia ratione subtili a Papiniano repetitionem concedi notarunt Brissonius *de jure connub. pag.* 76. A. Faber *in ration. ad ipsum text.* quia scilicet matrimonii effectu non sequuto, quod nec jure sequi posset, nulla magis causa dotis dandæ quam turpis intercesserit, alioquin si de facto nuptiæ sequutæ essent, dos caduca fieret, a fiscoque auferretur, *ex l. rescripto*, *l. dote* 61. *ff. de ritu nupt. l.* 4. *C. de incestis nuptiis*, junctis traditis a Cajac. *l.* 2. 95. *Pap. in dict. l. ult.* Paro. *l.* 4. *rer. quot. c.* 17.

9 *Contraria sententia probatur.* Contraria tamen sententia, videlicet matrimonium privigni cum noverca, vitrici cum privigna, soceri cum nura, & e converso, non irritari jure naturali, sed positivo probant D. Thomas 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *in solut. ad* 3. ubi Cajetanus, Sanch. *l.* 7. *matr. disp.* 66. *n.* 7. Basil. *eod. tract. l.* 7. *c.* 34. *a n.* 5. Henriq. *l.* 11. *c.* 1. *n.* 2. pluribus relatis a Diana 4. *p. tr.* 4. *res.* 93. Fagund. *tom.* 2. *in præcept. Decalogi l.* 6. *c.* 6. Joannes Glossator antiquus apud Accursium *in d. l. ult.* Brisson. *de jure connub. pag.* 277. Grotius *de jure belli*, *l.* 2. *c.* 5. *n.* 13. quæ sententia everti non debet a Pap. *in dict. l. ult.* nam ejus authoritas, etsi expressa sit, in hac tamen nuptiali tractatione parvifacienda est, cum magis deferendum sit canonis authoritatibus, quibus non obscure probatur hujusmodi matrimonia lege tantum ecclesiastica vetari, ut colligi primo potest *ex cap. de incestis*, 31. *quæst.* 3. ubi præcipitur, matrimonia inter affines primi gradus ante illam prohibitionem contracta dissolvenda non esse. Supponit ergo aperte jure naturali valere, alioquin frustranea esset dispositio. Secundo, & quidem apertius, ex Conc. Aurelianensi 3. *can.* 10. & extat 2. *t. Conc. p.* 505. ubi decernit, matrimonia hujusmodi in infidelitate contracta, post baptismum non esse separanda. Tertio adduci solent historiæ sacræ, & profanæ, ex quibus constat, matrimonia hæc jure gentium non fuisse illicita: nam *l.* 3. *Regum, cap.* 2. Adonias filius David petiit in uxorem Abisag, quæ antea fuerat uxor patris sui David, ut constat *eod. l. c.* 1. sic etiam referente Valerio Maximo Antigonus novercam duxit uxorem, eademque tam infausti matrimonii cupiditate incensus est Imperator Antonius Caracalla, ut refert Spartianus in ejus vita, ubi sic ait: " Interest scire, quemadmodum novercam suam duxisse dicatur, quæ cum esset pulcherrima, & quasi per negligentiam maxima corporis parte nuda esset, dixissetque Antonius: Vellem si liceret. Respondisse fertur: Si libet, licet: an nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere? Quo audito furor inconditus ad effectum criminis roboratus est, nuptiasque eas celebravit, quasi sciret se leges dare, cum vere solus prohibere debuisset, matrimonium enim non (alio enim erat dicendum nomine) duxit uxorem ad parricidium, junxit incestum. " Quibus & aliis fundamentis ita docent cum pluribus Sanchez *d. disput.* 65. *num.* 7. Basil. *lib.* 7. *cap.* 34. *a num.* 5. Nec in contrarium movere debent quæ pro contraria sententia expendimus. Non primum ex præsenti textu cum supra citatis, nam æquiparatio inter consanguineos, & affines non absolute accipienda est respectu prohibitionis naturalis, sed respectu legis ecclesiasticæ, quæ utriusque matrimonia irritat. Non obstat secundum argumentum ex Paulo; est enim ille locus omnino accipiendus de uxore patris adhuc superstitis; alioquin non dixisset Paulus, hujusmodi crimen inauditum esse inter gentes; nec etiam verbo uxoris uteretur, sed relictam patris vocaret. Denique minus obstat ratio reverentiæ; hæc enim non eamdem vim habet, ac ea quam filii exhibere tenentur parentibus: ac proinde cum ad similitudinem detur, non potest reverentia illa similitudinaria jure naturali irritare hujusmodi matrimonia. Manet ergo, in nullo gradu lineæ rectæ matrimonium jure naturali prohiberi, sed tantum lege Moysi, data *Levitici c.* 18. *vers.* 8. ibi: " Nuditatem uxoris patris tui ne detegito, nuditas patris tui est: nuditatem mulieris, & filiæ ipsius (*in ed privigne*) tuæ ne detegito: filiam filii ipsius, aut filiam filiæ ipsius ne uxorem ducito, propinqui sunt patris tui. " Et *cap.* 20. & *Deut. cap.* 27. Simile etiam conjugium privigni cum noverca jure civili prohibitum fuit, *leg. si qua* 12. *leg. adoptivus* 14. *Dig. de ritu nupt. l.* 17. *Cod. de nuptiis*, *leg. si adulterium* 38. *§.* 3. *Digest. ad leg. Jul. de adult.* Item vitrici cum privigna, *§. affinitati*, *Instit. de nuptiis*. Item nurum ducere non licet, *l. adoptivus* 14. *§. nec socrum*, *§. socrum*, *Instit. de nuptiis*. Cicero pro Cluentio, ibi: " Nubit genero socrus auspicibus nullis, nullis authoribus, funestis ominibus:

o mulieris scelus incredibile, & præter hoc unum in omni vita inauditum! o libidinem effrænatam, & indomitam! o audaciam singularem! " Inter comprivignos vero rite contrahi matrimonium, docetur *in l. generali* 34. *§.* 2. *ff. de ritu nupt. l. filia quæ* 134. *ff. de verb. obl. §.* 8. *Inst. de nupt.* ubi rationem reddit Hodmannus. Sacris etiam canonibus in hujusmodi linea recta matrimonium prohiberi jam probavi *in can.* 66. *Conc. Illib.* Circa primum gradum lineæ transversalis non levis hæsitatio est, quo jure cum uxore fratris præmortui matrimonium prohibeatur, ut ex adducendis infra *in c. fin. de divortiis*, apparebit. In aliis autem gradibus affinitatis olim usque ad septimum, ad similitudinem consanguinitatis prohibebatur matrimonium, ut ex præsenti textu, & aliis supra citatis constat: postea ad quartum usque gradum fuit impedimentum hoc restrictum, *c.* 1. 35. *q.* 8. ita tamen, quod si matrimonium contractum fuisset in quarto affinitatis gradu, non dissolveretur, *c.* 3. 45. *q.* 3. *c. non debet, hoc tit.* tandem post Concil. Trid. *sess.* 24. *de refor. matr. c.* 3. impedimentum hoc tantum extenditur ad secundum gradum inclusive, Mercedo *de gravibus Petri*, *l.* 4. *c.* 20. *de matr. fol.* 605.

10 *Traditur ratio decidendi, & dissolvitur difficultas.* Ratio autem cur prohibeantur nuptiæ inter affines, ex eo provenit, quia vir & uxor una caro sunt, ideoque uxoris cognati sunt quodammodo viri cognati, cum sint cognati uxoris, cum qua maritus est una caro: & ideo *in cap. si vir* 15. 35. *q.* 3. docetur, nurum pro filia haberi; nec unus propinquus uxoris pertinere potest ad uxorem, quin pertineat ad maritum, *c.* 2. 35. *q.* 10. æqualiter scilicet, ob eamdem rationem, quia una caro sunt, *c.* 1. & 2. 35. *q.* 10. Unde *in can.* 13. 35. *q.* 3. omnino exæquantur consanguinei uxoris nostris consanguineis, dum docetur, ut non magis conjungatur vir consanguineis uxoris suæ, quam suis consanguineis. Unde sicut inter consanguineos matrimonium prohibetur, ita & inter affines. Rationem autem, quare inter consanguineos matrimonium inhibeatur, assignabimus, & illustrabimus infra *in cap. quod super*. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam respondendum est, quod licet Christus Dominus non tulisset leges politicas: tamen est negandum, potestatem habuisse eas ferendi, & ita Summum Pontificem ejus Vicarium posse hodie eas dare, præcipue quæ ad æternam salutem fidelium necessaria sunt. Accedit, nam leges circa matrimonium, non tam politicæ, quam spirituales dicendæ sunt: unde passim legimus in Conciliis plures canones circa matrimonium latos. Nec obstat quod dicebamus, videlicet Christum Dominum non tulisse leges de consanguineis arcendis a conjugiis consanguineorum; nam etsi Christus Dominus in lege gratiæ similes leges non tulerit, tamen Ecclesia potuit eas proferre ex justis causis, quas dabimus infra *in c. quod super*. Nec obstat augmentum hujus difficultatis deductum ex dictis Conciliis Turon. & Parisiensi; nam licet in eis tantum fiat mentio prohibitionis usque ad secundum gradum, non tamen negant in aliis gradibus usque ad septimum, juxta veteres canones prohiberi. Nec tandem obstat ultimum augmentum dubitandi rationis; nam licet jure civili in linea recta ascendentium, & descendentium tantum nuptiæ prohiberentur in infinitum, quia hi omnes habent vicem parentum, & liberorum; in linea tamen transversali olim tantum prohibebantur nuptiæ inter eos, qui etiam inter se erant parentum, & liberorum loco, *l.* 4. *§. est itaque*, *ff. de ritu nupt.* Postea vero Imperatores eandem prohibitionem produxerunt ad alias personas, ut ad levirum, fratriam, glorem, & gambrum, *l.* 1. *§.* 5. *l. pen. & ult. Cod. de incestis nupt.* prosequitur latius Arnoldus Vinnius *l.* 1. *select. c.* 3.

C A P U T II.

Urbanus III. a *Burdegalensi Archiep.*

SUper eo, quod juvenem quendam asseris puellam quandam *b* nondum nubilem fide interposita desponsasse, quæ jam facta nubilis virum repetit, & ipse excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo quod postquam puellam *c* affidavit, carnaliter propinquam ejus cognovit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si manifestum fuerit, eundem juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ, aut si manifestum non est, & etiam id *d* fama loci non habet, cum sponsa sua esset tantum de futuro, idem juvenis ab impetitione puellæ debet absolvi.

N O T Æ.

1 *a* URbanus III.) Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. c.* 1. ubi additur, *pars capitis Consuluit*, ut agnoscimus in præsenti referri partem textus *in cap. consuluit, de usuris*. De Burdegalensi Metropoli plura adduxi *in cap. fin. de majoritate & obedientia*.

2 *b* Nondum nubilem.) De ætate necessaria, tam ad nuptias, quam ad sponsalia, egi *in cap.* 2. & 3. *de spons. imp.*

c Affidavit.) Affidare est fidem suam alicui obstringere, cujus vocis mentio fit *in Capitul. Baluzii, lib.* 4. *tit.* 30. *lib.* 2. & *lib.* 3. *tit.* 7. & 8. notarunt Gerardus Vossius *de vitiis serm. l.* 4. *c.* 1. Lindembrog. *in Glossario, verb. Affidare.* 3

d Fama.) Quatenus fama sufficiat ad impediendum matrimonium, exposui *in cap. præterea, de sponsal.* & hujus textus commentarium dedi supra, *tit. proxime*. 4

C A P U T III.

a Cœlestinus III.

QUod dilectio tua, &c. Quæsivisti a nobis, utrum is qui a stipite per lineam descendentem, sexto, vel septimo gradu distat, possit ei, qui ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo, vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam fel. mem. *b* Adriani Papæ, tunc Albanensis Episcopi, in Norvegiam Legati, qua permissum est omnibus illius terræ in sexto gradu conjungi: quod tibi videtur convenienter fieri posse secundum regulam a quibusdam Doctoribus approbatam, qua dicitur, quoto quis gradu distat a stipite, toto distat a quolibet descendentium: cum tamen de consuetudine Norvegiæ, si quando talis casus emerserit, incolæ terræ propter proximiorem gradum conjunctos separent: copulari autem volentes non permittunt insimul copulari, sicut literarum tuarum series demonstravit. Nos vero sic consultationi tuæ duximus respondendum, quod indulgentia sic est intelligenda, ut uterque conjungendorum a stipite sexto gradu distet, cognationem secundum canones imputata. Si vero alter sexto, vel septimo gradu distet a stipite, alter vero secundo, vel tertio gradu, conjungi non debent. Unde in hac parte consultius duximus multitudini, & observatæ *c* consuetudini deferendum, quam aliud in dissentionem, & scandalum populi *d* novitate quadam adhibita statuendum.

N O T Æ.

a COElestinus.) Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. nullibi tamen exprimitur cui Prælato Norvegiæ, seu Daniæ rescribat Pontifex.

1 *Adriani IV. tempora.* *b* Adriani Papæ.) Qui Nicolaus ante dictus, natione Anglus, Canonicus Regularis, ab Eugenio III. electus est Episcopus Cardinalis Albanensis, atque in Sveciam, Norvegiamque missus Legatus, tam gentem postrema propemodum barbarie laborantem, ad Christum convertit, Romamque reversus Anastasio IV. qui fato functus fuerat, sub Adriani IV. nomine Summus Pontifex suffectus est anno 1154. referunt Baronius *eod. an.* Carolus a S. Paulo *in Bibliotheca Pontif. verb. Hadrianus*, Sanctus Antoninus 2. *p. hist.* Ganzyle, *regul. c.* 36. *num.* 7. & *l.* 3. *cap.* 52. *num.* 6.

c Consuetudini.) Quatenus consuetudine impedimenta matrimonii induci possint, exposui *in c.* 1. *de spons.*

d Novitate.) De ea vitanda plura dedi *in c. cum consuetudinis, de consuetudine*.

COMMENTARIUM.

PRæmissis quæ de consanguinitate, & ejus impedimento ad nuptias dabimus infra *in c. quod super*, sciendum est, lineam consanguinitatis duplicem esse; aliam rectam, aliam vero transversalem. Linea recta nuncupatur illa, juxta quam plures personæ ita ab uno stipite mediate, vel immediate descendunt, ut una sit ab altera genita, veluti filius a patre, nepos a filio; quæ etiam dividitur in lineam ascendentium, & descendentium; nam licet reipsa eadem sit, tamen distinguitur ea ratione, quia linea ascendentium appellatur illa, qua a genitis ad progenitores progredimur, illorum stipitem quærendo, numerando patrem, avum, proavum, & alios; linea vero descendentium dicitur illa, qua descendimus a genitoribus ad genitos, scilicet a patre ad filium, nepotem, pronepotem, & ceteros. Linea collateralis, seu transversalis, dicitur illa, secundum quam variæ personæ ab uno stipite mediate, vel immediate proveniunt, ipsæ tamen personæ a se invicem non descendunt; quare filii Joannis qui sunt fratres, inter se lineam collateralem constituunt, quia unus frater non descendit ab alio, sed ambo immediate ab ipso patre 2 *De lineis consanguinitatis.*

BIBLIOTECA CENTRAL

patre procedunt. Hæc autem transversalis linea duplex est, una æqualis, quæ est inter personas a communi stipite æqualiter descendentes, videlicet inter fratres, & eorum filios; alia est inæqualis inter personas inæqualiter distantes a communi stipite, ut contingit in patruo, & amita respectu consobrini.

3 *De gradibus consanguinitatis.* Ut autem cognoscatur, quoto gradu consanguineus distet ab alio, in hac computatione triplex regula observanda est. Prima pro linea recta, & aliæ duæ pro linea transversali. Prima regula est: In linea ascendentium, & descendentium, tot sunt gradus, quot sunt personæ, idest generationes, *cap. parentela*, 35. *quæst.* 5. & cum generatio inter duos detur, idest inter genitorem, & genitum, idcirco pater qui est stirps, secundum se non constituit gradum, & per consequens in computatione graduum consanguinitatis una persona demi debet: unde ut sint quatuor generationes, quinque personæ intervenire debent; ideoque pater, filius, nepos, abnepos, pronepos, licet sint quinque personæ, quatuor gradus sunt, quia filius cum patre in primo gradu est, nepos in secundo, abnepos in tertio, pronepos in quarto, *cap. primo gradu* 35. *quæst.* 5. §. *primo gradu*, *cum sequentibus*, *Inst. de gradibus cognat.* Secunda regula est: In linea transversali æque distantium, quo gradu distant ab stipite, eodem gradu distant inter se; quare duo fratres sunt in primo gradu, quia eodem distant a communi ipsorum patre; filius vero unius fratris est in secundo gradu cum filiis alterius fratris, quia duobus gradibus distant a communi stipite, qui est avus; quo sublato manent duæ generationes, & per consequens duo gradus, ut traditur *in cap. ad sedem* 35. *quæst.* 5. Tertia regula est in linea transversali inæqualiter descendentium, quo gradu remotior distat a stipite, eodem gradu distant inter se, ex præsenti textu, & *cap. final. hoc tit.* Unde si Titius duos filios habeat, videlicet Sempronium, & Sejum: & Sempronius habeat filium, & nepotem, nepos cum Sejo est in tertio gradu; nam cum nepos Sempronii tribus gradibus distet a communi stipite, id est a Titio, & in linea inæquali semper remotior gradus attendatur, dicendum est, neptem Sempronii cum Sejo in tertio gradu esse. Licet autem in linea recta æqualiter computatio procedat jure canonico, & civili; tamen quoad secundam, & tertiam regulam non idem observatur: nam jure civili in linea transversali tot sunt gradus, quot sunt personæ, §. *tertii gradus*, *Instit. de gradibus*: & hac de causa Imperator Justinianus *in* §. *duorum autem*, *Instit. de nuptiis*, asserit inter duorum fratrum liberos matrimonium contrahi valere, quia eodem jure in quarto gradu, quo non prohibebatur matrimonium, existebant; quæ computatio quoad hæreditates, & tutelas in utroque foro observanda est; quoad matrimonium vero computatio canonica observatur. Discriminis rationem assignat Alexander II. *in dict. cap. ad sedem* 35. *quæst.* 5. in illis verbis. " Hac igitur de causa, quia hæreditates non possunt deferri, nisi de una ad alteram personam, idcirco curavit secularis Imperator in singulis personis singulos porrigere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non, personis non valent, ideo sacri canones duas in uno gradu constituere personas. " Sed cum hæc ratio æque militet in nuptiis ex jure civili, alia reddenda est, videlicet, quod cum Ecclesiæ Patres longius protraxerint impedimentum hoc, quam civilis legislator, ut incestus vitetur, ideo in qualibet generatione unum tantum gradum agnoverunt, lex vero civilis tot gradus, quot sunt personæ.

Unde ut ad præsentem textum accedamus, infertur, eum qui per unam lineam distat a communi stipite quinto gradu posse matrimonium contrahere cum omnibus alterius lineæ, etiamsi alter solum distaret primo gradu a communi stipite; quia in hac computatione remotior gradus attenditur, *cap. fin. hoc tit.* docent Sanch. 4. *disp.* 55. *num.* 5. quamvis Hostiens. & Cujac. *in præsenti*, Duar. *in tabula* §. *fideli. matrim. tit. de nupt. cap.* 3. *vers. Ex quo consequitur*, aliud existiment. Ratio est, nam cum collaterales non habeant inter se aliam consanguinitatem, nisi quam obtinent ratione primi stipitis, & proinde nullus possit habere majorem propinquitatem ad alium alterius lineæ, quam ipse ab stipite tenet, consanguinitatis enim virtus quanto magis descendit, tanto magis debilitatur, juxta textum *in cap. consanguineæ* 34. *quæst.* 4. quod exemplis illustrat Sotus *in* 4. *dist.* 40. *quæst. un. artic.* 1. *column. pen.* ideo remotior gradus attenditur. Inde infertur, in impetranda dispensatione ad contrahendum matrimonium intra gradus prohibitos, sufficere exprimere gradum remotiorem, nec esse necessarium simul mentionem facere propinquioris gradus, quo alter distat, ut probatur in extravaganti Clementis VI. quæ incipit *Nuper*, nondum excusa, & docuerunt Felin. *in cap. postulasti*, *num.* 9. *de rescr.* Covar. *in* 4. 2. *p.* §. 10. *num.* 13. late Barb. *voto* 3. *per totum*. Nec contrarium probatur in præsenti textu, dum in eo docet Cœlestinus, non sufficere remotioris personæ, sed utriusque gradus mentionem fieri debere in simili dispensatione; nam specialiter præsens decisio procedit in provincia Norvegiæ, ubi consuetudine introductum erat, ut sublato remotioris gradus impedimento, non ex eo propinquioris gradus esset sublatum impedimentum: atque ita præsens dispensatio non erat interpretanda juxta jus commune, sed secundum provinciæ consuetudinem, ut docuerunt Glossa in præsenti, *verbo utique*, Abbas *num.* 7. Covarr. *dict.* §. 10. *num.* 12. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 2. *numer.* 31. & *disp.* 24. *a numer.* 23. hodie tamen cautum est, per Sanctissimum Pium V. in ejus constitutione, quæ incipit, *Sanctissimus in Christo*, non esse in hujusmodi dispensationibus necessarium propinquioris gradus mentionem, sed sufficere remotiorem gradum tantum exprimere, obtentis postea super propinquiori gradu litteris declaratoriis; nec ideo prius rescriptum subrepticium esse, eo quod propinquioris gradus mentio facta non fuisset; quod præcipue observandum est post declarationem Urbani VIII. quam refert Barbosa *dict. vot.* 3. *ad finem*. 4 *De gradu inæquali.*

C A P U T IV.

Innocentius III. a *Archiepiscopo, & Capitulo Tyren.*

DE infidelibus ad fidem conversis nos consulere voluistis, utrum si ante conversionem suam, secundum legis b veteris instituta vel c traditiones suas circa gradus consanguinitatis a canone denotatos conjuncti fuerint, separari debeant post baptisma. Super hoc igitur devotioni vestræ duximus respondendum, quod matrimonium sic ante conversionem contractum, non est post baptismi lavacrum separandum, cum a Judæis Dominus requisitus, si liceat uxorem ex qualicumque causa relinquere, ipsis responderit: Quod Deus conjunxit homo non separet: per hoc innuens esse matrimonium inter eos. Datum Laterani 3. Calend. Januarii.

N O T Æ.

a *Tyren.*) Ita restituo inscriptionem & litteram hujus textus ex epistolis Innocentii III. editis a Cardinale Sirleto, *fol.* 249. cum *in cap.* 1. *hoc tit. in* 3. *coll.* male legatur *Tiren.* & in hac sexta collectione, *Tiren.* De Tyrensi diœcesi nonnulla adduxi *in cap.* 8. *de offic. ord.*

b *Legis veteris instituta.*) Relata *in c.* 18. & 20. *Levitici*, quæ referunt & exponunt Franciscus Hotbom. *de ritu nupt. c.* 6. Becanus *in analogia*, *cap.* 26. & nos infra dabimus.

c *Traditiones.*) Quæ variæ fuerunt pro diversitate gentium: fere omnes congessit Alex. ab Alex. *lib.* 1. *dierum genial. cap.* 24. ubi plura Tiraquell. & *in l.* 7. *connubial.*

COMMENTARIUM.

1 *Conclusio traditur & probatur.* EX præsenti textu sequens deducitur assertio; " Matrimonium ab infidelibus celebratum in gradu cognationis ab Ecclesia prohibito, non dissolvitur per baptismum ab ipsis susceptum. " Probant eam textus *in cap. deinde*, 26. *dist. cap.* 1. *cap. fin.* 28. *q.* 1. *cap.* 3. *de presbyt. non baptiz. c. quanto*, *cap. gaudemus*, *de divortiis*, *cap. fin. qui filii sint legit. cap. fin. hoc tit. in* 3. *collect.* ibi: " Tuæ discretionis prudentiam. Et infra: Ceterum in quarta, quam nobis consultationem fecisti, quid tibi faciendum existat de his, qui matrimonio jam contracto, sobolique suscepta, in sexto consanguinitatis gradu inventi fuerint se ad invicem attinere, taliter respondemus, quod cum Judæis expedire, & dissimulare poteris taliter copulatos, maxime qui diu pacifice commanserunt. " Et *l. fin. tit.* 6. *p.* 4. Illustrant ultra congestos a Barb. *hic*, Balboa *in cap. gaudemus*, *num.* 30. *de divortiis*, Cujac. & Canisius *in præs.* Ricciul. *de jure person. l.* 2. *cap.* 3. *de* Covarr. *de matr.* 2. *p. cap.* 1. §. *un. num.* 4. Sanch. *l.* 2. *de matr. disput.* 8. *num.* 1. Basil. *vid. tract. l.* 1. *cap.* 6. *num.* 6. Dartis *ad Decretum*, *in dist.* 28. *quæst.* 1. Rebel. *de justitia l.* 2. *de matr. quæst.* 3. Petrus Greg. *l.* 9. *syntagm. cap.* 4. & *l.* 3. *partis. tit.* 21. *cap.* 13. *num.* 2. Bellarminus *t.* 3. *controv. de matr. cap.* 9. & 12. Beyerlinck *in theatro vitæ humanæ*, *verbo Matrimonium*, *titul. de matrim. Infid.* Franchis *p.* 2. *de regim. Christiana Reip. cap.* 1. §. 12. *num.* 197. D. Josephus de Reyes *l.* 8. *epist. ex* 9. *moralt*, *Utrum filii suscepti*, &c. *num.* 10. Alteserra *in præsent.*

2 *Traditur dubitandi ratio.* Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Si leges Ecclesiasticas non tenerentur infideles observare in suis matrimoniis tempore infidelitatis celebratis, sequeretur quod repudium illis permissum lege veteri, *cap.* 24. *Deut.* relato *in cap. non solis* 34. *q.* 1. factum inter Judæos ante baptismum, maneret, & sustineretur etiam post baptismum; cum factum esset tempore infidelitatis: sed post baptismum tale repudium non sustinetur, imo infidelis baptizatus tenetur cohabitare cum conjuge infideli repudiata, si ipsa sine dispendio salutis æternæ, aut contumelia Creatoris velit cohabitare, *cap. gaudemus*, *de divortiis*. Igitur quia tenentur infideles, dum sunt in ipsa infidelitate, leges ecclesiasticas servare in matrimoniis contrahendis, & per consequens non possunt contrahere in gradibus ab Ecclesia prohibitis,

bitis, & qui contraxerint, post baptismum sunt separandi. Augetur hæc difficultas, nam irregularitas bigamiæ ex iteratis nuptiis proveniens, est juris ecclesiastici: sed si infidelis contrahat duplex matrimonium in infidelitate, aut unum dum infidelis est, alterum dum baptizatus reperitur, bigamiam incurrit, nec ad ordines promoveri valet, *cap. si quis viduam* 34. *dist. cap. acutius* 28. *quæst.* 3. probat Dartis *in dist.* 28. *quæst.* 1. & notavi *in cap.* 3. *de bigamis non ordin.* Ergo quia circa impedimenta sacramentorum etiam a jure ecclesiastico provenientia, tempus infidelitatis attenditur, & per consequens nec tunc in gradibus ab Ecclesia prohibitis matrimonium contrahere possunt.

3 *De matrimonio apud infideles.* Qua dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, matrimonium triplex dari, aliud legitimum, aliud ratum, consummatum aliud. Legitimum illud dicitur, quod legitima consensu contrahitur, quale datur apud Judæos & Gentiles, hoc enim verum est matrimonium, sed non ratum, *cap. fin. vers. item illud*, 28. *quæst.* 4. *cap. quanto*, *vers. nam etsi*, *de divortiis*. Ratum est illud, quod a Christianis juxta sacros canones contrahitur, quod ratum est ab Ecclesia, & suscipitur ut sacramentum, *cap. ex publico*, ubi notavi, *de convers. conjug.* Consummatum est, quod omnino copula carnali firmatum reperitur. Et licet Catharinus *l.* 5. *contra Cajetanum*, *tit. de matr. quæst.* 5. Roffensis *contra Regem Angliæ*, *assert.* 7. *de sacram.* Castro *de hæresibus*, *verb. Nuptiæ*, *hæres.* 3. existimaverint, olim matrimonium in statu naturæ, & hodie apud infideles non solum ut contractum, verum ut sacramentum sustineri, quod probare intendunt *ex cap. veniens*, *de presbyt. non bapt. cap. accedens*, *de divortiis*, *cap. penult. de transl.* ubi docetur sacramentum matrimonii æque dari apud infideles, ac apud fideles; & ex D. Aug. *lib. de bono conjugali*, *cap.* 18. ubi ait Sanctus; *Sacramentum matrimonii esse omnibus gentibus commune.* Tamen verius est, matrimonium inter fideles tantum celebratum, sacramentum esse gratiam conferens: unde ut sacramentum novæ legis refertur a Patribus Concilii Florent. *in decreto de Sacramentis*, Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. & probant late Bellarminus *lib.* 1. *de matrim. cap.* 5. Balboa *in c. gaudemus*, *num.* 20. *de divortiis*; nec in statu innocentiæ, & legis naturæ fuit proprie sacramentum, idest signum practicum gratiæ, ut docuerunt D. Augustin. *lib. de bono conjugali*, *cap.* 18. & 24. & *de fide & operibus cap.* 7. D. Thomas 3. *par. quæst.* 61. *art.* 2. *ad* 3. licet quia apud infideles ut contractus sustinetur, lato modo sacramentum matrimonii apud eos dari dicatur in juribus supra citatis: probavi jam *in c.* 2. *de sponsalibus*.

4 *Tale matrimonium efficitur sacramentum.* Manet ergo, matrimonium infidelium legitimum esse, idest verum, non vero ratum, quia ab Ecclesia non est ratificatum, ideoque dissolubile est quoad vinculum, veluti per conversionem unius ex conjugibus ad fidem Catholicam: nam si aliter converti nequeat, seu habitare renuat sine contumelia Creatoris, matrimonium dissolvitur, ita ut fidelis possit cum alio novum matrimonium contrahere, ut late docet Balboa *in dict. cap. gaudemus*, *ex n.* 58. & exposui *in can.* 10. *Concil. Illiber.* Quando vero ambo baptizantur, fidemque Catholicam profitentur, ratum efficitur, idest ab Ecclesia approbatum, & ratificatum ac magis indissolubile fit. Propterea si ambo baptizentur, non est opus iterum matrimonium celebrari, nec etiam tenentur ad recipiendas benedictiones nuptiales. Sed an per baptismum efficiatur sacramentum gratiam conferens, non constat apud Interpretes. Aliqui affirmant, ipso facto post baptismum transire in sacramentum, atque ideo duplex sacramentum, & duplicem effectum in eodem instanti recipere conjuges. Ita docuerunt Thomas Sanch. *lib.* 2. *de matr. disp.* 9. *num.* 5. Navarrus *ad titul. de convers. infid. l.* 3. *consil.* 2. Balboa *in dict. cap. gaudemus*, *num.* 46. P. Bollo *in arcan. canon. clas.* 2. *cap.* 4. §. 7. Rationem reddunt, quia matrimonium infidelium quando baptizantur, denuo fit ratum, & indissolubile; ergo & sacramentum verum. Concedo antecedens, & nego consequentiam, quia matrimonium baptizatorum redditur magis indissolubile per consummationem, & tamen non fit denuo sacramentum causativum gratiæ sanctificantis. Rectius pro eorum sententia noviter expendi potest lex *si servus* 39. *ff. jure dotium*, ubi contubernium servorum post libertatem ab ipsis adeptam transit in conjugium, & dos fit quod tantum peculium erat. Alii affirmant tale matrimonium non transire in sacramentum, donec infideles post baptismum renovent consensum antiquum per aliqua externa signa, vel novum consensum mutuo exprimant. Ita Bellarminus *lib.* 1. *de matr. cap.* 5. *ad finem*, Rebel. *lib.* 2. *de matrim. quæst.* 6. *num.* 2. Sed neque hoc modo fieri sacramentum censeo, quia per matrimonium etiam celebratum tempore infidelitatis dominium corporum translatum fuit, & ita uterque ex conjugibus habet potestatem sui corporis; ergo novus ille contractus non est validus, ac proinde non est materia sufficiens ad sacramentum. Verius igitur est matrimonium ab infidelibus contractum in ipsa infidelitate, etiam post eorum baptismum nunquam posse fieri verum, & proprium sacramentum novæ legis, ut probant late Petrus a Ledesma *de matrim. quæst.* 59. *art.* 2. Vasquez *vol. ... disput.* 2. *cap.* 10. Coninch. *de Sacramentis disp.* 23. *dub.* 2. *conclus.* 7. Meratius *de matrim. disp.* 2. *sect.* 9. Gaspar Hurtado *de matrim. disput.* 3. *difficult.* 16. *num.* 62. Basil. Legion. *l.* 1. *de matrim. cap.* 9. *num.* 8. Antonius Perez *... disp.* 19. *sect.* 11. Diana 3. *part. tract.* 4. *resol.* 253. qui contrariæ sententiæ fundamentis satisfaciunt. Ratio est, quia matrimonium infidelium non est sacramentum tempore, quo celebratur: ergo nunquam sortitur rationem sacramenti causantis gratiam. Probatur consequentia. Nequit aliqua actio esse sacramentum, nisi tempore quo hujusmodi actio existit penes aliquod saltem prædicatum: sed contractus infidelium tempore quo existit, non est sacramentum: ergo postea fieri non poterit. Et ita juxta hanc veriorem sententiam constat matrimonium infidelium manere ratum, & ab Ecclesia approbatum, non tamen esse sacramentum.

His suppositis ratio præsentis assertionis ex eo provenit, nam cum Ecclesia respectu infidelium non possit impedimenta matrimonii statuere juxta illud D. Pauli *ad Cor. cap.* 5. *Quid enim mihi de his, qui foris sunt, judicare?* quare non ligati constitutionibus Ecclesiæ satis pro ejus regimine, probat Ricciul. *lib.* 2. *de jure person. cap.* 3. ideo si secundum suæ religionis leges matrimonium celebrent in gradibus per sacros canones prohibitis, valide & rite contrahunt, quia apud eos matrimonium ut contractus celebratur, non in perfectione sacramenti, ut supra probavi. Per susceptionem vero baptismi matrimonium legitime celebratum non dissolvitur, quia per baptismum peccata remittuntur, non vero conjugia solvuntur, *cap.* 1. 28. *quæst.* 2. *cap.* 8. *de divortiis*. Nec obstat quod affirmat D. Hieronymus *in ep. ad Oceanum*, relatus *in cap.* 1. 26. *quæst.* 3. ubi ita novam hominem fieri in baptismo, & novam vitam habere testatur, ut etiam non vivat nomen uxoris, vel mariti: & ex Glossa ordinaria Nicol. de Lira, qui secutus est D. Hieronymi opinionem: atque exponens, *unius uxoris virum*, illud intelligit post baptismum, ita ut uxor ante baptismum novo homini non imputetur. Verum respondetur, prius matrimonium quod contractum est ante baptismum, non dissolvi baptismo: & ratio est, quia in baptismo solvuntur crimina, non conjugia; matrimonium autem cum sit etiam ante baptismum lege permissum, non est ponendum inter crimina, & ideo neutiquam venit dissolvendum, ut recte ait Innocentius I. *epist.* 22. *cap.* 2. " Nuptiarum ergo copula Dei mandato perfecta non est peccatum, ac proinde nec inter peccata dimittitur: integrumque, ac salutare est existimare, aboleri non posse prioris nomen uxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quod ex Dei sit voluntate completum. *Et ep.* 34. *cap.* 6. Non admittendum quod aliquanti pro defensione pravi erroris opponunt, ante baptismum omnia dimitti, non uxorum nomenum aboleri. *Et D. Ambrosius lib.* 1. *officior. in fine*, *idem plane habet his verbis*; Sed cum in conjugio lex sit, non culpa: quod culpæ est, in baptismo relaxatur; quod legis est, non solvitur, nec aboletur. " 5 *Traditur ratio decidendi.*

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta ex casu repudii facti ab infideli in ipsa infidelitate, quod improbat Ecclesia, jubens *in dict. cap. gaudemus*, ut infidelis baptizatus recipiat, retineatque uxorem, quam repudiavit juxta legem Moysis in ipsa infidelitate. Nam respondendum est, post legem Evangelicam, nec Hebræis, nec Gentilibus licitum esse divortium, nec ullo modo vinculum matrimonii repudio posse dissolvi, juxta sententiam Christi Domini apud Matthæum *cap.* 19. quam expendit Innocentius III. *in dict. cap. gaudemus*: nam cum hoc præceptum non solum sit divinum, verum & naturali juri consonum, cessante dispensatione in lege veteri Moysi data, necessario hodie vinculum matrimonii juxta ejus naturam erit indissolubile apud omnes gentes, sive Judæos, sive Gentiles, ut probant Balboa *in dict. cap. gaudemus*, *num. fin.* P. Greg. *l.* 1. *partit. tit.* 12. *cap.* 5. Nec audiendi sunt Panormitanus *in præsenti*, Ang. Barb. *in l. nemo* 7. *Cod. de Judæis*; dum docent permitti hodie Judæis secundum legem veterem repudiata prima uxore aliam ducere. Nec obstat argumentum difficultatis deductum *ex dict. cap. ...*, cum similibus: nam ut probavi *in cap.* 3. *de bigamis*, impedimentum bigamiæ non tollitur per baptismum, imo ad illud ratio habetur matrimonii in infidelitate contracti; quia impedimentum hoc non provenit ex delicto, sed ex defectu significationis, quia etiam post baptismum datur; & ideo infidelis etiam post baptismum illud retinet, ut latius probavi *in d. c.* 3. 6 *Diluitur dubitandi ratio.*

Sed supra traditæ assertioni aperte opponitur textus *in l. nemo Judæorum*, *C. de Judæis*, ubi disserte statuitur, ut nemo Judæorum morem suum in conjunctionibus retineat, nec juxta legem suam nuptias sortiatur: ergo Judæi, & ceteri infideles non possunt juxta proprias leges in gradibus ab Ecclesia prohibitis matrimonium celebrare. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, constitutionem illam procedere jure civili attento; nam jure Canonico inspecto (cui in hac parte standum est) cum Ecclesia non habeat potestatem in Judæos & ceteros infideles, non potest impedire, seu irritare matrimonia ab eis celebrata in gradibus tantum per sacros Canones prohibitis: docet Ricciulus *lib.* 2. *de jure person. cap.* 3. *numer.* 7. 7 *Exponitur l. nemo, de Judæis.*

Ex supra traditis lucem accipit Innocentius I. *in ep. ad Episcopos Macedoniæ*, relata a Gratiano, tum *in cap. deinde*, *vers. nunquid*, 26. *dist.* tum *in cap. nunquid*, 28. *quæst.* 3. ubi docet Pontifex, filios procreatos ab infidelibus in ipsa infidelitate, legitimos reputari, & succedere parentibus, etiam cum aliis susceptis post baptismum ab ipsis conjugibus: quod etiam docetur *in l.* 6. *tit.* 24. *partit.* 7. Ratio dubitandi oriebatur ex eo, quod filii suscepti ex justis nuptiis præferantur procreatis extra illas, tum ex jure divino relato *Genesis*, *cap.* 21. & *Judicum cap.* 11. quam civili, de quo *in l.* 2. *vers. Itaque*, *l. si spurius* 4. *leg. Modestinus* 8. *ff. unde cognati*, *l.* 1. 8 *Explicatur c. nunquid, 28. q. 3.*

§. *sed*

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

§. sed & vulgo, ff. ad Trebell. §. vulgo quaesitum, Instit. de succes. cognat. Sed filii nati ex matrimonio inter infideles contracto, non sunt nati ex matrimonio ita jusso, ac nati ex matrimonio inter fideles celebrato: siquidem matrimonium infidelium non habet rationem perpetui vinculi, siquidem dissolvi potest altero ex conjugibus ad fidem Catholicam converso, altero renuente cohabitare sine contumelia Creatoris, cap. gaudemus, de divort. tum etiam, quia non habet rationem sacramenti, ut proximo commentario probavi. Sed contrarium decrevit Innocentius in d. c. tanquam, & docuerunt Gregorius Lopez in d. l. 7. glos. 5. Tiraq. de jure primog. q. 66. Ricciulus de jure person. lib. 2. cap. 47. n. 8. D. Josephus de Retes d. lib. 8. opusc. Quod & firmari potest exemplo Clodovei Regis Francorum, qui in infidelitate permanens, uxorem duxit S. Clotildam anno 494. ut referunt Aymonius de gestis Francorum lib. 1. cap. 13. Gregorius Turon. lib. 2. hist. Francorum, Hincmarus in vita S. Remigii: & Clodomirus susceptus in ipsa infidelitate, successit in Regnis cum Childeberto, Clotario, & Theodorico, qui suscepti fuerunt post baptismum ipsius Regis, ut refert Baronius anno 514. Hujus doctrinae ratio provenit ex supra traditis: nam cum matrimonium apud infideles celebratum aeque legitimum sit in ratione contractus, ac apud Catholicos, detracta perfectione sacramenti, ideo filii ex femine suscepti illegitime succedunt parentibus, etiam simul cum aliis post baptismum susceptis; quae doctrina ampliatur, ut non solum procedat, quando filius susceptus a patribus infidelibus simul cum ipsis religionem Catholicam profitetur, verum etsi in ipsa infidelitate permaneant; quod an procedat in Regnis, & summis Principatibus, disputant Solorzanus 1. tom. de jure Ind. lib. 3. c. 5. D. Josephus de Retes ubi supra, num. 17. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet verum sit, filios legitimos praeferri in successione filiis illegitimis; filii tamen ab infidelibus suscepti sunt legitimi, & ex legitimo matrimonio nati, licet non aeque perfectum sit matrimonium illud, ac celebratum apud fideles: ideoque in hoc casu non concurrunt filii legitimi cum illegitimis, quia omnes ex legitimo matrimonio nati sunt.

C A P U T V.

Idem a Rossanensi Archiepiscopo.

Quod super his articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ducis consilium requirendum, & ad ea exequenda, quae officium postulant pastorale, Apostolicae Sedis procuras auxilium invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus, tuis grato animo respondemus. Significasti siquidem nobis, quod in dioecesi tua pater & filius matrem & filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus & nepos duas sorores ducunt conjuges: & maritus, & uxor simul baptizant puerum alienum. Quidam praeterea tuae dioecesis infra tertium & septimum gradum consanguinitatis se contingentes, matrimonia ad invicem contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes. Quidam etiam sacerdotes Latini habent in suis domibus concubinas, & nonnulli aliquas sibi non metuunt desponsare: & cum earum aliqua mortua fuerit, vel ab aliquo sacerdotum ejecta, confestim aliam introducunt, & in ignominiam clericalis ordinis taliter permanent uxorati. Item Abbates, & Sacerdotes tuae dioecesis ad Synodum tuam b venire renuunt convocati, dicentes veniendi ad Synodum consuetudinem non habere, & sic jurisdictionem tuam, tam in his, quam in aliis contemnentes, de rationibus suis tibi, sicut tenentur, negligunt respondere, & cum ad monasteria vis accedere, sicut ad tuum dignoscitur officium pertinere; vel sacerdotes super praedictis excessibus animadversione debita castigare, ipsi appellationis obstaculum interponunt; ut tuam taliter effugiant disciplinam. Ad haec Capellani Castelli Rossanensis aliquando matrimonia non conjungenda conjungere, & alia non dividenda dividere non verentur, licet ipsi non debeant de matrimoniis judicare. Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, avunculus & nepos cum sororibus contrahunt matrimonia, taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris affines sint viri: inter consanguineos tamen viri, & consanguineos uxoris, ex eorum, viri videlicet, & uxoris conjugio nulla prorsus c affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Quamvis & vir, & uxor alienum puerum teneant in baptismo, nulla tamen inter eosdem virum & uxorem contrahitur compaternitas, cum una caro sint super copulam conjugalem; & ideo reddere debitum minime prohibentur. Item cum in sacris canonibus gradibus sint consanguinitatis distincti & per eosdem inhibitum, ut nullus infra septimum gradum consanguinitatis lineae attingentem sibi audeat in matrimonium copulare, ne infra gradus eosdem contrahatur, debes publice inhibere, & praesumptores ecclesiastica districtione punire, non d obstante consuetudine, quae dicenda est potius corruptela. Cum autem sacerdotes Latini nullas sibi possint matrimonialiter e copulare, nec illis habere liceat f concubinas: ut Latinos presbyteros tuae dioecesis, qui a te commoniti a sua noluerint praesumptione desistere, per suspensionem officiorum, & beneficiorum subtractionem ad id compellere valeas, liberam tibi concedimus auctoritate Apostolica facultatem. Similiter etiam Abbates & Sacerdotes venire renuentes, dummodo in ipsa Synodo non doceas aliquid statuendum, quod forte canonicis obviet institutis, per censuram ecclesiasticam ad Synodum ipsam venire compellas, & debitam tibi reverentiam & obedientiam exhibere. Capellanis praeterea Castelli Rossanensis firmiter sub qua convenit districtione g prohibeas, ne (sicut non debent) super confirmandis, vel dimittendis matrimoniis exerceant aliquam potestatem. Quod si forte contumaces extiterint, canonica eos poteris severitate punire. Cum autem appellatio sit inventa non in diffugium opprimentium, sed in refugium oppressorum, auctoritate tibi praesentium indulgemus, ut juxta formam praemissam procedere valeas, non obstante h appellationis objectu, si qua forsan fuerit interposita in elusionem ecclesiasticae disciplinae. Nulli ergo, &c. liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, &c. Dat. ut supra, 11. Kalend. Januarii.

N O T Æ.

1 a Rossanen.) Ita etiam legitur in 3. collect. sub hoc tit. c. 1. & in epistolis Innocentii editis a Sirleto fol. 425. ex quo registro ita literam textus restituo: & hanc epistolam scripsisse Innocentium III. ann. 1199. refert Raynaldus anno 1199. num. 54. Rossa est antiqua civitas Syriae in Cilicia secunda, quae olim habuit Ecclesiam Cathedralem, cujus Episcopus Eustachius subscripsit Concilio Chalcedonensi.

b Synodum venire vocati.) Juxta tradita supra, in cap. cum olim, de accusation.

c Affinitas est.) Juxta tradita supra in cap. 1.

2 d Obstante consuetudine.) At consuetudo legitime praescripta potest abrogare impedimenta inducta jure positivo, ut probant Sanchez de matrimon. lib. 7. disput. 4. num. 4. Coninch de sacramentis, disput. 30. dub. 1. A. Perez eodem tract. de matrimon. disp. 21. sect. 6. Gibalin. tom. 2. scient. can. lib. 6. c. 4. quaest. 5. ergo praesens consuetudo observari debebat. Sed respondendum est, in praesenti casu agi de consuetudine, quae non erat legitime praescripta, sed quae incerta erat, & ab aliquibus duntaxat servabatur. Aliter satisfaciunt Coninch supra, num. 14. Palaus tract. 3. de legibus, disp. 3. punct. 4. De consuetudine, & ejus vi circa impedimenta in matrimonio inducenda, vel tollenda, egi in c. 1. de sponsal.

e Copulare.) Ut probavi late in cap. 1. de clericis conjugatis.

f Concubinas.) Ut illustravi in c. 3. eodem tit.

g Prohibeas.) Verum enim est, causarum matrimonialium cognitionem spectare ad Episcopum dioecesanum, cap. accessoribus, de privileg. probavi in cap. 1. ut lite non contest. & ita Capellani hujus Castelli Rossanensis non poterant de causis ipsis cognoscere. Hodie tamen in exercitibus magni nostri Monarchae sunt quidam Vicarii generales, habentes sub se Capellanos exercitus, qui sunt judices delegati, & cognoscunt de causis matrimonialibus militum, & eorum divortiis, de quorum jurisdictione nonnulla adducunt Zypaeus ad hunc titul. consult. 14. de jure Pontificio novo, ad titul. de officio ordin. cap. 4. Diana p. 10. tract. 15. resolut. 15. non tamen posse eos ut parochos matrimoniis militum adesse, respondit Academia nostra Salmanticensis anno 1660. ad consultationem factam per supremum belli consilium, pro expositione Bullae Innocentii X. 3

h Appellationis objectu.) Quia a correctione, aut visitatione non datur appellatio, ut probavi in cap. 27. de appellat.

COMMENTARIUM.

Ex hoc textu juxta rubricam, sub qua jacet, & prout compilatur a Raymundo in praesenti, communiter talis deducitur assertio: Inter consanguineos usque ad septimum gradum non potest matrimonium celebrari. Probant eam Higinus Pontifex in cap. si qua mulier 35. quaest. 10. Fabianus Papa in cap. de propinquis, Julius I. in cap. nullum, Calixtus I. in cap. conjunctiones, Nicolaus II. in cap. de consanguinitate, Gregorius Magnus in cap. quaedam 35. quaest. 3. Alex. II. in cap. ad sedem 35. q. 5. Greg. II. epist. 8. ad fin. ibi: Progeniem suam quemque usque ad septimam observare decernimus generationem. Greg. III. epist. 4. ad Bonifacium Episcopum, ibi: Quota progenie propinquorum matrimonio copuletur? oportuerat quidem quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos, abstinere. At in tam barbara gente concedendum est, ut post quartam generationem jungantur. Leo IV. epist. ad Episcopos Britan. cap. ult. Ut definitum est a patribus, nullus de propria cognatione sibi audeat copulare, aliquam conjugem, sic. Greg. VII. l. 1. epist. 5. Concilium Vormatiense can. 32. Contradicimus quoque ut in quarta generatione nullus amplius conjugio copuletur. Trosleian. can. 9. Omnino prohibendum est, ut quae uxor habenda est, sit propinqua, quia scriptum est: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat. Tolet. 2. can. 6. Aurel. 3. can. 10. Aurel. 4. can. 27. Paris. 3. can. 4. Matiscon. 2. can. 18. Arelat. 4. can. 11. Cabilon. 1. can. 28. Mogunt. sub Rabano can. 29. & 30. Trid. sess. 24. de ref. matrim. cap. 5. Hugo Carnot. epist. 45. ibi: "Unde vobis ex Apostolica & canonica auctoritate praecipimus, ut tam calamniosum conjugium in Ecclesiis nostri Episcopatus, nec ipsi consecretis, nec ab aliquo, quantum in vobis est, consecrari permittatis, nisi primum in praesentia nostra consanguinitas haec septimum gradum excessisse legitime fuerit comprobatum." Et l. nuptiae 53. l. final. ff. de ritu nupt. l. nemini 17. Cod. de nuptiis, §. ergo, Instit. eod. tit. l. 4. tit. 6. part. 4. Alia juris testimonia, & Sanctorum Patrum decreta congesserunt Anton. August. in epit. l. 28. tit. 11. Crespetius in summ. verb. Consanguineorum, Jodocus Coccius l. 9. thesauri, art. 5. Illustrant ultra congestos a Barbosa in praesenti, Scortia in select. ep. 130. Junius l. 1. polit. c. 37. Petrus Greg. lib. 9. syntagm. cap. 11. Bobadilla lib. 9. polit. cap. 9. Mancinus de triplici juris collat. cap. 114. Coqueus in notis ad D. Augustinum, lib. 16. de civit. Dei, cap. 16. Costanus de sponsal. fol. 110. Antonius Perez de matrim. disput. 28. sect. 1.

5 Impugnatur tradita assert. Sed pro dubitandi ratione ita in praesentem assertionem insurgo: Matrimonium inter propinquas personas, non vero inter extraneas celebrari debere omnes gentes agnoverunt: apud Judaeos enim inter alienigenas conjugium prohibitum erat: unde cum Samson vellet uxorem Philisthaeam accipere, dixerunt ei parentes, cap. 14. Judicum, vers. 3. "Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircumcisi sunt?" Et apud Romanos connubium cum peregrinis non erat. Ulpianus in fragm. tit. 5. Boetius ad Topica Cicer. Seneca l. 4. de benef. "Promisi tibi filiam in matrimonium, postea peregrinus apparuisti, non est mihi cum extraneo connubium." Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 6. Libertinis vero nullo jure uti praetextis licebat, ac multo minus peregrinis, quibus nulla esset cum Romanis necessitudo. Illustrat Brissonius de ritu nupt. fol. 126. Ergo non recte matrimonium prohibetur inter personas sanguine conjunctas. Augetur haec difficultas ex eo, nam etsi inter aliquas personas propter naturalem reverentiam, & necessitudinem nuptiae prohibeantur, non tamen ita largo, ut usque ad septimum gradum matrimonium inhibeatur. Matrimonium enim inter propinquos lex divina vetat, inter cognatos non vetat: itaque Moyses non scripsit, Ne quis ad cognatam; sed hoc modo, Ne quis ad propinquam sui carnis accedat. Similiter etiam apud Athenienses idem observabatur, ut refert Terentius in Phormione, ibi: "Lex est, ut orbae, qui sunt genere proximi, his nubant, & illos ducere eadem haec lex jubet." Et in Adelphis, ibi: Haec virgo orba est patre, hic meus amicus illi genere est proximus, huic leges cogunt nubere hanc. "Itaque cognatorum matrimonium, nec lex divina prohibuit, unde legimus Genesis cap. 24. Abrahamum Isaaco filio summo studio quaesisse uxorem ex cognatione, & gente sua, Rebeccam scilicet Labani sororem, qui Nachoris fratris Abrahami erat nepos. Et cap. 28. ejusdem libri, legitur Isaacum Jacob in Mesopotamiam misisse, ut inde uxorem ex sua cognatione duceret, duxitque Rachelem Labani avunculi sui filiam: imo lege lata cap. ult. Numer. aperte cavebatur, ut puella haeres in paterna tribu & cognatione nuberet, & jure civili Romanorum cum in nuptiis, quod honestius est, semper attendatur, l. semper, ff. de ritu nupt. inter consobrinos conjugia permittebantur, l. 3. l. non solum 63. §. 1. ff. de ritu nupt. l. uter 23. cum seq. ff. de condit. instit. l. Lucius 78. ff. ad Trebel. imo Ecclesia in Concilio Epaun. 1. can. 4. Parisiensi can. 14. Turon. 2. can. 22. quorum verba dedi supra in cap. 1. matrimonium tantum prohibet in secundo consanguinitatis gradu; ergo non recte in praesenti usque ad septimum gradum matrimonium inter consanguineos inhibetur.

6 Consanguinitatis definitio. Qua dubitandi ratione non obstante, vera est praesens assertio, pro cujus expositione, & plena totius tractatus de consanguinitatis impedimento ex utroque jure expositione, sciendum est, consanguinitatem nihil aliud esse, quam vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum, ut post D. Thomam in 4. dist. 40. quaest. unic. art. 1. docent Sanchez lib. 7. de matrim. disput. 50. num. 1. Basil. eod. tract. lib. 7. cap. 3. num. 1. etsi aliter eam definiat Covar. de matrim. 2. part. cap. 6. §. 6. num. 1. Dicitur consanguinitas, vinculum, quia naturali sanguinis vinculo consanguinei copulantur, l. vel si 11. ff. de manumiss. vindict. l. 2. ff. unde cognat. l. qui in adoptionem 23. ff. de adopt. Et quamvis fere semper consanguineorum appellatio in jure civili accipiatur pro fratribus ab eodem patre progenitis, l. 3. ff. unde cognati, l. 2. §. agnati, ff. de suis & legitimis, l. 1. ff. de legitim. tut. l. 3. Cod. eod. tit. §. 1. §. ceterum, Instit. de legit. agnator. succes. observant Cujac. lib. 11. observ. c. 36. Concius lib. 1. succes. cap. 6. num. 4. Brissonius de V. S. verbo Consanguinei, Tiraq. de retract. §. 1. gloss. 9. num. 4. tamen in hoc tractatu consanguinei nomen latius accipitur, scilicet pro omnibus, qui sanguine inter se conjunguntur, l. 1. §. consanguineos, ff. de suis & legit. Covarr. d. §. 6. num. 1. & in hoc sensu accipitur in l. 1. Cod. de impuberib. & aliis substit. l. 10. teste Cujac. lib. 5. observ. cap. 36. & in l. 1. Cod. Theodos. de legit. hered. & apud Virgil. ibi:

Illi me comitem, & consanguinitate propinquum.

Et sic apparet, consanguineos a cognatis non differre; nam licet cognatio strictius sumpta descendentes tantum ex feminis comprehendat, l. inter 5. ff. unde legitimi, leg. ult. §. 1. ff. de grad. ex vera tamen vocis significatione comprehendit etiam descendentes ex masculis; quippe cognati ex eo appellati sunt, quasi ex uno nati, & quasi commune nascendi initium habuerint, l. 1. in princ. ff. unde cognat. l. 4. §. 1. ff. de gradibus; notant Tiraquel. ubi supra, num. 11. Hotbom. in disp. de gradibus, a num. 1. Petrus Greg. lib. 9. syntagm. cap. 8. Bellarminus lib. de matrim. cap. 24. Dicitur, ab eodem stipite, quia si a remoto stipite descendant, consanguinei non sunt, alioquin omnes homines consanguinei forent, cum ab Adamo descendant; sed dicuntur consanguinei, qui ex eodem propinquo, & proximo sanguinis genere proveniunt, l. cum pater, §. a te peto, ff. de legat. 2. l. dolum, ff. de contrah. emptione.

Deinde sciendum, consanguinitatem ex stipite, limitibus, lineis, & gradibus constare, l. juris. ff. de gradibus: dicitur stipes, caput, seu initium cognationis, unde ceteri derivantur; limites vero dicuntur, quia sanguinis viam, cursumque inter cognatos ostendunt, ducta similitudine a limitibus agrorum. Isti autem sunt alii recti, alii transversi. In recto limite duae sunt lineae, altera ascendentium, altera descendentium: in transverso una tantum collateralium, qui nec ascendentes, nec descendentes ejus sunt, de cujus cognatione agitur, sed ab eodem stipite originem ducunt, d. l. per. quo in sensu lineae cognationis dicuntur in l. 9. ff. de gradibus, a D. Gregor. lib. 12. epist. 22. ibi: Aut infra affinitatis lineam. Item epist. 5. Reges in excellentia vestra sanguis ex utraque linea descendat. Notat Bosquetus lib. 2. regest. 14. epist. 105. Item tota series cognatorum dicitur arbor, in qua est truncus, & rami qui egrediuntur ex eo, ut patet in cap. fratres 1. 35. quaest. 5. Filius, ait D. Isidorus, & plus, quod & frater, & soror fit, & ipse truncus: illis sursum seorsum, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, & neptes, &c. Quanquam sunt aliae duae rationes, propter quas tota cognatio dicitur arbor consanguinitatis, vel affinitatis. Prima est, quia primi homines olim credebantur nati ex quercu, vel aliis arboribus, ut patet ex Lycophrone in Cassandra, ubi vocat homines, idest nepotes quercus. Virgilius 8. Æneidos, ibi: 7 De stipite & gradibus consanguinitatis.

Haec nemora indigenae Fauni, Nymphaeque tenebant,
Gensque virum truncis, & duro robore nata.

Et ratio est, quia cum arbores olim pro domibus essent, ibique parerent feminae, inde fides & opinio, illam sobolem ex illis arboribus fuisse natam: optime notavit Interpres Homeri. "Parentes feminae versabantur in montibus, sub cavis rupium & quercuum, qui vero invenerunt, putabant inde genitam sobolem." Et confirmant ex Statio lib. 4. Thebaidos:

—— Nondum arva, domusque, nec urbes.
Connubiisque domus. Quercus, laurique ferebant
Cruda puerpera, ac populos umbrosa creavit
Fraxinus, & foeta viridis puer excidit orno.

Denique propter has ramorum lineas dicimus lineam generis conjungi, in l. jubemus 5. Cod. de emancip. liberor. & lineam sanguinis, in l. 4. Cod. de bonis matern. & lineam ascendentem, vel descendentem, in l. 2. Cod. de legit. hered. lineam maternam, in l. feminae 11. Cod. communia, de success. linea vero est ordinata collectio personarum ab uno principio procedentium, diversos gradus continens: gradus vero dicuntur mensurae distantiam personarum, quibus cognoscitur quota agnationis distantia duae, pluresque personae distent; & dicti ad similitudinem scalarum, l. ult. vers. gradus, ff. de gradibus, Ovid. lib. 3. Metamorph. ibi:

Totidemque gradus distamus ab illo.

Et secundo Fastorum:

Generis dinumerare gradus.

Succedit computatio graduum utriusque lineae, circa quam observandae sunt regulae propositae superiori commentario. Prima est, quod in linea recta, quae ex parentibus, & liberis constat, tot sunt personae, dempta una, cap. 2. gradus 35. quaest. 5. consonat lex 3. tit. 6. p. 4. explicant Duaren. ad tit. sol. matrim. titul. de nupt. cap. 3. Cujac. ad hunc titul. Covar. dict. §. 6. num. 7. Sanch. disp. 54. num. 4. Nec contrarium docetur in dict. cap. primo gradu, dum dicitur, primo gradu superioris lineae poni patrem, & matrem; unde videtur, probari, patrem, & matrem constituere primum gradum. Nam respondetur, in eo textu patrem, & matrem numerari, quia gra- 8 De computatione graduum in utraque linea.

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.H.

gradus constat ex duobus extremis; pater constituit extremum superius primi gradus, filius vero extremum inferius ejusdem gradus: & ita utrumque, scilicet patrem & filium, primum gradum constituere. Quæ interpretatio aperte probatur ex §. 1. *Instit. de gradibus*, ubi ait Justinianus, primo gradu esse supra patrem matrem, infra filium filiam significans patrem, & filium esse duo extrema, videlicet superius, & inferius, ex quibus extremis primus gradus constituitur. Secunda regula est, quod in linea transversali jure canonico personæ, quarum gradus quæruntur, quoto gradu distant communi stipite, eodem distant inter se; quare duo fratres sunt in primo gradu, quia in eodem distant a stipite, hoc est parente. Jus vero civile in hac linea ascendit sursum, & descendit deorsum; & ita tot facit gradus, quot sunt generationes, §. *penult. Instit. de gradibus*. In linea transversali inæquali servanda est tertia regula, quam superiori commentario dedi. Illud tamen notandum est, computationem canonicam esse observandam in nuptiis, beneficiis ecclesiasticis, capellaniis collativis, & aliis similibus rebus ecclesiasticis; in hereditatibus vero, fideicommissis, cæterisque aliis successionibus computationem civilem esse observandam, ut plures casus inde resolventes, docuerunt Garsia *de beneficiis* 7. *p.* 6. 16. *a num.* 25. Covarr. *communium quæst.* 398. Gratianus 1. *tom. discept. cap.* 97. Matienzo *in l.* 7. *gloss.* 5. *n.* 7. *tit.* 11. *lib.* 5. *recopil.* Azeved. *in l.* 12. *eod. tit.* & *lib.* Mieres *de majoritat. p.* 2. *q.* 7. *a n.* 1. Parlador. *differ.* 109. *n.* 16.

9 De primo gradu lineæ rectæ. Sequitur, ut de prohibitione nuptiarum inter consanguineos agamus; & quoad primum gradum lineæ rectæ conjugium patris cum filia, seu matris cum filio, quod monstro simile dixit Seneca tragicus *in Oedipo, act.* 3. & *in Agam. act.* 1.

Fratres sibi ipsos genuit implicitum malum,
Magisque monstrum Sphinge perplexum sui;

non solum scripta lex, sed etiam naturalis ratio animis nostris divinitus indita execratur, idque præcipue appareat ex eo quod,

Fera quoque ipsa veneris evitant nefas,
Generisque leges inscius servat pudor.

Ut de camelis, equis, elephantibus, & aliis narrant Aristoteles *l.* 9. *hist. anim. cap.* 47. Ælianus *eod. tract. lib.* 4. & 5. Varro *l.* 2. *de re rustic. cap.* 14. Plinius *l.* 8. *hist. cap.* 42. & ex eis referunt Tiraquel. *in l.* 7. *connub.* Lyra *ad D. Paulum in epist.* 1. *ad Corinth.* P. Gregor. *lib.* 9. *syntag. cap.* 21. Anonym. *contra Machiavel. lib. de consilio, fol.* 42. Grotius *de jure belli, lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 13. Unde in his conjunctionibus primi gradus lineæ rectæ incestum jure gentium committi ait Paulus *in l. final. ff. de ritu nupt.* Cujus criminis veniam sexus infirmitate feminas petere non posse, scribit Papin. *in l. si adulterium* 38. §. 2. *vers. Quare, ff. ad leg. Jul. de adult.* cum naturalis juris, utpote non scripti, sed nati ignorantia defendi nequeat, *l. maximum* 57. *ff. de minor. leg.* 7. *ff. de jur. & facti ignor.* nec enim sexui, seu rusticitati in his parcitur, a quibus naturalis ratio animis nostris divinitus indita avocat, *l.* 2. *Cod. de in jus vocando*. Nec interest, an ex justis nuptiis, vel injustis hujusmodi personarum conjunctio descendat; *l. libertinus* 8. *l. adoptivus* 14. §. 2. *l.* & *nihil* 54. *ff. de ritu nupt.* adeo ut & serviles cognationes in hac prohibitione contineantur: pudoremque esse a patre filiam quomodocunque quæsitam duci, docetur *in l. adoptivus* 14. *ff. eodem tit.* Illustrant Brissonius *de jure connubior. pag.* 53. *vers. Tempus*, Cujac. *ad tit. Cod. de incestis nupt.* Petr. Greg. *lib.* 9. *syntagm. cap.* 9. *n.* 29. Faber *in jurisprud. tit.* 4. *princ.* 6. *illat.* 3. Nec juvat dicere, quod gentes quamplurimæ esse ferantur,

In quibus, & nato genitrix, & nata parenti
Jungitur, & pietas geminato crescit amore.

Quarum catalogum texuerat Philo *de legibus Mosaic.* ubi de Persis ait: honoratiores Persæ cum matribus contrahere matrimonia, & natos inde arbitrantur nobilissimos. Lucanus lib. 8. Catullus *ibi*:

Ex matre, & nato magnus nascatur aperies,
Impia Persarum est, si vera, religio.

D. Hieronym. *lib.* 2. *ad Jovinianum*. Arnobius *lib.* 2. *adversus gentes*, Cæsar *lib.* 5. *de bello Gal.* Alex. ab Alex. *lib.* 1. *dier. genial. cap.* 24. Cælius Rhodiginus *lib.* 8. *lect. cap.* 18. & ex eis referunt Tiraq. *in l.* 7. *connub. gloss.* 1. *num.* 38. Covar. 2. *p. de matrim. cap.* 6. §. 10. *num.* 4. Arnifæus *lib.* 1. *de rep. cap.* 1. *sect.* 2. Germonius *lib.* 1. *animadv. cap.* 16. quia his omnes gentes præpostero abusu, & prava consuetudine naturæ jus violasse, non mutasse constat. Adeo autem jure naturæ matrimonium in hoc primo gradu lineæ rectæ prohibetur, ut nullam ob causam, quantumcunque publicam, possit in ea Summus Pontifex dispensare. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 51. Basil. *eod. tract. lib.* 7. *cap.* 31. Prulenck *eod. tract. cap.* 9. *dub.* 7. nam super his, quæ jure naturali, & divino proveniunt, dispensare etiam Summus Princeps non potest, *cap. sunt quidam* 25. *quæst.* 1. facit Cicero *lib.* 3. *de Rep.* ibi: "Huic legi, nec abrogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet." Quam laudat Lactantius Firmianus *lib.* 6. *de vero cultu Dei, cap.* 8.

10 De aliis gradibus ejusdem lineæ. Hactenus egimus de primo gradu lineæ rectæ, nunc examinandum venit, utrum inter omnes ascendentes, & descendentes in infinitum prohibitum sit matrimonium a jure divino, & naturali? In qua quæstione pars affirmativa, videlicet prædictam prohibitionem locum habere in omnibus ascendentibus, & descendentibus in infinitum, probatur primo, quia si non licet filiæ contrahere cum patre, propter reverentiam, ut supra diximus, multo minus licebit cum avo, & aliis descendentibus, quia eis debetur major reverentia, quanto antiquiores sunt. Secundo probatur *ex l. nuptiæ ff. de ritu nupt.* ubi Cajus Jureconsultus ait: "Inter eas personas, quæ in numero parentum, liberorumve sunt, usque in infinitum matrimonium prohiberi." Quod idem tradit Imperator *in §. inter eas, Inst. de nupt.* Tertio probatur, nam propter impotentiam generandi, raro, aut numquam proavia erit apta ad generandum, cum ad statum, in quo generare nepos possit, pervenerit: sed quandocunque datur impotentia naturalis ad conjugalem actum, matrimonium est nullum: ergo. Facit tandem textus *in l. ult. ff. de ritu nupt.* ubi Paulus ait, jure gentium incestum committere, qui ex gradu ascendentium, vel descendentium uxorem duxit. Quam sententiam defendunt post D. Thomam 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *ad* 3. Scotus, Duran. & Paludan. *in* 4. *dist.* 40. *in princ.* Sylvest. *in summ. verbo Matrimonium*, Navar. *in manuali, cap.* 22. *num.* 34. Covar. *in* 4. *dist.* 2. *p. cap.* 6. §. 10. *num.* 4. Basil. *lib.* 5. *de matrim. cap.* 31. *num.* 4. Tamen alii negativam opinionem defendunt, videlicet lege divina, & naturali non prohiberi matrimonium ultra primum gradum ascendentium, & descendentium, ut probari videtur ex D. Thoma *in* 4. *dist.* 40. & Cajetano 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. quæ sententia probatur ex eo, nam si hæc prohibitio protraheretur ad omnes descendentes, cum non omittitur sacri canones, argumento textus *in l. unum apud Labeonem* 15. §. 26. *de injuriis*, ibi: "Ea enim, quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videmus quasi neglecta." Nec indistincte diceret Pontifex *in cap. non debet, hoc tit.* impedimentum hoc ultra 4. gradum non extendi. Præterea facit ea ratio; nam consanguinitas consideratur ut radix, & fons amicitiæ: sed hæc inter ascendentes nimium distantes evanescit: ergo non est ratio, cur consanguinitas in infinitum extendatur. Sed inter has sententias media eligenda est videlicet jure divino, & naturali prohiberi matrimonium in secundo gradu, hoc est inter avum, & neptem, jure vero positivo usque ad quartum gradum, quia inter personas versatur ratio prohibitionis, ad alias tamen non extenditur, quia evanescit inter consanguineos remotos ratio illa, quæ inter propinquos consideratur: quam distinctionem adduxerunt Sot. *d.* 5. *ne. art.* 3. Barthol. a Ledesma *de matrim. d. disp.* 37. Nec tunc obstat dicta lex *nupt. ff. de ritu nupt.* ubi inter eas personas, quæ parentum loco habeantur, matrimonium prohibetur in infinitum. Nam prohibitio non est juris naturalis, sed juris civilis positivi, quæ ab Ecclesia limitata est ad quartum gradum. Nec obstat dicta lex ultima, *ff. de ritu nupt.* nam respondendum est, ibi Paulum non asserere, jure gentium in omnibus gradibus lineæ rectæ usque in infinitum prohiberi matrimonium, sed tantum ex jure civili; & cum dicit jure gentium incestum committi, omisit ea verba, *usque in infinitum*, ut ostenderet, jure gentium non omnes gradus comprehendere, sed tantum eos in quibus naturalis ratio viget.

11 De linea transversali. In linea vero transversali consanguinitatis non levior quæstio est, an saltem in primo ejus gradu prohibitum sit matrimonium, plerique enim Doctores non levis auctoritatis existimarunt, jure naturali nuptias inter fratres prohibitas, & irritas esse. Pro qua sententia primo expendunt textum *in cap. gaudemus, in princip. de divortiis*, ubi docet Innocentius, infideles ad fidem conversos non esse separandos a matrimonio contracto in secundo, & ulterioribus gradibus consanguinitatis, & ita a contrario innuere videtur, aliud observandum esse in primo gradu, quia in eo jure naturali prohibetur matrimonium. Secundo facit text. *in cap.* 20. *Genesis*, relatus *in cap. ult.* 22. *quæst.* 2. ubi refertur, Abrahamum, ut celaret Saram esse uxorem suam, simulasse, & dixisse esse sororem, quasi compertum genti illi barbaræ intelligens, illam quæ soror esset, non posse fratris uxorem esse: & ideo cum Rex cognovit Saram uxorem esse, statim naturali lumine motus credidit sororem non esse, ut advertit Sot. *in* 4. *dist.* 40. *quæst. unic. art.* 4. *col.* 4. Tertio pro hac sententia expendi solent textus *in l. eum qui* 19. *Cod. de Episc. & cler. cap. penult. de cohab. cler. cap. penult. vers. præterea, de præsumpt.* ubi permittitur clericis habitare cum matre, filia, & sorore ex ea ratione, quia inter has personas naturale fœdus non sinit aliquid sævi criminis suspicari; quæ ratio non parum suadet inter has personas jure naturali matrimonium esse prohibitum. Quibus, & aliis fundamentis moti hanc sententiam docuerunt Sotus *ubi supr.* Covarr. *dict. cap.* 6. §. 10. *num.* 15. Bellarm. *lib.* 1. *de matrimon. cap.* 28. Victoria *in relect. de matrim.* 2. *part.* Abulensis *in cap.* 18. *Levit.* Joannes Major *in* 4. *dist.* 40. *q.* 3. Barthol. a Ledesma *de matrim. dispute.* 38. plures, quos refert, & sequitur Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 52. *num.* 11. Azevio *de statu civili, disp.* 11. *quæst.* 2. *sect.* 2. Vasquez, Bonacina, Ochacarza, & alii apud Leandrum *de matrim. disp.* 13. *q.* 9. Sed licet hanc sententiam valde probabilem esse agnoscam, contrariam tamen, ut probabiliorem amplector, quam docuerant D. Thomas *dict. q.* 154. *art.* 9. *in solut. ad* 3. Alex. ab Alex. Scotus, & alii relati a Sanch. *dict. disp.* 52. *num.* 10. Germon. *l.* 1. *animadv.*

a 16

a. 16. Basil. *lib.* 7. *de matrim. cap.* 32. *a num.* 3. Grot. *de jure belli, lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 13. Conink *disp.* 32. *dub.* 1. Perez *de matrimon. disp.* 28. *sect.* 5. Cajetanus *in dict. art.* 9. D. Thom. Richard. & Paludanus *in* 4. *dist.* 40. *q.* 2. Ferdinandus Lopez *in recoll. de matrimon. Regis Angliæ*, Hurtado *de matrimon. disputat.* 17. *difficult.* 5. Leander *de matrimon. disput.* 13. *quæst.* 9. Quæ sententia non levioribus nititur fundamentis: primo enim retorquetur locus Genesis *dict. capit.* 20. ubi Abimelech se deceptum deprehenderet ab Abrahamo, quia antea confessus erat Saram sororem suam esse, interrogavit Rex causam celandæ veritatis: cui respondit Patriarcha id fecisse, dum suspicaretur in eo loco non esse timorem Dei, & ne metus causa mentitus crederetur, addidit: "Alias autem, & vere soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ; & duxi eam in uxorem." Qui locus adeo est expressus pro hac sententia, ut immerito eum effugere contendant DD. contrariæ sententiæ, contendentes Saram non fuisse veram sororem Abrahæ, sed filiam patris sui Aram, ut testantur D. Augustinus *in capit. olim. quæst.* 2. & plures citati a Sanchez *dict. disput.* 52. *numer.* 14. Covar. *dict.* §. 10. *numer.* 16. ubi advertit, in sacris literis valde usitatum esse, maxime propinquos fratres, & sorores appellari, quo in sensu fratres Domini dicuntur *cap.* 12. *Matth. ad finem*: variis testimoniis adductis illustrat Baronius *in apparatu ad annales, numer.* 75. Sed licet hæc interpretatio propter auctoritatem D. Augustini admitti posset, verius tamen est, quod docent D. Hieronymus *in quæstionibus Hebraicis in Genesin*, Clemens Alexandrinus *lib.* 2. *Stromatum, cap.* 12. scilicet Saram veram fuisse Abrahæ sororem, quorum sententiam aperte probant supra relata verba, si plane, ac simpliciter accipiantur, ut accipi debent. Secundo pro hac sententia facit locus *lib.* 2. *Reg. capit.* 13. ubi cum Ammon impatientia amoris, & ardore ductus pudicitiam sororis suæ Thamar attentaret, ut ipsa eum a facinore perpetrando dissuaderet, dixit: "Noli frater mi opprimere me, loquere potius ad Regem, qui non negabit me tibi." Quæ verba frustra proferret Thamar si conjugium inter eos consistere non posset jure naturali. Nec hujus loci vim effugiunt, qui existimant Thamar id dixisse causa illudendi juvenis insipientis; hæc enim interpretatio aperte convincitur ex verbis sequ. ibi: "Majus est hoc malum, quod nunc agis adversus me, expellens me." Quæ verba non obscure significant, Thamar post pudicitiam violatam voluisse, ut uxorem a fratre retineri. Tertio pro hac sententia facit Conc. Agathense relatum *in capit. de incestis*, 35. *quæst.* 3. ubi inter alias incestuosas conjunctiones prohibet, ne frater germanam suam accipiat uxorem: & *in vers.* "Quod si, *concludit*, se non dissolvere antea secus celebrata conjugia, utpote præcedente Pontificis venia." Quibus sane verbis aperte ostenditur, omnia matrimonia in illis saltem gradibus expresse prohibitis valere posse, alioquin illos sic contrahentes in lethali culpa vivere sineret, quod nemo affirmavit. Eamdem sententiam firmarunt Conc. Epaun. *can.* 30. Concil. Aurel. 4. *canon.* 27. Turonen. 2. *canon.* 22. Tandem hæc sententia non parum juvatur ex communi usu multarum gentium prudentia pollentium, quæ cum inter fratres conjugia permitterent, satis innuerunt id a natura non multum abhorrere; imo in ipso mundi exordio, si jure naturali tales nuptiæ exosæ essent, Deus plures masculos, & feminas creasset, ne cogerentur fratres cum sororibus matrimonium contrahere. Quod autem apud plures gentes similia conjugia recepta fuerint, constat: nam Ptolomæus Philadelphus Ægypti Rex sororem duxit uxorem, juxta morem ipsius nationis. Alex. ab Alex. *lib.* 1. *dier. cap.* 24. & lege apud Assyrios lata licuisse matrimonium inter fratrem, & sororem, referunt idem Alexander, & Plutarchus *in Artax.* Justin. *lib.* 21. & de Persis, Atheniensibus, & aliis idem probant Tiraq. *in notis ad Alexand. ubi supr.* & *l.* 7. *connub.* Cajetanus *in lib. de sacrif.* imo inter Deos similia connubia dari finxere Poetæ, & ita Jovem cum Junone sorore sua matrimonium contraxisse, & Saturnum Ream sororem in uxorem accepisse, produnt Virgilius *lib.* 1. *Æneid.*

Ast ego, quæ Divum incedo Regina, Jovisque
Et soror, & conjux.

Horatius *lib.* 3. *carm. od.* 3.

Conjuge me Jovis, & sorore.

Ex eis refert D. Augustin. *lib.* 5. *de civit. Dei, capit.* 16. de quibus etiam Seneca ajebat: "Matrimonia Deorum jungimus, & ne pie quidem, fratrum scilicet, & sororum." Apud Gentiles Dii matrimoniis copulabantur, Arnob. *lib.* 3. *adversus Gentes*: "Uxores Dii habent, atque in conjugalia fœdera conditionibus veniunt, ante quas hi farre, coemptione, &c." Plura P. Pinto *in spicil. tract.* 1. *capit.* 31. Imo & jus trium liberorum impetrabant, ut illis non obesset lex Papia. Dio Cassius *lib.* 55. Lact. Firmian. *lib.* 1. *de falsa relig. capit.* 16. "Quid ergo est, quare apud Poetas fallacissimos Jupiter liberos tolleret? Utrum sexagenarius factus est; & illi lex Papia fibulam imposuit? an impetravit jus trium liberorum?" Deinde probatur hæc sententia *ex l. si stipuler* 35. *ff. de verb. oblig.* ubi docet Paulus, matrimonium inter fratres jure tantum civili, non vero naturali esse prohibitum, sumpto argumento ex principio ejusdem legis, ubi postquam proposuit casum, in quo quis stipulatur, quod natura fieri non concedit, idque exemplis exposuit, *in vers. item quod*, prosequens speciem, in qua quis stipulatur, quod leges fieri prohibent; & perpetuam causam prohibitionis habent, ponit exemplum in eo, qui sororem sibi in uxorem futuram stipulatur, innuens hoc exemplum priori casui non convenire; igitur, quia sororem in uxorem ducere jure naturæ non est omnino prohibitum. Rursus, nam in hoc matrimonio cessat ratio, quæ irritat jure naturæ conjugium inter patrem, & filiam, cum inter fratres non repugnet æqualitas, cum unus alteri subjectionem, aut reverentiam non præstet, quam filia patri exhibere cogitur. Facit Æmil. Probus, ibi: "Simoni non fuit turpe Atheniensium summo viro sororem germanam habere in matrimonium; quippe cum cives ejus eodem uterentur instituto. At id quidem nostris moribus nefas habetur." Accedit, nam si tale conjugium a jure naturali irritaretur, non posset Pontifex in eo dispensare gradu, *capit. sunt quidam* 25. *quæst.* 2. sed consuevit Pontifex dispensare in eo gradu, ut fecisse Martinum V. & alios Rom. Ecclesiæ Præsules, referunt Cantas. *in epist. de matr. Regis Angliæ*, Sylvester *in summa, verb. Papa, quæst.* 17. licet falso id referatur de Emmanuele Rege Lusitaniæ, qui Mariam duxit uxorem, non sororem, sed prioris uxoris sororem, ut refert Spondan. *anno* 1496. *n.* 6.

12 Auctoris in hac secunda sententia. Quibus fundamentis motus adhæreo huic sententiæ, videlicet matrimonium inter fratres naturales ex se non esse naturali jure contrarium, licet pudori naturali non conveniat; unde Plato *lib.* 8. *de legibus*, talia conjugia minime pia, sed de Deo invisa esse dixit: & *in capit.* 27. *Deuteron.* ubi proponuntur maledictiones adversus eum, qui nefarias contrahit nuptias, legitur maledictio contra recipientem sororem in uxorem; ideoque inter ea, quæ de Caligula, non ut Principe, sed ut monstro Sueton. narrat, hoc refert *lib.* 4. *cap.* 24. quod cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, cum etiam Drusillam germanam Cassio Longino Consulari collocatam abduxisse, & in modum justæ uxoris propalam habuisse scribit. Quam ejus turpitudinem nec Dio *lib.* 59. silentio prætermisit: eademque re, ut famam suam turpitudine fœdasse Othonem Xiphilinus memorat. Plutarchus autem *in parallelis* ex Chrysippo *lib.* 2. *rer. Italic.* auctor est, Papirium quemdam Romanum amoris impatientia, & ardore victum, Camiliam sororem gravidam fecisse, quod ubi eorum pater rescivit, ensem filiæ misit, quo puella pectus transfodit, eodemque lethi genere scelestum, ac nefarium facinus suum Papirius deinde expiavit. Nec obstant fundamenta contrariæ sententiæ. Non primum, *ex dict. capit. gaudemus, de divort.* nam ipse Sanch. *disput.* 52. *n.* 11. non invitus fatetur hunc locum parum urgere; quippe Innocent. III. ibi dum prodidit matrimonia inter infideles inita in secundo, & ulterioribus gradibus consanguinitatis dissolvenda non esse, tantum quæstioni sibi propositæ de his gradibus respondet: de primo vero gradu nec negat, nec definit, ut recte advertit Basilius *dict. cap.* 31. *num.* 13. Minus obest secunda objectio petita ex Genesi *dict. cap.* 20. nam respondeo, simulationem Abrahami non inutilem fuisse, dum Saram suam sororem appellavit; id enim recte fecit, quia licet aliquando inter fratres matrimonia contraherentur, non ita tamen frequenter, ut statim de quibusvis conjunctis facile id suspicari posset. Tandem non obstant textus *in dict. l. eum, qui* 19. *Cod. de Episc. & cler. cap. penultim. de cohabit. cleric.* Nam etsi hæc jura clericis permittant habitare cum matribus, & sororibus propter naturale fœdus, quod omnem suspicionem excludit, inde tamen non evincitur, matrimonium jure naturali prohiberi inter fratres; quippe etiam admitti oporteret in amita, & aliis consanguineis, quas canones etiam cum clericis concedunt habitare, *cap. cum omnes* 27. *cap. feminas* 31. *dist.* 81. *cap. interdicimus, dist.* 32. cum aliis, de quibus late Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illib. cap.* 53. Germon. *lib.* 2. *animadv. cap.* 18.

13 De eodem primo gradu ex lege divina, & positiva. Manet ergo, in primo gradu lineæ transversalis matrimonium jure naturali non prohiberi; lege tamen Moysi data prohibitum fuisse, constat *ex cap.* 18. *Levit. versic.* 9. ibi: "Sororis tuæ nuditatem, sive illa ex utroque parente nata, sive ex uno ne detegito." Et *cap.* 20. *vers.* 17. & *cap.* 27. *Deuter. vers.* 22. de qua lege expendendus est Michael Ephesius *ad Quintum Nicomach.* ibi: "Fratrem cum sorore concumbere ab initio res media erat; at post legem adversus talem concubitum positam, multum refert observetur lex, necne." Et etiam apud Romanos, & alias gentes primum moribus, deinde lege scripta prohibitum fuit conjugium inter fratres; cum Diodorus Siculus *lib.* 1. ait: "Communem morem esse, ut fratres sororibus jungantur." Et *Æmilius Probus* in Proemio, lib. de vita Excel. Imper. *inquit*: Nec enim Simoni fuit turpe Atheniensium summo viro sororem germanam in matrimonio habere; at id quidem nostris moribus nefas habetur." Plutarchus *in Themist.* Senec. *de morte Claudii*, junctis Turnebo *lib.* 18. *advers. cap.* 13. Passeratio *ad Propertium, lib.* 13. *eleg.* 11. unde obiter exponendus est text. *in l. libertinus* 8. *ff. de ritu nupt.* ubi ait Pomponius, libertinum libertinam matrem, aut sororem ducere non posse, ex eo, quia hoc jus moribus, non legibus introductum est; quæ ultima verba varie exponunt Interpretes. Hotham. *lib.* 9.

observ.

BIBLIOTECA CENTRAL

observ. cap. 4. interpretatur, *moribus*, idest *legibus* antiquis Romuli. Cujac. vocem *fontem*, ut Triboniani rejicit, *lib. 16. observat. cap. 37.* hoc sequitur Gothofredus *ibi*. Sed vera interpretatio, ni fallor, ex proxime traditis provenit; licet enim frequenter mores accipiamus pro jure civili, ut *in l. 2. Digest. de vulgari*, *l. patre 8. Digest. de his, qui sunt sui*, *l. more 8. Digest. de acquir. haredit.* notarunt Alciatus *lib. 4. parerg. cap. 11.* Forner. *lib. 5. rerum quotid. cap. 3.* tamen in eo textu mores sumuntur prout sonant, pro moribus videlicet receptis apud varias gentes, non tamen apud omnes: quare jus gentium dici non possunt, ut etiam accipiuntur *in l. fratris 39. Digest. de ritu nupt.* notavit Cujac. *lib. 36. qq. Papin. in l. si adulterium 38. Digest. ad l. Jul. de adul.* unde hæsitabatur *in d. l. libertinus*, quia jure civili inter servos nulla cognatio, nullumque conjugii jus esse poterat, *l. 10. quis, et quo unde cognati*, *l. ultim. vers. Non parcemus, Digest. de gradibus*. Paul. *lib. sentent. titul. 10. §. 6.* an libertinus posset matrimonio jungi cum matre, aut sorore, quasi cognatio tempore servitutis contracta non attenderetur. Id tamen negat Pomponius *ibi*, & etiam Paulus *in l. adoptivus 14. §. serviles, ff. de ritu nupt.* & rationem docet Pomponius, quia hoc jus moribus, non legibus fuit introductum, quasi dicat: Servus licet postquam manumissus est, novus homo credatur quoad ea, quæ sunt a jure civili inducta, *leg. servus 27. §. ult. ff. de aliment. legat.* *l. qui rat 93. §. avum, ff. de solut.* non tamen quoad ea, quæ a moribus gentium proveniunt, ut est cognationis, sanguinisque vinculum: & cum non solum Romanorum moribus, verum Atheniensium, & aliorum nationum prohibitum esset matrimonium cum sorore, ut supra probavi, servus dum in ipsa servitute erat, aut postea manumissus, sororem ducere nequibat; non tamen quia jure gentium inter eas personas incestus datur, ut constat *ex l. ult. ff. de ritu nupt.* ubi si quis juris ignorantia ductus (cui jus ignorare licent) nuptialibus facibus thalamum incestavit sororis, a pœna incesti liberari docetur, cum contrarium in incestu lineæ ascendentis observetur *ex l. 38. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adult.* quia videlicet in primo gradu lineæ ascendentis, incestus jure gentium committitur: ergo inter fratrem, & sororem illicitæ, nullæ, incestæque nuptiæ jure civili, & Ecclesiastica disciplina judicantur, sive ab eodem patre, eademque matre nati fuerint, sive ex altero eorum, *l. & nihil 54. ff. de ritu nup. §. inter eas, Instit. de nupt.* Cujas *lib. 1. Instit. tit. 4. §. 3.* explosa juris Attici differentia, cum sorore consanguinea nuptias permittentis, cum uterina improbantis. Minutius Felix *in Octavio*, ibi: *Athenis cum sororibus legitima conjugia*. Probat Samuel Petitus *ad jus Atticum, l. 6. tit. 1.* Nuptias autem cum sororibus sic fuisse apud Persas celebrare, refert Eusebius *lib. 7. præpar. Evang.* adeo, ut Lucianus *lib. 5. de sacrific.* ludens de Jovis conjugio cum sorore sua Junone, dicat, eum fecisse secundum Persarum, & Assyriorum leges. Quinimmo Atheniensibus fratrum, ac sororum conjugia legibus permissa fuisse, refert Octavius apud Minutium, his verbis: “ Ægyptiis, & Atheniensibus cum sororibus legitima connubia. ” Non tamen licebat sororem ex eadem matre ducere, sed prognatam ex eodem patre. Philo Judæus *in 6. præc.* Inde Seneca *de morte Claudii*, ubi illi objicit sororis nuptias: ait: “ Athenis dimidiam, licet „ Alexandriæ totum. *Æmilius Probus in Simone*: Habuit in „ matrimonio sororem germanam suam Epinicen, non magis „ amore, quam patrio more ductam. Atheniensibus enim licet „ eodem patre natas uxores ducere. ” Videndi sunt Vaqubet. *in notis ad Minut. fol. 163.* Bott. *in Meridian. fol. 71.* Muretus *in fine critica 25. tab. 5. & 7. c. 1.* Lipsius *ad Tac. nota 8. & 80.* Gillel. *var. c. 12.* Raderus *ad Martial. fol. 24.*

14 *De aliis gradibus ejusdem lineæ.* Disputavimus satis abunde de primo gradu lineæ transversalis: de reliquis nunc agamus. Et sane illud certum est, nullo gradu lineæ transversalis matrimonium jure naturæ irritum esse, sed solum lege positiva, ut aperte diffinitur *in d. c. gaudemus, de divortiis*. Nec in contrarium nos movere debet text. *in c. 18. Levit.* ubi etiam lege divina prohibentur matrimonia inter consanguineos in ulterioribus gradibus. Nam repudiata sententia asserentium, omnes gradus consanguinitatis prohibitos in lege veteri divina, hodie etiam vim habere, tanquam juris naturalis, dicendum est, excepto tantum primo, aut secundo gradu lineæ rectæ, ceteros gradus ibi prohiberi, non ex vi ejus legis veteris, quæ cum in ea parte judicialis, seu cæremonialis fuisset, sine dubio per adventum Christi cessavit, juxta tradita *in c. transdate, de const.* sed potius ex vi legis ecclesiasticæ hodie vetari, ut perinde recte fiat, Pontifici licere in his dispensare, ut aperte definitum extat in Trid. *sess. 24. de matr. can. 3.* Docent D. Th. *2. 2. q. 105. art. 4.* Covar. *d. c. 6. §. 10. a n. 1.* Bellarm. *d. lib. 1. c. 27. a principio*, Sanch. *d. disp. 52. n. 6. & lib. 8. disput. 6. num. 11.* Objici tamen solet text. *in cap. litteras 12. vers. scripta, de restitut. spol.* ubi aperte docetur, in gradibus consanguinitatis divina lege prohibitis Pontificem dispensare non posse: atqui per gradus divina lege prohibitos, *& cap. quoniam, §. porro, ut lite non contest. cap. 1. 35. quæst. 2.* non alii intelligi possunt, quam præscripti *in dict. cap. 18. Levit.* ut notat Glossa *verbo divina, in dict. cap. litteras*: ergo supponere videtur, gradus illos divinæ legis obligare, nunc, non ex vi illius legis, nec etiam ex vi legis novæ ecclesiasticæ, sed ex vi juris naturalis, alioquin si ex sola legis ecclesiasticæ auctoritate prohibitio hæc metiretur, aut æstimaretur, utique dispensare Pontifex posset; ex regula capitis *propositi, de concess. præbend.* Sed respondendum est cum Glossa ibi, *verbo non possit*, Navarro *cons. 14. num. 8. de sponsal.* Sanch. *dict. disput. 52. num. 8.* Gemonio *dict. lib. 1. cap. 16.* textum illum sic esse accipiendum, ut Pontifex in illis gradibus dispensare non possit, idest non debeat, nec expediat; alioquin si omnino non posset, frustra adderet textus, Pontificem non consuevisse in illis dispensare; quod dixit in honorem, & reverentiam legis divinæ, quam sicut Ecclesia justissime renovavit, ita non consueverat frequenter tollere per dispensationem. Si cui tamen hæc interpretatio non plane satisfecerit, docere poterit sententiam dicti capitis *litteras, in vers. rescripta, & in vers. quoniam*, qua cavetur, Pontificem non posse in gradibus lege divina prohibitis dispensare, non esse Pontificis, sed partis allegationem, quæ jus non constituit, & ideo *in vers. Nos autem*, ubi decisio continetur, etsi Pontifex mentionem habuerit graduum lege divina prohibitorum, non tamen adjecit, in eis dispensare non posse: nisi forte velis cum Covarr. *dict. cap. 6. §. 10. num. 14.* ea verba aliter accipere, cujus expositioni lubens accedam. Secundo objicitur textus *in cap. de infidelibus, de consanguin.* ubi dum scribitur, secundum legis veteris instituta matrimonio conjunctos separandos non esse post conversionem ad fidem, satis a contrario sensu innuitur, separandos fuisse, si contra illius legis præscripta essent conjuncti. Quo argumento assentire videtur Pontifex, adhuc illam legem hodie locum habere. Tetigit hunc nodum solus Sanchez *dict. disput. 52. num. 8.* ejus tamen solutione omissa, dicendum est, immerito argumentum a contrario sensu desumi ex sententia Pontificis *ibi*, quæ illa est, quod cum Pagani in gradibus a lege veteri permissis, canonica tamen prohibitis copulantur, postea ad fidem christianam conversi separari non debent, ex eo, quod inspecto contractus initio licebat ita contrahere. Cum igitur Pagani ab initio legibus canonicis non ligarentur, ut late prosequitur Tiraquel. *de primogenit. quæst. 66. a num. 22.* & ob id nuptiæ consisterent, nulla ex causa ex postfacto nuptiæ semel legitime contractæ dissolvi debent, *cap. gaudemus, in princip. de divort. cap. ultim. qui filii sint legitim. 1. ultim. titul. 6. part. 4.* faciunt caput 1. *de cognat. spirit. l. 3. Cod. de interdict. matrimon. l. si quo 12. in princip. l. non solum 47. §. sed sciendum, ff. de ritu nupt.* explicant post antiquiores *in dict. cap. de infidel.* Covar. *in dict. §. 10. a n. 5.* Cujac. *d. lib. 15. observ. cap. 3.* & nos latius dabimus *in eod. textu*, Gentilis *de nupt. lib. 7. cap. 8.*

15 *De aliis gradibus ex jure positivo.* Ut ad prohibitionem juris positivi inter eosdem consanguineos accedamus, sciendum est, eam variam fuisse pro temporum diversitate, tam ex jure civili, quam canonico: & ut a vetustiori incipiamus, sciendum est, veteri jure civili, ut refert Ulpianus *in fragment. titul. 16. §. inter parentes, & lib. singul. regularum, in collat. legum Mosaic. titul. de nupt.* matrimonia usque ad 4. gradum prohiberi, postea vero sub Ulpiani tempore etiam ex 3. gradu uxorem ducere licuit, quod perperam suspectum affirmat Cujac. *in notis ibidem*, sed re melius perpensa, idem Cujac. *lib. 13. observ. cap. 16.* retinet eandem litteram. In 4. autem gradu lineæ transversalis, sive inæqualis, ita demum nuptiæ permittebantur inter consanguineos, si modo inter se nullam rationem quasi parentum, & quasi liberorum haberent, quales sunt patrui, avunculi magni, aut maximi; cum his enim nec in 5. gradu contrahere licebat. Unde patrui, seu avunculi, cum sororis, vel fratris, vel fratrum filia, aut nepte, antiquitus legibus nuptias improbatas. Gajus *lib. 1. instrut. titul. 4. §. fratris, l. nemini 17. Cod. de nupt. l. final. Cod. de incestis nupt. l. 1. Cod. Theodos. eodem titul. l. fratris 39. l. etsi 56. cum l. seq. Digest. de ritu nupt. l. si adulterium 38. §. 1. Digest. ad leg. Jul. de adulter. l. avunculo, §. final. Digest. de condict. causa data, l. ultim. si nuptiæ ex rescripto.* Illustrant Cujac. *lib. 13. observat. cap. 16. & lib. 11. quæst. Papin. in d. l. final. Digest. de condict. sine causa, & lib. 36. in dict. l. si adulterium, & ad titul. Cod. de incest. nupt. & lib. 35. Pauli ad edict. in l. 14. §. 2. Digest. de ritu nupt.* Pancirola *lib. 2. variar. cap. 174.* Justus Lips. *ad Tacitum lib. 12. numer. 13.* Delrius *ad Senecam in Octavio, nota 141.* Pitheus *in collat. legum Mosaic. titul. de nupt.* Hothom. *in disput. de nupt. titul. 1. pag. 502.* Giphan. *in l. 17. Cod. de nupt.* Faber *in jurispr. tit. de nupt. princip. 6. illat. 6. 20. & 24.* Douel. *lib. 13. comment. cap. 19.* Duarenus *ad titul. solut. matrimon. cap. 2.* Brissonius *de jure connub. pagin. 279.* P. Gregor. *lib. 9. syntagm. cap. 2. num. 13.* Jacobus Gothofred. *in opusc. ad dict. l. 17. Cod. de nupt.* nam turbato naturæ ordine, saltem nominum religione, tali ex concubitu nati filii, & fratres uno nascebantur, tanquam ex matrimonio inter patrem, & filiam improbe contracto; cum patris nomen avunculi, & patrui jure convenire certo certius fit, *l. per adoptionem 18. §. 1. l. fratris 39. Dig. de ritu nupt.* Catul. *epigram. 112.* ibi:

Aufilena, viro contenta vivere solo,
Nuptarum laus e laudibus eximiis.
Sed cuivis quamvis potius succumbere fas est,
Quam matrem fratres efficere ex patruo.

Cajac. *in l. 14. & 23. Digest. de adop. & lib. 35. Pauli ad edict. in l. 60. Lucius, Digest. mandati*: ubi fratris filius a patruo filius vocatur: observavit idem Cujac. *lib. 9. observ. cap. 18.* & filia fratris sororis nepos nuncupabatur *in cap. per tuas 10. de prob. capit. 7. hoc titul. cap. 1. de dissensi. sponsal.* nam liberi ex eo concubitu suscepti suæ matri fratres, patrueles, & liberi efficiuntur; natus enim ex patruo, seu avunculo, frater nominabatur. Gajus *dict. titul. 4. de nupt. §. fratris*. Plura Savaro *ad Sidonium, lib. 6. epist. 4.* Similiter cum amita, idest patris sorore, sub incesti pœna nuptiæ prohibebantur, *l. si qua 12. §. 3. l. per adoptionem 17. §. 2. ff. de ritu nupt.* similiter & cum amita magna, & majore, & etiam cum matertera majori, magnave, *dict. lib. 12. §. ultim.*

16 *De nuptiis cum filia fratris, & sororis.* In hoc etiam tertio gradu illa magna differentia notanda est, videlicet quod tantum licebat fratris filiam uxorem ducere, non etiam sororis filiam: quod patet *ex leg. etiam 56. leg. qui in provincia 57. ultim. ff. de ritu nupt. leg. si adulterium 38. §. 1. ff. ad leg. Jul. de adult. leg. ultim. ff. de condict. sine caus.* quod a Claudio Imperatore primum cœpisse proditum est, nam is Agrippinæ fratris sui germani amore bacchatus,

Gentisque fratris conjugem captus sibi
Thoris nefandis flebili junxit face.

Ut ajebat Lucius Seneca *in Octavia, act. 1.* Magis Semiramidis cum Nino displicet flagitium, cujus meminerunt Orosius *lib. 1. capit. 4.* Curtius *lib. 7.* quam veternosam Romanorum pudicitiam intuentes, hujus facti turpitudinem Senatusconsulti velamento texit, in posterum cum filiabus fratrum permissis conjugiis, referunt Tacitus *lib. 12. annal.* ibi: “ Claudius Senatum ingressus, decretum postulat, quo justæ inter patruum, fratrumque filias nuptiæ etiam imposterum statuerentur. *Sueton. in ejus vita*, ibi: Verum illecebris Agrippinæ germani fratris filiæ, jus osculi, blanditiarum occasione allectum in amorem subornavit proximo Senatu, qui cogerent se ad ducendam eam uxorem, quasi Reipublicæ interesset, dandamque ceteris veniam talium conjugiorum, quæ ad id tempus injusta habebantur. „ Eoque referendus est Ulpian. *titul. 5. regul. §. 6.* & apud Licinium Rufinum *in collatione legum Mosaic. titul. de incestis nupt.* & locus Capitolini *in Antonin. Philosopho*: hoc autem Senatusconsultum per annos circiter 250. duravit usque ad Constantini, & Constantis imperium, quo tempore sublata patrui, & avunculi differentia, nec fratris filiam, nec filiam sororis uxorem ducere licuit, ut constat *in l. 1. Cod. Theodos. de incestis nupt.* ubi illo jure senatorio abrogato similes nuptias contrahentibus pœna capitis imponitur. D. Ambros. *epist. 66. l. 2. Cod. Theodos. de incestis nupt. l. fin. Cod. Just. eod. tit.* Gothofr. *in l. 1. Cod. Theodos. de incest. & in l. 3.* Unde refellendi sunt Brissonius *de jure connub. pag. 280.* Duarenus *ad titul. solut. matrim. c. 2.* qui existimarunt placitum Claudii, Senatusconsultumque ejus tempore factum, edicto Nervæ fuisse abrogatum, nam ut recte Lipsius *ad Tacitum, d. nota 13.* edictum Nervæ non de fratris filia, seu de filia sororis exaudiendum est; quem sequitur Hothoman. *ubi supra*. Sed ipsam Constantini, & Constantis constitutionem tempore, vel quod credibilius est, contempta abolitam, iterum hominum libidine invalescente, in pristini nitoris observantiam restituit Zeno Imperator, cujus placito non libenter adstipulantes sequentes Cæsares, his conjugiis legitimi connubii jura abnegasse credimus *in l. ult. Cod. de incest. nupt. & in l. ult. Cod. si nupt. ex rescript. petant.* Justin. *§. fratris 3. Instit. de nupt.* docuerunt Cujac. *l. 11. qq. Pap. in d. l. ult. ff. de condict. sine caus. & ad tit. C. de incest. nupt.* Germon. *l. 1. animadv. c. 16.* Concius *l. 2. successiv. c. 1. n. 7.* Brissonius *de jure connub. pag. 59.*

17 *De consobrinis.* Circa consobrinorum nuptias sciendum est, apud nonnullas gentes eas permissas fuisse: nam Turnus, quem Rex Latinus, & ejus uxor Amata sibi generum despoponderant, & Lavinia eorum filia, consobrini erant, ut notavit Servius ad illud Virgil. *2. Æneid.*

Quid consanguinei Rutuli.

Similiter apud Hebræos simile conjugium non fuisse prohibitum probat Hothoman. in exemplis relatis *Exodi capit. 6. Num. cap. ult.* Et Deucalion uxorem duxit Pirrham patruelem, Japetus enim duos sustulit filios Prometheum, qui Pirrham genuit, ex quo Ovidius *lib. 1. Metamorph.*

Deucalion Pirrham lachrymis affatur obortis,
O soror, & conjux, o femina sola superstes:
Quam commune mihi genus, & patruelis origo,
Deinde thorus junxit,

Alia exempla ex Genes. *cap. 38.* item *ex Numer. cap. ultim.* ministrant Joseph. *lib. 11. antiq. capit. 4. & lib. 18. capitul. 11.* & in hanc sententiam Div. August. *de civit. Dei, lib. 15.* ait: “ Experti sumus in connubiis consobrinorum, quam raro per morem fiebant, quod fieri per leges licebat: quia id neque divina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana. „ Hæc Div. August. quamvis D. Ambros. *epist. 65. ad Paternum*, de his nuptiis illum consulentem ita rescribat: *Quid est, quod dubitari queat, cum lex divina etiam fratres, & patrueles, prohibeat vincire in conjugalem copulam*. Quod ad jus Romanorum attinet, antiquiore jure diu ignorata consobrinorum connubia fuerunt, abstinebantque Romani ab eis continentia potius, quam certa lege, Tacitus ita exaudiendus *lib. 12. annal.* ibi: *Sobrinarum diu ignorata etiam longo tempore aucta percrebuerunt*. Unde legendum est, *consobrinarum*, ut legit Justus Lipsius ibidem, & probat Hotom. *in §. duorum fratrum, Instit. de nupt.* & id demonstrat Livius *lib. 25.* nam apud eum spurius Ligustinus a patre accepit uxorem filiam fratris sui: & Cicero *pro Cluentio*, refert Cluentiam nuptam nupsisse Marco consobrino suo: Brutus etiam uxorem duxit Portiam consobrinam suam, utpote Catonis Uticensis filiam, cum ipse esset filius Serviliæ sororis ipsius Catonis, ut refert Plutarchus *in vita ipsius Bruti*: & Marcus Anton. Philosophus, qui sanctitate vitæ omnibus præcellit, Faustinam consobrinam suam uxorem duxit, ut testis est Julius Capitol. *in ejus vita*. & Suetonius *in Augusto*, & Dio *lib. 53.* memoriæ prodiderunt, Augustum filiam suam Juliam Marcello Octaviæ Sororis suæ filio nuptui collocasse: & Quintilianus *lib. 6.* filium suum immatura morte sibi ereptum lugens, avunculo eum destinatum generum fuisse ostendit: justique matrimonii inter consobrinos passim apud Consultos mentio est, veluti *in l. 3. & l. non solum 67. §. 1. de ritu nupt. l. uter 23. & seq. de condict. instit. l. Lucius 78. §. Sicum ad Trebel.* ac præsertim *in lib. 5. Cod. de instit. & substit. lib. 4. Cod. de condict. instit. §. fratrum, Instit. de nupt.* Hincque illa Ulpiani regula data est, vulgo in jure tanquam per manus tradita, inter cognatos usque ad 4. gradum connubium non esse. Primus (ut opinor) Theodosius Magn. & Major eas nuptias prohibuit anno 384. aut 385. ut ipsius filius testatur *in l. ult. Cod. si nuptiæ ex rescript. petantur*: nisi cum rescripto Principis celebrarentur; cujus rescripti forma extat apud Cassiodor. *lib. 7. variar. cap. 46.* Itaque Sextus Aurel. Victor *in epitol. ad Cæsar.* ejus meminit, dum inquit: “ Tantum pudori, & continentiæ tribuens, ut consobrinorum nuptias vetuerit tanquam sororum. „ & refert Paulus Diaconus *lib. 13. ad Eutropium*, D. Ambros. *epist. 66.* ibi: “ Theodosius Imperator etiam patrueles, fratres, & consobrinos vetuit inter se conjugii nomine convenire. *D. Augustin. lib. 15. de civit. Dei, c. 18.* Verumtamen quis dubitet, inquit, honestius hoc tempore etiam consobrinorum conjugia prohibita esse, quia nescio quomodo inest humanæ verecundiæ quiddam naturale, atque laudabile, ut cuique debet causa propinquitatis verecundum honorem ab ea continere. „ Constitutionem hanc Theodosii, Arcad. & Honorius ejus filii primo imperii sui, anno Christi 396. confirmarunt, ut patet *ex lib. 3. Cod. Theodos. de nupt.* quam concisam, & mutilatam Tribonianus retulit *in leg. si quis, C. de nupt.* Verum ipsi Imperatores Arcadius, & Honorius, patris, & ipsorum abrogata constitutione, ann. 405. consobrinorum nuptias approbarunt *in leg. celebrandis 19. Cod. de nupt.* de cujus fide dubitant Concius *lib. 1. lect. cap. 9.* Castanus *de matrim. p. 112.* quæ rogata, & edita fuit Stilicone 2. & Anthemio Coss. qui est annus II. Imperii Arcadii, & Honor. Christi Domini 405. Demum Imperatores Honorius, & Theodosius eas nuptias, quasi communi jure damnatas, ex rescripto petendi facultatem fecerunt, *leg. unic. Cod. Theodos. si nupt. ex rescripto*: ubi plura Gothofredus. Usum tamen antiquum retinendi nuptias consobrinorum approbavit Justin. ut videre est *ex §. duorum, Instit. de nupt.* de cujus affirmativa lectione dubitat Concius *lib. 2. successiv. cap. 1.* & Hotom. *ibi, & in tractat. de nupt. cap. 5.* secuti lectionem Theophili, qui non explodit negationem. Verum lectio Florentina affirmativa retinenda est, & juxta eam constat Justinianum restituto jure antiquo nuptias consobrinorum permisisse. Et hæc illa lex in populo Romano permittens nuptias, cujus meminit D. Gregorius *in capit. quædam lex, quæst. 2. & 3.* ut notavit Ricberurtius *de differ. jur. civil. & lib. 1. cap. 7.* argumentum etiam est, has nuptias non prohibuisse, imo permisisse Justinianum; quod ipsas leges Arcad. & Honor. has nuptias prohibentes, & Theodosii Junioris, non retulit in suum Codicem; legem vero Arcad. & Honor. eas permittentem transcripsisse, ut videre est *ex l. 19. Cod. de nupt.* & notavit Theodorus Marsil. *in §. duorum, Institut. de nupt.* Nec supra traditis obstat Gajus *lib. 1. institut. titul. 4. §. 6.* in illis verbis. “ Fratres enim amitinos, vel consobrinos in matrimonium jungi nulla ratione permittitur. „ Nam ea verba Anianum Gaii interpretem, seu ex Græco in Latinum versorem corrupisse; respiciendo ad constitutionem Theodosii, jam notarunt Faber *in jurisprud. titul. 9. princ. 6. illation. 6.* Concius *lib. 2. successiv. capitul. 1. numer. 8.* & Brissonius *de jure connub. pag. 66.* Jacobus Gothofredus *in dissert. ad l. celebrandis, C. de nupt.*

18 *De prohibitionibus canonicis.* Hucusque egimus de prohibitione nuptiarum ex jure civili: nunc ad sacros Canones, jusque Pontificium perveniamus. Et inter consobrinos conjugium prohibitum fuisse jam a temporibus Apostolorum, constat *ex canon. 18. Apost.* & ex celebri testimonio, quod extat apud Julium Africanum, seu Abdiam Babyloniæ primum Episcopum *lib. 3. certam. Apost.* quod subnectere decrevi, quia institutam tractationem non parum illustrat. “ Antequam Andreas Apostolus in Macedoniam pervenisset, accidit quod duo viri in Philippis

lippis fratres germani essent, nobiles, & quibus erat magna domi facultas: erantque alteri filii duo, alteri totidem filiæ: hi cum in civibus nulli forent, qui digne generationi illorum jungi possent, inito fœdere obligaverunt se mutuo, ut unam domum facerent, & unius filii alterius filias in matrimonium acciperent; cumque jam dies nuptiarum esset constitutus, factum est verbum Domini ad eos, dicens: Nolite conjungere liberos vestros, donec huc veniat famulus meus Andreas: ipse enim vobis, quæ agere debeatis, ostendet. Jam autem thalamus præparatus erat, & convivæ vocati erant, omnisque apparatus nuptialis in prompta tenebatur; interea triduo elapso advenit Apostolus, qui cum audisset, quæ gesta essent: Nolite, ait, filioli, nolite seduci, nolite decipere hos juvenes, quibus potest fructus apparere justitiæ; sed magis pœnitentiam agite, quia deliquistis in Dominum, ut proximo sanguine velletis polluere conjugia filiorum vestrorum; nec vero nos nuptias evertimus, aut vitamus, cum ab initio Deus masculum jungi præcepisset & fœminam, verum incesta potius damnamus. „ Imo, & longius producta est hæc prohibitio, primo enim Higinus, & Fabianus Pontifices, qui Ecclesiam rexerunt usque ad annum 242. in tertio gradu matrimonium irritarunt, in quarto prohibuerant, *cap. si qua mulier 36. quæst. 1. cap. de propinquis, 35. quæst. 3.* postea Jul. I. qui in Ecclesiam rexit ex anno 346. usque ad annum 352. conjugium usque ad 7. gradum prohibuit, *cap. nullum 35. quæst. 2.* quam constitutionem firmarunt Gregor. Magnus, & Alexand. II. ut constat *ex cap. quod autem, c. quod sedem 35. quæst. 5.* ad quæ tempora referri debet text. *in c. contradicimus, 35. q. 3.* ubi usque ad 6. generationem, idest 7. gradum, extenditur, secundum computationem eorum, qui gradus enumerabant a filiis fratrum, non ab ipsis fratribus, *cap. ad sedem, §. hæc itaque, 35. quæst. 5.* & textus *in cap. in copulatione, 35. quæst. 3.* & in Concil. Toletan. 2. *canon.* 5. in quibus matrimonium prohibetur usquedum generatio recordetur, idest, ut repetentes ibi exponunt, usque ad 7. gradum: nam in 7. gradibus si canonice, & usualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quas nec consanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, aut successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. Hæc prohibitio viguit, & duravit usque ad tempora Innocent. III. qui eam restrinxit usque ad 5. gradum *in capit. quia 6. hoc titul. cap. juravit 6. de probat.* Postea in Concil. Lateran. generali sub ipso celebrato, anno 1215. restricta est hæc prohibitio ad 4. gradum *cap. non debet, hoc titul.* notavit Paulus Idamay *in notis ad Innoc. III. lib. 13. regestr. epist.* 138. Quæ constitutio approbata est in Concil. Trid. *sess. 24. de reform. matr. cap. 5.* notarant Theophilus Raynaud. *tom. 11. in synopsi oper. S. Anselmi, fol. 64.* Macod. *de slav. Petri, l. 4. de matrim. c. 10.*

19 *Traditur ratio decidendi.* Hujus prohibitionis matrimonii inter consanguineos variæ rationes afferri possunt: prior naturalis, quæ propter quandam verecundiam, quæ non sinit auctores cum sua sobole, aut in seipsis, aut etiam per personas sanguinis commixtione proxime cohærentes misceri, cum enim matrimonium institutum sit ad generationem, prolemque suscipiendam, *cap. omnes itaque, 27. quæst. 2.* eaque inter consanguineos impediatur propter reverentiam, qua cognati sibimetipsis exhibere debent ob originem ab eodem stipite tractam, & sanguinis communionem, quia huic reverentiæ maxime adversatur conjugalis actus, qui sine turpitudine quadam exerceri non potest, ut docet D. August. *lib. 15. de civit. Dei, cap. 15.* idcirco tam leges sæculares, quam Ecclesiasticæ inter consanguineos matrimonium contrahi prohibuerunt: facit Cassiodorus *lib. 6. var. cap. 8. in formula Comitis rerum privat.* ibi: " Primum tibi contra nefarias libidines, & humani generis improbos appetitus, quasi parenti in publico decreta custodia est, ne quis se probrosa commixtione pollueret, dum vicino sanguini reverentiam non haberet; gravitas enim publica proximitatis sanctitatem, & conjunctionis gratiam habita æstimatione decrevit; quia longe aliud debetur proximitatis naturæ, quam corporali possumus indulgere licentiæ. „ Ex quibus verbis constat, curam, ut matrimonia inter consanguineos celebrarentur, spectasse ad Comitem privatarum rationum, quia adhuc Reges Gothorum ad exemplum Imperatorum in gradibus prohibitis dispensabant, *lib. 1. ejusd. 5. lib. 3. legum Visigoth.* licet jure civili gradus ipsos incestarum nuptiarum definire, spectasse ad Pontifices, constet ex Tacito *lib. 1.* Dion *lib. 48.* Cicerone *lib. de legibus.* Alia ratio est, ne quarumdam personarum convictus nimis quotidianis, atque inobservatis stupris, & adulteriis occasionem daret, si amores tales nuptiis possent cohonestari: quam rationem assignat, & amplificat D. Ambrosius *epist. 66. ad Paternum*, & illustrat Grotius *lib. 2. de jure belli, cap. 4. nu. 13.* Tertia ratio nascitur ex sequenti consideratione; nam si matrimonia inter propinquos, & consanguineos darentur, subverterentur diversarum necessitudinum vincula, quibus homines connecti socialis vitæ postulat necessitas.

—— Nam sanguine mixto
Texitur alternis ex gentibus una propago,

Nuptiis enim necessitudines augentur, & ultro citroque filias dando, & accipiendo, multi sibi propinqui adjunguntur, ut Plutarchus *problem. 108.* dicit, cui assentit D. August. *lib. 15. de civit. Dei, cap. 16.* " Habita est, *inquit*, ratio charitatis, ut homines, quibus esset utilis, atque honesta concordia, diversarum necessitudinum vinculis necterentur, ne unus in una multas haberet necessitudines, sed singulæ spargerentur in singulos, ac sic ad socialem vitam diligentius colendam plurimæ plurimos obtinerent. „ Refertur a Gratiano *in cap. 1. 35. quæst. 1.* Unde ut amicitiæ vinculum propter affinitatem propagaretur in cives, matrimonia non inter consanguineos, sed inter extraneos celebrari debent: quam rationem illustrant D. Chrysost. *homil. 34. in epist. 1. ad Corinth.* Philo Judæus *de leg. Moys.* Plutarchus *in problem. cap. 108.* Cassiodor. *lib. 7. epist. 46.* ibi: " Ne & se in proximitatem redeundo polluerent, & dilationem providam in genus extraneum non haberent. „ D. Thomas *2. 2. q. 154. art. 9.* Bellarm. *de matr. lib. 1. c. 29.* Sanch. *ubi sup. disput. 53.* Prohibitionem nuptiarum inter consobrinos agnoverunt etiam Patres Ecclesiæ, quos refert novus Notator Petri Blesensis *ad epist. 85.*

20 *Dissolvitur dubitandi ratio.* Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam licet verum sit, apud Judæos non licuisse alienigenas in uxores accipere, id prohibebatur propter periculum subversionis, & idololatriæ, ut exprimitur *cap. 34. Exodi, vers. 16.* ibi: " Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in Deos suos, idest ne sint illis occasio idololatriæ, *Et cap. 7. Deuteron. vers. 3.* ibi: Nec sociabis cum eis conjugia, filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat Diis alienis. *Et lib. 3. Reg. c. 11. vers. 2.* Non ingrediemini ad eas, nec de illis ingredientur ad vestras: certissime enim avertent corda vestra, ut sequamini Deos earum. „ Non tamen ideo licebat in gradibus lege Moysi data prohibitis matrimonio copulari, ut supra probavi. Nec obstat, quod de nuptiis peregrinorum ex jure Romanorum expendebamus, nam cum connubium daretur tantum inter Romanos cives, idest inter eos, qui jus togæ, patriæ potestatis, factionis testamenti, & similia privilegia habebant, *leg. sed si acceptio, ff. de jure fisci, lib. 1. Cod. de hæred. instituend. §. 1. de nupt.* ideo cum peregrinis connubium non dabatur; non tamen inde inferas, inter cives Romanos cum consanguineis connubium admitti; nam contrarium observatum fuisse late probavi, licet hæc prohibitio non ita protraheretur ad gradum quintum, sextum, seu septimum, ut sacri Canones protraxerant. Nec obstat augmentum deductum ex dictis Conc. Epaun. & Parisiensi, quorum interpretationem adduxi *sup. c. 1.*

C A P U T VI.

a Idem.

QUia circa. *Et infra:* Porro de Nobili viro N. pro cujus dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum *b* quinto consanguinitatis gradu contingit, a Sede Apostol. obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet; cum tamen ante dispensationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat; *c* dissimulare *d* poteris ut remaneant in copula sic contracta: cum ex separatione, sicut asseris, grave videas scandalum imminere.

N O T Æ.

¶ *a* IDem.) In margine, aut nulla ex collectionibus non exprimitur cui rescribat Innocentius; integram autem epistolam, & ejus inscriptionem dedi *in c. quia circa, de bigam.* ubi extat prior Pars hujus textus; alia etiam extat *in cap. quia circa, de privilegiis.*

b Quinto.) Procedit textus hic ante Conc. Later. relatum *in c. non debet, infra hoc tit.*

c Dissimulare.) Quia in casu, quo persona laborat ignorantia invincibili, & prænoscitur certo moraliter non profutura ex monitione, si contingat eam nihil excitata circa malitiam status aut operis sui, eamque malitiam non vertere in damnum commune, fas est dissimulare, ut probant textum hunc exponentes Sanch. *de matrim. lib. 2. disp. 38. numer. 7.* Theophil. *tom. 16. in heterocl. spir. sect. 3. punct. sect. fol. 389.*

d Poteris.) Ex hoc textu probant Sanch. *lib. 2. disp. 38. n. 12.* Basil. *lib. 8. c. 13. n. 7.* Hurtado *disp. 16. diffic. 3. n. 8.* posse dispensare Episcopum post contractum matrimonium, quando dispensatio impetrata ob subreptionem fuit nulla. Sed contraria sententia communis est.

C O M M E N T A R I U M.

1 *De dispensatione in gradibus prohibitis.* CUm inferior non possit dispensare in lege superioris, *cap. cum inferior, 21. dist. cap. cum inferior, de major. & obed. Clement. Romani, de elect.* Romanus Pontifex non potest dispensare in impedimentis, quæ jure naturali dirimunt matrimonium, veluti in impedimentis erroris, metus gravis, ligaminis, impotentiæ, consanguinitatis in primo gradu lineæ rectæ, quia hæc omnia dirimunt matrimonium ex jure divino naturali, in quo Pontifex, nec etiam urgente necessitate dispensare potest, *cap. sunt quidam 25. qu. 1. c. postulat, de concess. præb. cap. ita quorumdam, de Judæis*, Sanch. cum aliis *lib. 8. disp. 6. num. 10. de matrim.* tametsi aliqui apud eundem, & Leandrum *disput. 14. de matrimon. quæst. 2.* sentiant, posse Pontificem in aliquo casu dispensare in præfatis impedimentis; in aliis vero impedimentis, & gradibus cognationis dirimentibus tantum jure ecclesiastico, Pontifex dispensare valet ex justis causis, *cap. Nuper, cap. omnia 25. quæst. 1.* probant late Diana *tom. 8. tract. 1. resolut. 36.* Morla *in emper. titul. 1. quæst. 2.* Fragoso *part. 2. de regim. Christ. reip. l. 1. disp. 1. §. 9.* Leand. *de matr. disp. 23. quæst. 4.* P. Gregor. *lib. 3. partit. 21. cap. 12.* & exemplis illustrat Roussilius *lib. 2. sect. Pontif. jurisdict. cap. 5. n. 12.* Ut etiam jure civili attento Princeps in incestis, & injustis nuptiis dispensabat, *l. si Senatoris, ff. de ritu nupt. l. ult. Cod. de incestis nupt. l. unic. Cod. Theodos. si nuptiis ex rescripto:* notavit Cujac. *ad eundem tit. Cod.* quod & apud Gothos observatum fuisse constat ex Cassiodoro *lib. 7. formul. generali.* Olim tamen plures Theologi, & juristæ non contemnendæ auctoritatis censuerunt, in gradibus prohibitis lege veteri expressis *in cap. 18. & 20. Levit.* Pontificem dispensare non posse, ut docuerunt plures congesti a Th. Sanch. *l. 7. de matrim. disput. 527. num. 7.* Sylvester *verbo Papa, num. 27.* Ægidius Bellamer. *consil. 18.* Hieronym. Gradus *consil. 2. consil. 1.* Gozadinus *consil. 25.* Parisius *consil. 98. per tot.* Mannia *consil. 122.* Thom. Valdensis *2. tom. cap. 134.* & novissime ex Jurisperitis Arnoldus Vinnius *lib. 1. select. cap. 23.* Gentil. *lib. 5. de nupt. cap. 5.* Theodor. *in armamentar. c. 6. num. 7.* Cujac. *in cap. fin. de divortiis.* Hodie tamen id asserere contra praxim Ecclesiæ, & dispositionem Tridentini *sess. 24. de matrim. cap. 5.* & communem Doctorum sententiam, apertus error esset, ut animadvertunt Sanchez *dicta disp. 52. num. 6.* Barbos. *in cap. litteras 13. num. 11. de restitut. spol.* quia præcepta legis veteris, quæ fuerunt judicialia, cessarunt per mortem Christi, ut probavi *in capit. translato, de constitut.* naturalia vero, seu moralia, duplicis ordinis erant, priora, quæ intrinsece ex se malum prohibebant, & hæc etiam non suscitata in lege gratiæ, aut sacris canonibus obligant, quia similes res omni tempore improbæ sunt, nec aliqua circumstantia possunt honestari, ut mentiri, matrimonium contrahere in primo gradu lineæ rectæ. Præcepta vero naturalis secundi generis, seu ordinis, quæ aliqua circumstantia occurrente cessare possunt, quia deest malitia, ut occidere, quia homicidium ob defensionem, aut publica authoritate factum, peccatum non est, & contrahere matrimonium in gradibus prohibitis, non obligant, ut præcepta legis veteris, nisi fuerint roborata in lege gratiæ, aut per sacros canones. Unde cum matrimonia in gradibus proximo commentario relatis non sint prohibita lege gratiæ, sed tantum per Ecclesiam, potest Summus Pontifex, qui supra jus positivum est, in omnibus his gradibus dispensare; ut docent Cajetanus *in dict. cap. 18. Levit.* Bellarm. *tom. 2. de Sacrament. lib. 1. de matrim. cap. 29.* Sanch. *d. disput. 52. num. 5.* Fragoso *d. §. 10. num. 191.* P. Gregor. *in cap. juvenis, num. 49. de desp.* & dicemus late *in cap. fin. de divort.* Nec obstat textus *in cap. litteras, de restitut. spol.* cujus interpretationem dedi superiori commentario. Unde credo hodie servari posse conditionem a testatore appositam in majoratu, vel legato, ut successor ducat in uxorem consanguineam in secundo gradu, sive explicet prævia Pontificis dispensatione, sive id taceat, quia hoc semper intelligitur, & testatoris verba intelligenda sunt secundum jus commune. Videndi sunt Molina *lib. 2. de primogen. cap. 13. a num. 4.* Sanchez *lib. 5. de matrim. disput. 5. a num. 25.* Etiam Episcopus potest dispensare in his impedimentis duplici in casu. Primo, quando matrimonium contractum est bona fide, saltem unius, in facie Ecclesiæ, & impedimentum est occultum, nec sine scandalo potest fieri separatio, nec facile Pontifex adiri valet ob nimiam conjugum paupertatem, vel loci distantiam. Sanch. *lib. 2. disp. 8. cap. 13.* Perez *ad. tract. disput. 44. sect. 2.* Sed etiam potest Episcopus dispensare ante matrimonium contractum, quando urget gravis necessitas, ut si quis morti proximus vellet ducere fœminam, quam violavit, aut ex qua filios susceperat, & vult eos legitimare per subsequens matrimonium; vel si jam sint parata omnia ad nuptias, & fumus fatetur magnum impedimentum, ex quo timeri valet periculum vitæ, aut honoris: ita Sanch. *d. disput. 40. num. 7.* Basil. *lib. 8. cap. 13.* Martinon *disp. 7. sect. 2. n. 8.* Martinus a S. Joseph *l. 2. tr. 2. de matr. n. 7.* Leander *tr. 9. disp. 24. q. 9.* Amicus *ad. tr. disp. 9. n. 44.*

3 *De causa dispensationis.* Dixi tamen justam causam in dispensatione causa requiri, quia generaliter in omni dispensatione desideratur, *cap. non est, de voto, capitul. quod, capit. necessaria, 1. qu. 7. l. relegati, de pœnis.* Si autem sine causa concedatur a superiore, valet, licet peccet, qui eam concessit, argumento capitis *Venerabilis, §. sane, de sentent. excomm. lib. 6.* Basil. *lib. 8. de matrim. cap. 14.* & generaliter in omnibus dispensationibus probat P. Marcha *lib. 3. concordie, cap. 15.* in specie Sanch. *lib. 8. disp. 17. n. 24.* Granado *controv. 7. tract. 3. part. 2. disp. 7. sect. 3.* Perez *disp. 43. sect. 2.* Diana *part. 8. tr. 3. resol. 4.* Causa autem ex quibus in Romana Curia peti solet dispensatio, sequentes sunt: magna litis compositio, gravis scandali evitatio, inæqualitas matrimonii ob loci angustiam, defectus dotis competentis, ut si uxor invenire non potest sponsum sibi dignum, nisi ex ipsa consanguinitate, conservatio illustris familiæ, servitia in obsequium Ecclesiæ facta, copula habita cum consanguinea bona fide, idest ignorando esse talem, magna pecuniæ quantitas erogata ad expeditionem contra infideles, ut referunt Trullench *de matrim. cap. 10. dub. 2.* Sanchez *lib. 8. disput. 19.* Perez *disput. 45. sect. 5. num. 9.* Barbosa *in dict. cap. 5. Conciliï.* Ex his causis quædam sunt finales, quædam impulsivæ; finalis est, quæ si non existeret, Pontifex minime dispensaret: impulsiva est, quæ tantum impellit, ut facilius concedatur; unde taciturnitas causæ finalis reddit dispensationem subreptitiam nullam, taciturnitas vero, aut expressio falsæ causæ impulsivæ, non irritat dispensationem, *cap. postulasti, cap. super litteris, de rescript.* Barbosa *voto 57.* Sanch. *lib. 8. de matr. disput. 21.* Covarr. *lib. 1. var. capit. 20. num. 9.* Diana *p. 8. tract. 3. resol. 61.* Unde cum in præsenti specie quæreretur, an dispensatio in gradu prohibito impetrata nulla esset, ex eo, quod narratum esset Pontifici prolem inter ipsos contrahentes susceptam esset, cum tempore dispensationis jam filia communis decessisset, & ita falsa videbatur narrativa, & per consequens dispensatio subreptitia, & nullius valoris, adhuc Innoc. III. decrevit sustinendum esse tale matrimonium, quod Pontificis responsum exposui *in cap. super 20. de rescriptis:* si autem plures causæ fuerint in supplicatione, quarum quædam veræ sunt, quædam vero falsæ, siquidem omnes conficiunt unam causam finalem, non erit valida dispensatio, quia deficit causa finalis; sin autem inter eas aliqua sit vera, & totalis causa finalis, valet dispensatio, quia ita se habent, atque si disjunctivæ forent; quo casu sufficit unam esse veram, *cap. inter 4. de rescript.* unde si in supplicatione dicatur intercessisse copulam, & infamiam femina consanguinea, valebit dispensatio, quamvis copula falso allegetur, quia jactura famæ est causa adæquata ad dispensandum. Ita docet Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 21. num. 41.* Amicus *tom. 5. disp. 4. sect. 8. n. 150.* Diana *p. 9. tr. 3. resol. 67.* Alia autem dubia, quæ circa hujusmodi litteras dispensationis in gradibus prohibitis evenire solent, resolvunt Diana *part. 8. tr. 4. de disp. per totum*, P. Mendo *in Bullam, disp. 37. cap. 9.* Leander *de matr. d. disp. 23.*

4 *De pluribus causis exprimendis.* In hac dispensatione ad matrimonium contrahendum necessario exprimi debent omnia impedimenta, quibus contrahentes impediuntur illud contrahere, ut si quis impediatur affinitate, cognatione, & voto, quia quodlibet ex his impedimentis per se eget dispensatione, non tamen desideratur ut simul exprimantur in una impetratione, sed sufficit, ut cum dispensationem voti quis petit, ejus faciat mentionem, & sic de aliis. Sanch. *l. 8. de matr. disp. 23.* Villalobos *tom. 1. summa, tr. 14. difficult. 27. n. 8.* Leander *de matr. q. 35. disp. 24.* Salas *de legibus disp. 20. sect. 13. n. 122.* Castro Palao *tom. 1. tr. 3. disp. 6. puncto 16. §. 4. n. 13.* Diana *part. 10. tr. 11. resol. 44.* imo etsi contingat contrahentes esse conjunctos diversis gradibus consanguinitatis, omnes debent exprimi, quia licet in specie unicum sit impedimentum, tamen est realiter distinctum, Trullench *de matr. c. 9. dub. 4.* debet etiam exprimi gradus, & cujus lineæ sit, & si sit inæqualis, veluti si alter distet ab stipite in secundo, alter in tertio; licet attento jure communi sufficeret remotiorem explicare, *c. fin. hoc tit. extravag. Nuper, eod. tit. inter communes;* hodie tamen ex motu proprio Pii V. edito anno 1565. incipit. *Sanctissimus*, si unus distet ab stipite in primo gradu, & alter in tertio, debet exprimi propinquior; si autem sit in secundo, non est necessarium, quamvis postea peti debeant litteræ declaratoriæ, de quibus Trullench *dict. dub. 4.* Barbos. *voto 3.* Sed si impedimentum sit cognationis spiritualis, debet explicari, an inter contrahentes detur filiatio. Basilius *de matrim. l. 8. c. 17. §. 5.* quem sequitur Leander *d. q. 41.* Et si impedimentum sit publicæ honestatis, oportet exprimere, an proveniat ex matrimonio rato, an ex sponsalibus. Sanch. *l. 8. de matr. disp. 24. n. 16.* Et si concurrant impedimenta affinitatis, & publicæ honestatis, & explicetur affini-

BIBLIOTECA CENTRAL

tas ex copula licita proveniens intra tertium, aut quartum gradum, non est necesse explicare impedimentum publicæ honestatis. Leander *dict. q.* 44. Et si petens dispensationem erret in gradu, distinguendum est inter casum in quo dixit in tertio distare, cum deberet dicere in secundo, & tunc non valet dispensatio; si autem posuit secundum, cum deberet dicere tertium, dispensatio sustinetur, quia in propinquiori inest remotior, argumento legis *dicto* 37. §. *si plures*, *ff. de restitut.* Aliqua etiam sunt, quæ etsi omittantur, aut in eis erretur, non vitiant dispensationem, ut si dispensatio petita jam fuit ab ipso Pontifice, vel ab alio, non enim necessarium est, in secunda petitione primæ denegationis mentionem facere. Basil. *d. c.* 17. §. 1. Deinde impune omitti potest, quod affinitas multiplicata est ex copula successiva, Leander *dict. quæstion.* 38. Etiam vitium in nomine impetrantis dispensationem non vitiat, veluti si pro Joanne Petrus ponatur, pro Maria Antonia, quia cum de corpore constat, error in nomine non vitiat actum, §. *si quis in nomine*, *Inst. de legat.* Idem dicendum est si erretur in diœcesi ejus cum quo dispensatur, ut si dicatur esse diœcesis Abulensis, cum sit Segobiensis, Moneta *de commut. c.* 12. *concl.* 9. Leander *sup. q.* 47. etiamsi non observetur stylus Curiæ, dum substantialia dispensationis non omittantur. Villalobos *t.* 1. *summæ*, *tr.* 1. *diff.* 43. Non tamen levis difficultas datur circa copulam habitam inter consanguineos, an videlicet si reticeatur in petitione, dispensatio ea vitietur? affirmant quindecim DD. congesti a Leandro *sup. q.* 32. Barb. *voto* 83. *n.* 10. Sed rectius negant alii ab eo relati, quos sequuntur Trullench *de matr. c.* 10. *dub.* 5. Diana *t.* 1. *tr.* 11. *resol.* 44. Hurtado *disp.* 16. *diffic.* 5. M. Perez *de matr. disp.* 46. *sect.* 6. nam copula per se non producit impedimentum, quod egeat dispensatione, imo faciliorem reddit Pontificem ad dispensandum: ergo necessario non debet exprimi: imo etsi contrahentes copulam habeant, ut facilius dispensationem impetrare possint absque vitio subreptionis, possunt eam tacere. Diana *dict. resol.* 44. Deinde etiamsi Pontifex jubeat Episcopo, vel ejus Vicario, ut dispenset cum certis personis dummodo copula non intercesserit, si dispensatio sit pro foro externo, & copula sit occulta, valet dispensatio si pro foro conscientiæ Pontifex commiserit dispensationem sub prædicta clausula, & copula præcesserit, dispensatio non sustinetur, quia facultas dispensandi delegata est sub illa conditione, videlicet si copula non intercesserit: docent Trullench, Leander, & Basil. *ubi sup.* narratio autem causæ expressæ in ipsa petitione debet esse vera tempore, quo Papa dispensat, licet vera non sit tempore, quo dispensatio postulatur, nam clausula in litteris Apostolicis usitata (si preces veritate nitantur) tunc verificatur, cum dispensatio conceditur, *c. si eo tempore, de rescr. l.* 6. Sed si dispensatio committatur Episcopo, debet verificari causa tempore, quo eam Episcopus exequitur, ut resolvit Trullench. *dict. c.* 9. *dub.* 6. Prosequuntur alia de his dispensationibus Barbos. *de potestate Episcopi*, *alleg.* 36. & 37. Solorzanus *de jure Indiarum*, *lib.* 1, *tom.* 2. *c.* 13. Diana *p.* 8. *tr.* 4. *resol.* 25. cum sequentibus, Trullench *in Bullam*, *l.* 2. §. 4. *dub.* . . . P. Mendo *ead. tr. disp.* 37. *c.* 9. Leander *de matr. disput.* 34. *per totam*.

C A P U T VII.

a Idem.

TUa nos duxit fraternitas consulendos, utrum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab avunculo, & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis, cum de superioribus nihil noverint, vel audierint, inceperint computare. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondentes, quod cum conjugium multum favoris obtineat, testes hi, qui ad divortium celebrandum inducti sint, consanguinitatis computantes gradus, a stipite debent incipere, idest a parentibus, vel germanis: & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis designando personas: præsertim cum sæpius testimonium perhibeant de *b* auditu, quod quia minus est validum, non est in articulo hujusmodi nimium laxanda facultas, cum qua ratione computationem inciperent a secunda; eadem ratione ab ulterioribus inchoarent.

NOTÆ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. c.* 2. integram tamen litteram cum vera inscriptione retuli *in c. cum* 26. *de spons.*

b *De auditu*.) Quatenus testes de auditu probent, exposui *in c. præterea*, *de testib.*

COMMENTARIUM.

2 COnsanguinitatem cognosci, & computari per lineas, & gradus, supra probavi *in c.* 5. & gradus computandos esse a communi stipite, ibi exposui; in præsenti tantum proponitur, testes deponentes de consanguinitate ad divortium faciendum, vel impediendum matrimonium, debere clare, & distincte deponere, recensendo gradum, in quo reperiantur sponsi, computationem faciendo a communi stipite, juxta tradita *in d. c.* 5. ita ut singulos gradus propriis nominibus cognatorum, vel æquipollentibus referant: quod etiam docetur *in c. ferias*, *c. licet* 47. *de testib. c.* 1. *hoc tit. in* 4. *collect. c.* 2. *de sobole suscepta*, *in* 1. *collect.* Exemplis illustrat Cujac. in præsenti; nam quando requiritur specialis consanguinitatis probatio, necesse est, quod quilibet gradus sigillatim ostendatur, ut probat Mascardus *de prob. concl.* 410. *a n.* 8. Pacianus *ead. tr. c.* 12. *a n.* 44. Garz. *de benef.* 7. *p. c.* 15. *n.* 28. Crevl. 3. *c. q.* 549. *n.* 48. Et probatio obscura non prodest, ubi specifica desideratur, *l.* 44. *tit.* 2. *part.* 2. quia debet necessario concludere, *ex l. non hoc*, *ff. unde cognati*. Plura Valenzuela *consil.* 91. *n.* . . . Escobar *de puritate*, 2. *p.* ... *art.* 1. *q.* 4. *ex n.* 98. unde cum in præsenti casu specifica graduum probatio desideretur, ut cognoscatur, an contrahentes sint intra gradus prohibitos, vel non, debet specifica probatio fieri per testes, quæ olim difficilior erat, cum prohibitio extenderetur ad septimum gradum; hodie vero facilis est, cum tantum usque ad quartum protendatur.

C A P U T VIII.

a Idem *in Concil. Lateran.*

NOn debet *b* reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas idem exposcunt: quoniam ipse Deus ex iis, quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo. Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo, & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: cum cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas sacri approbatione Concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes de cetero libere *c* copulentur: prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cetero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apostolus, quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier; nec mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt *d* humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis. Cum ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis, ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporis non minuat peccatum, sed augeat; tantoque sint graviora crimina, quanto diuturniora infelices animas detinent alligatas.

NOTÆ.

NOTÆ.

a LAteran.) Generali videlicet, celebrato sub Innoc. III. *c.* 50. & *in c.* 3. *hoc tit. in* 4. *collect.* reperitur textus hic. In eo autem contrahitur, restringiturque prohibitio contrahendi matrimonium inter consanguineos usque ad quartum gradum tantum, cum olim prohibitio hæc protraheretur usque ad septimum, ut probavi *in c.* 5. *hoc tit.* Et si dicas antiquos Ecclesiæ PP. in hac nuptiarum prohibitione gradus cognationis numerasse habita ratione computationis civilis, non canonicæ, ideoque valde levem fuisse præsentem abrogationem, vel nulla ratione necessaria, ut existimarunt Polyd. Vergil. *de inventione rer. l.* 5. *c.* 4. Cujac. *in præsenti*. Respondeo cum Covarr. *in* 4. 2. *p.* §. 6. *c.* 6. *n.* 11. verius esse, eo Fabiani, Julii, & aliorum Pontificum in nuptiis contrahendis computationem canonicam fieri supra relatam *in d. c.* 5. & quæ hodie observatur: unde in præsenti constitutione abrogatam fuisse hanc prohibitionem in tribus gradibus, aperte probatur *in c.* 3. *in princ. de clandest. despons. c. licet* 47. *de testib.* & ita nec superflua, nec prorsus inutilis præsens constitutio judicari debet. Circa affinitatis etiam genera, & ejus gradus, in
5 præsenti textu restricta est prohibitio, abrogatumque jus antiquum, ut probavi supra *in c.* 1. *hoc tit.*

b *Reprehensibile*.) Imo laudabile debet judicari, *c. frientem* 29. *dist. l. unic.* §. *ut autem C. de caduc. toll.* quia ut ait Justinianus *in authent. de non alien. c.* 2. *in princ. Quid enim stabile, & ita immutabile, ut nullam patiatur mutationem, cum omnis noster status sub perpetuo motu consistat*. Facit Claudianus, ibi:

—— Prisciaque resurgunt
Conditore leges, emendanturque vetusta,
Acceduntque novæ.

Unde pro varietate temporum statuta mutantur humana, ut pluribus exemplis docemur *in c. occurrit* 32. *q.* 4. *c.* 1. & *per tot. dist.* 31. *c. fraternitatis*, *c. vidua* 34. *dist. Clem.* 1. *de judiciis*. Probant Greg. *l.* 47. *syntag. c.* 32. & *l.* 50. *de Rep. c.* 5. Connanus *l.* 1. *comment. c.* 2. *n.* 5. Valtreus *in princ. Instit. de just. n.* 7. Osualdus *l.* 1. *comment. c.* 12. *litt.* B. Gregorius Lopez *in l.* 1. *tit.* 1. *p.* 1. Corrasius *in l.* 1. *de just.* & *jur. n.* 7. Castillo *l.* 1. *polit. c.* 10. *n.* 33. Facit Cassiodorus *l.* 1. *var. epist.* 25. Solorz. *t.* 1. *de jure Ind. c.* 16. *n.* 93. alias enim leges perpetuæ esse debent, & non facile mutandæ, quia ut ajebat Natalis Comes *l.* 17. *historia*, ibi: „ Cum lex sit unicum fundamentum Rerumpublicarum, turpe est, & puerile in Regno delirare, ebriosorumque more modo huc, modo illuc fluctuare, aut sæpius tanquam ab inferis mortuam legem per præconem revocare frequentibus promulgationibus: sed convenit legem ab initio ante promulgationem diligenter consideratam, mox fieri civibus contubernalem non minus in animis, & consuetudine civium, quam in libris publicis stabilitam. Est enim clarissimum malæ institutæ civitatis indicium, si leges sæpe repetantur: quod certe non fieret, si a sapientibus latæ essent priores, ac semel latæ juberentur, ut convenit, servari. “ Illustrant Solorzanus *embl.* 66.

c *Copulentur*.) Ut exposui *in c.* 1. *hoc tit.* 3

d *Sunt humores*.) Quibus verbis non assignat Innoc. III. rationem, quare Ecclesia prohibeat matrimonium inter consanguineos: aut præcipuam, quare Ecclesia restrinxit hoc impedimentum ad quartum gradum, ut falso Beza, & Kemnitius expendebant; nam præsens constitutio ea ratione nititur, quia experientia docet, non posse hodie prohibitionem usque ad septimum gradum sine magno dispendio conservari, cum non facile homines recordentur tot graduum consanguinitatis, & affinitatis; & ita sæpissime in gradibus prohibitis ex ignorantia matrimonium contraherent: in quarto autem gradu præfixa est prohibitio hæc, quia plerumque homines vident quartam generationem, unde hæc ratio de quatuor humoribus, non ut præcipua, sed ut quædam congruentia adfertur; nec ideo inepta est hæc ratio, imo potius physica, ut S. Thomas ostendit *in* 4. *dist.* 40. *q.* 1. *art.* 4. quia enim homo ex quatuor elementis constat, colligitur admodum probabiliter, in quarto gradu penitus deficere vim illam sanguinis, quæ a primo stipite trahitur. In permixtione enim sanguinis a patre accepti cum alio extraneo, quæ fit in generatione, id quod est subtilissimum, nimirum vis ignea consumitur, & perit; secundo vis aerea, tertio aquea, quarto terrea: quare in quarta generatione totus ille sanguis perire creditur, ut docet Bellar. *l.* 2. *l.* 1. *de matr. c.* 29. Nec novum est, ut rationes, quas præbent Consulti, & Legislatores, penitus alienæ videantur, & minus adæquatæ, ut *in l. ex quo* 10. *C. si certum petatur*, *leg. hered.* 65. *leg. precario* 178. *de V. S. leg. ult. de assec. procur. Cæsar. l.* 1. §. *ideoque de verano persmar. l. si Titius* 48. *in princ. de fidejuss. l. extraneo* 46. *de usufructu*, *l. uxor.* 41. §. *codicill. de legat.* 3. *ic qui* 18. *ff. qui testam. l. si servus* 27. §. 1. *ad leg. Aquil. l. quod* 30. *ff. de jure codicill. l. si idem* 7. *C. eod. tit.* quas notarunt Forner. *l.* 3. *rer. quot. c.* 13. Cujac. 5. *ad Afric. in l. qui usumfructum* 36. §. 1. *de usufr.* & *l.* 17. *observ. c.* 15. Amaya *l.* 3. *obs. c.* 1. §. 4. *n.* 42. Valent. *tom.* 1. *illustr. tr.* 4. *cap.* 3. *n.* 5. Imo, & Scriptores sacræ Paginæ nonnunquam rationes tantum probabiles, non vero efficaces, adducere probat Basil. Legion. *quæst.* 3. *expositione per totam*.

C A P U T IX.

a Gregorius IX.

VIr qui a stipite quarto gradu: & mulier, quæ ex alio latere distat quinto secundum regulam approbatam, qua dicitur: Quoto gradu remotior differt a stipite; & a quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem, licet possent matrimonialiter copulari.

NOTÆ.

a *Gregorius IX.*) Qui præsentem constitutionem fecit, ut exponeret decisionem textus *in c. quia* 4. *hoc tit.* ubi commentarium dedi.

T I T U L U S XV.

De frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi.

C A P U T P R I M U M.

Ex a Burchardo lib. 18.

ACcepisti mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem, aut per tres, aut per annum: & nunc primum dixisti te esse frigidæ naturæ, ita ut non potuisses coire cum illa, nec cum aliqua alia: & si illa, quæ uxor tua est esse debuit, eadem affirmat, quæ tu dicis, si probari potest *b* per verum judicium ita esse, ut dicitis, separari potestis, ea tamen ratione, ut si tu post acceperis, reus perjurii dijudiceris, & iterum post peractam pœnitentiam priora connubia reparare debetis; illa autem, si prior post annum, aut dimidium ad Episcopum, aut ad ejus *c* missum proclamaverit, & dicat, quod non cognovisses eam, & negat aliquam commixtionem inter vos esse, tu autem affirmas, quod uxor tua sit, tibi credendum est, eo quod vir caput est mulieris: quia si proclamare voluerit, cur tamdiu tacuit? Cito enim, & in parvo tempore scire mulier poterit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate, post mensem, aut postremum si post duos ad Episcopum, aut ad ejus missum proclamaverit, dicens: Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi; sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest ea facere, propter quæ illum accepi, si probari potest per rectum judicium, separari potestis, & illa si vult, *d* nubat in Domino.

NOTÆ.

a BUrchardo.) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c.* 1. & reperitur textus hic in Decreto Burchardi *l.* 19. *sub tit. de dissolvo conjugii*. Totum illum librum Burchardus ex diversis pœnitentialibus, Romano videlicet, Bedæ, & Rabani, & ex diversis sententiis Sanctorum composuit pro medela peccantium, de quo Decreto, & ejus antiquitate egi in apparatu ad hæc commentaria.

b *Verum judicium*.) Quod justum dicitur *in c. quod autem*, 33. *q.* 1. *c.* 5. *hoc tit.* quia verum pro justo, & contra justum pro vero, promiscue a Latinis Authoribus usurpati notavit

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

Budæus *ad l. 3. ff. pro socio*, & illustravit Radulphus Fornerius *lib. 1. rer. quotid. cap.* unde *in leg. ult. ff. de jure fisc.* verus filius pro justo & legitimo ponitur, ut ibi notavit Accurs. & *in l. 2. C. de rescind. vendit.* verum pretium, & justum, pro eodem accipi notavit Guillelm. Forner. *l. 1. select. c. 19.* & mariti dolor ob uxoris adulterium, qui justus dicitur *in l. si adulterium 38. §. Imperator, ff. ad l. Jul. de adult.* verus appellatur *in l. quamvis 30. C. eod.*

c *Missum.*) Missus qui sit, exposui *in c. 1. de immun. Eccles.*

d *Nubat in Domino.*) Verba sunt Pauli Apostoli *in epistola 1. ad Corinth.* quæ refert Gratianus *in princ. 33. q. 2.* & exponemus *in c. 1. de secund. nupt.*

C A P U T II.

Idem a *Albianensi Episcopo*,

QUod Sedem Apostolicam consulis super iis, quæ dubia tibi existunt, gratum gerimus, & acceptum, & tua exinde fraternitas non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quædam mulier tui Episcopatus cuidam viro nupsit, ignorans quod propter utrasque *b* inguinis rupturam genitalia ejus essent *c* abscissa, nec ab eo cognita fuisset: qui utique modo factus leprosus, se pariter, & sua reddidit domui infirmorum. Mulier vero ad domum paternam reversa, sicut juvenis, alii viro nubere desiderat, & conjugali affectu conjungi. Verum licet Ecclesia Romana non consueverit propter naturalem *d* frigiditatem, nec propter alia maleficia legitime conjunctos dividere: si tamen *e* consuetudo generalis Gallicanæ Ecclesiæ habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur, nos patienter tolerabimus, si secundum illam consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit, nubendi in Domino concesseris facultatem; sicut enim *f* puer, quia non potest reddere debitum, non est aptus conjugio; sic quoque qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

N O T Æ.

1 a A*Lbianensi.*) Etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 1.* sed legendum est, *Ambianensi*, ut habetur *in c. ad hæc 15. de despons. impub. fama, de regul. c. penu. de divort.* ubi extant aliæ partes hujus textus.

2 b *Inguinis.*) Inguina ab anatomicis proprie dicuntur partes illæ corporis concavæ, pubi utrimque vicinæ, vulgo *ingles*: plerumque tamen accipiuntur pro ipsis pudendis, tam feminarum, quam virorum, ut ex Horatio & Virgilio probat Ambrosius Calep. *verbo inguina.*

3 c *Abscissa.*) Dum matrimonium contraxit non postea.

4 d *Frigiditatem, nec propter alia maleficia.*) Quæ supervenient post matrimonium celebratum, licet adhuc ratum; nam si præcederent impedimenta perpetua matrimonium ab initio illud nullum esset, ut infra dicemus.

5 e *Consuetudo.*) Eam vero Galliæ morem repetere possumus ex *l. 6. c. Caroli, c. 91.* ibi: „ Si vir & mulier junxerint se in matrimonio, & postea dixerit mulier de viro, non posse nubere cum eo, si poterit probare quod verum sit, accipiat alium, eo quod juxta Apostolum, non potuit illi reddere debitum. “ Eamdem Caroli constitutionem scripsit ad litteram Fulbertus Carnotensis *ep. 48.* Quatenus consuetudo nova impedimenta matrimonii inducere possit, aut antiqua tollere, exposui *in c. 1. de sponsal. & in c. 5. de consang. & affin.*

f *Puer.*) Ut probavi *in c. 1. de despons. impub.*

C A P U T III.

a Idem.

EX litteris tuis accepimus, quod quidam quindecim annorum, vel eo amplius, quamdam tredecim annorum duxit in uxorem: verum cum debitum reddere deberet, & *b* non posset, mulier tam gravem contraxit infirmitatem, ut omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum ejus ita sit impeditum, quod viro non valeat commisceri. Sed quia nobis dubium est, an pro culpa viri infirmitas advenerit, super hoc plenum, vel certum dare responsum non valemus. Quod si tibi constiterit, quod illud vitium a natura contraxerit, nec ope Medicorum poterit juvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem: si vero ex culpa viri hoc provenit, licet non sit *c* tutum indulgeri ei, ut aliam accipiat, tamen sub dissimulatione poteris sustinere, quia tutius est suam tanquam uxorem habere, quam cum multis peccare.

N O T Æ.

1 a I*Dem.*) In secunda collectione, *sub hoc tit. c. 1.* legitur *Alexand. III.* nullibi tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex.

2 b *Et non posset.*) Et ita impedimentum illud coeundi præcesserat ipsum matrimonium, alias si sequeretur, non irritaret illud, ut infra dicemus.

3 c *Tutum indulgeri.*) *Ex c. litteræ 4. hoc tit. in 1. collect.* ubi Clemens III. Verulano Episcopo ita scribit: „ Litteras tuas recepimus, ex quarum tenore cognovimus, quod cum lator præsentium quamdam feminam, jam elapso quinquennio sibi matrimonio copulasset, & secum per tres menses in eodem lecto dormisset, maleficio suo creditur impeditus, quod cognoscere illam nequit. Super quo Sedis Apostolicæ litteras impetrasti, in quibus continebatur, quod de Romanæ Ecclesiæ consuetudine non erat talium matrimonium separandum: unde convocatis eis ad tuam præsentiam, cum viverent separatim, compulisti eos ad habitationem redire communem: & licet postmodum in eadem domo, & lecto fuissent, & homo multa vereri, sicut tibi constitit, eidem feminæ contulisset; ei tamen non potuit carnaliter commisceri: propter quæ tu timens, ne idem vir homicidii reatum incurrat, quid in hoc casu esset agendum, nos consulere voluisti. Quocirca d. t. p. A. s. m. quat. pro memoratis occasionibus non dimittas, quin prædictos virum & uxorem per censuram Ecclesiasticam insimul habitare compellas. “

C A P U T IV.

a Lucius III.

COnsultationi tuæ, qua nos consuluisti, utrum feminæ clausæ, impotentes commisceri maribus, matrimonium possint contrahere, & si contraxerint, utrum debeat rescindi, taliter respondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus matrimonium contrahat, & quamvis de hujusmodi expressum canonem non habeamus; sacrosancta tamen Romana Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quæ non possunt haberi tanquam uxores, habeantur tanquam sorores. Verumtamen talibus artificio aliquando consuevit succurri, ut valeant apte reddere debitum, & accipere.

N O T Æ.

1 a L*Ucius III.*) Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. c. 3.* nullibi tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex. In præsenti deciditur illa satis vexata quæstio, utrum videlicet inter impotentes ad coeundum, matrimonium scienter contractum sustineatur, quam adeo diffuse & docte disputarunt Vasquez *3. part. disp. 125. c. 7.* Martin. Perez *disp. 37. sect. 4.* Basil. Legion. *in 99. quodlibet q. 5. scholast. & lib. 7. de matr. c. 56. cum sequenti*, & post eos Hurtad. *t. 2. de resol. regular. 8. §. 6.* ut superfluum censuerim commentarium hujus textus ex eis transcribere. Illud tantum observo, sententiam Basilii, videlicet tale matrimonium contractum inter impotentes, sine relatione ad copulam, valere, probari *ex c. requisisti 33. q. 1. c. 2. laudabilem, hoc tit. c. 2. hoc tit. in 1. collect.* ubi Alex. III. ita ait: „ Super eo vero quod de illo nobis significasti, qui cum procreare velit filios, uxori suæ nunquam carnis debitum reddidit, vel reddere potuit; inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod diversa sunt inde decreta, & diversæ sententiæ sed consuetudo est Romanæ Ecclesiæ in similibus taliter tenere, quod si non potest eam sicut uxorem habere, & ipsam habeat sicut sororem. “

CA-

C A P U T V.

a Cœlestinus III.

LAudabilem, &c. *Et infra*: Sollicite quoque ad ultimum requisisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, in qua si defecerint, separentur. Nos vero quamvis in auricumis *b* canonibus, quam *c* legibus super hoc diversa tempora concedantur; id tamen in præsenti consultatione sentimus, ut si naturaliter frigidus non potest illa, quam duxit, uti pro conjuge, a tempore celebrati contractus, si frigiditas prius probari non possit, usque ad triennium secundum *d* authenticum legale cohabitent, quo elapso si nec tunc cohabitare voluerint, & juxta decretum *e* Gregorii mulier *f* per justum judicium de viro probare poterit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur. Quod si ambo consentiunt simul esse, vir eam, etsi non ut uxorem, sed saltem ut sororem habeat. At vero si quod nunquam se invicem cognoverint, ambo fatentur, cum septima manu propinquiorum, vel vicinorum bonæ famæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Evangeliis uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent, & tunc videtur, quod valeant ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc ii, qui juraverant, rei perjurii teneantur, & peracta pœnitentia cogantur ad priora connubia redire.

N O T Æ.

1 a C*Œlestinus III.*) Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub h. t. c. 3.* nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex. Aliæ hujus decretalis partes dedi *in c. 1. de except.* & ejus principium extat *in cap. laudabilem, de cognat. spirit. in eadem collect.*

b *Canonibus.*) *Cap. si quis acceperit 33. q. 1. c. 2. hoc tit.*

2 c *Legibus.*) *L. in causis, C. de repudiis, Novell. 22. Justin. §. per occasionem.* Cum enim jure civili attento, ob sterilitatem matrimonium solverentur, *l. vitricus, ff. de donat. inter*, impotentia per biennium cognoscebatur, *l. penult. Cod. de repud.* quod tempus postea ad triennium protractum fuit, *Novell. 22. Justin.* Apud Catholicos vero ea causa sufficiens non est ad solvendum matrimonium, cum ejus validitati sterilitas non obstet, ut probant D. Thomas *in 4. dist. 34. quæst. unic. art. 1.* P. Barb. *in leg. 1. §. solut. matr. part. 1. n. 98.* Sanchez *l. 7. de matr. disp. 91. n. 24.* Gutierrez *de matrim. c. 112. n. 16.* nam steriles congressu maritali semen effundentes sunt revera una caro, quamvis illud semen generationi aptum non sit, non tam ex natura sua, quam ratione subjecti, & ex speciali illius temperamento. Sanch. *ubi supra, n. 9.* Gutierrez *d. c. 112. n. 3.* [illegible] *n. 16.* Est enim ad tempus mulier fuerit sterilis, tamen sæpissime votis correspondet eventus, quod docent exempla sacra Rebeccæ, *Genes. 25. vers. 21.* Saræ *Genes. 21. vers. 30.* Rachel *Gen. 30. vers. 32.* uxoris Manue *Judic. c. 13. vers. 2.* Annæ *l. 1. Samuelis, c. 1. vers. 2.* Elisabeth *Luc. c. 1.* nec in vanum a agricolarum est, ut fundus diligentissime ab iis excultus fructus semper ferat, quia ut ait Tibullus *l. 2. eleg. ult.*

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Interdum tantum, ut ajebat Ovidius *epist. 18.*

Fallitur augurio spes bona sæpe suo.

Non enim est nostri arbitrii prolem suscipere, cum Deus effectus rerum omnium sterilem habitare facit in domo. *Psal. 113. vers. ult.*

d *Authenticum legale.*) *In dict. Novell. 22.* ex qua deducta est authentica *Hodie, C. de repud.*

e *Gregorii secundi.*) Relatum *in c. 1. 33. q. 1.* & integra extat *in epist. 14.*

f *Justum judicium.*) Quid sit justum judicium, exposui *in c. 1. hoc tit.*

4 Impotentiæ tractatio alterius.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem sic insurgo: Nuptias non concubitus, sed consensus facit, *l. nuptias, ff. de reg. jur.* & perpetuæ vitæ consuetudo, sive ut ait Quintilianus *declam. 368.* „ Matrimonia sunt ab ipsa rerum natura inventa: sic mares feminis junguntur, ut imbecillior sexus præsidium, mutuam societatem sumat. “ Unde eos, qui nec seminare valent, nec membrum erigere, judicare solet Ecclesia, ut quas uxores habere non possunt, habeant ut sorores, ut probavi *in c. consultationi, hoc tit.* quare charitas illa conjugalis, nec fusior, nec frigiditate ulla minuitur, aut tepescit. D. Aug. *lib. de bono conjugal. tom. 6.* „ In bono, licet annoso conjugio, etsi marcuerit ardor ætatis inter masculum & feminam, viget tamen ardor charitatis inter maritum & uxorem. “ Neque liberorum procreationis spes, quæ huic libidini obtendi solet, causa esse potest, ut sanctissima matrimonii religio compos non evadat; nam ut ait illud Augustinus ubi proxime: „ Manet vinculum nuptiarum, etiamsi proles, cujus causa initum est, manifesta celebritate non subsequatur. “ *apud Tacitum lib. 4. annal.* Agrippina sibi maritum a Tiberio exposcit, qui subveniret solitudini, inquiebat: daret maritum mulierem adhuc juveni sibi; nec aliud pro his, quam ex matrimonio solatium. “ Ergo sicut ipse coitus matrimonium non facit, ita nec ipsa frigiditas matrimonium dissolvit, ut ajebat Quintilianus *declamat. 247.* ibi: *Sunt casti, atque congressu citra jus non afferret utrumque, [illegible] circa hæc manet.*

5 De frigiditate, & ejus speciebus.

Qua dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, in præsenti titulo agi de impedimento matrimonii, quod oritur ex defectu corporali, quem triplicem fecerunt veteres compilatores, videlicet frigus, maleficium, & impotentiam coeundi, dum præsentem titulum conciperent de frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi. In prima, & secunda compilatione frigiditas primo inspicienda est, quæ vel a natura, vel casu provenit; alios enim eunuchos natura, alios casus facit, *c. qui sciens 33. q. 1.* probavi *in c. ex parte, de corpore vitiat.* Natura dicuntur eunuchi, qui ita frigidi sunt, ut operam copulæ dare non possint, *c. requisisti, 33. q. 1.* idque vel ex defectu ætatis provenit, ut pueri nondum puberes, juxta tradita supra *in c. 1. de desp. impub.* vel ex longæva ætate, ut senio confecti, qui frigidiores sunt, teste Aristot. *lib. de generatione, c. 4.* ideo lex Jul. & Papia sexagenarium & quinquagenariam matrimonium contrahere prohibuit, quasi in ea ætate prolis suscipiendæ spes esse adempta. Quod emendavit Imperator Justin. *in leg. sancimus, C. de nupt.* In Ecclesia senibus etiam decrepitis matrimonium permisit ad humanitatis, & imbecillitatis solatium, *c. requisisti 27. q. 1.* docet Covarr. *de matr. 2. part. c. 8. §. 1. n. 10.* Mantic. *de conject. l. 11. tit. 13.* Duennas *regul. 350. limit. 1.* Gall. *[illegible] prax. c. 141. n. 8.* Magiento *in l. 10. tit. 7. l. 5. recop.* Sed si ignorantes ætatis alterius conjugis matrimonium ad prolem suscipiendam contraherent, & ita essent senio confecti ut coire nequirent, matrimonium nullum est, nec expectatur triennium ad cognoscendam frigiditatem, ut probat Narbona *de ætate, an. 50. q. 6.* plura de matrimonio senum Arnisæus *de jure connub. c. 2. sect. 4.* plures apud Palaum *disp. 4. de matr. punct. 14. §. 2.* quia senes, qui ita ætate plene sunt frigidi, & invalidi ad copulam judicantur. Martialis *l. 11. epigr. 81.*

Cum sene communem vexat spado Dindymus Æglen,
Et jacet in medio sicca puella toro.
Viribus hic, operi non est hic utilis annis:
Ergo sine effectu prurit uterque labor.
Supplex illa rogat pro se, miserisque duobus:
Hunc juvenem facias, hunc Cytherea virum.

Vel ex defectu alicujus partis genitalium, ut eunuchi, quibus testiculi nulli sunt, qui matrimonium contrahere nequeunt, ut declaravit Sixtus V. in constitutione edita an. 1587. quam referunt Basil. *dict. quæst. 5. scholast.* Scortia *in select. epist. 143. theorem. 369.* Palao supra, Sanchez *l. 7. disp. 92. num. 17.* Valentia *tom. 4. disp. 10. q. 5. art. 3.* M. Perez *de matr. disp. 37. sect. 4.* qui veterum Doctorum varias sententias circa hæc matrimonia eunuchorum jam sopitas prædicta constitutione ibi referunt; circa eos vero eunuchos, quibus testes avulsi non sunt, sed potius intra corpus reconditi, & ita non servant proprium locum, videndi sunt Basil. *dict. l. 7. de matr. cap. 68. num. 3.* Leander *de Sacramentis tom. 2. tr. 9. disput. 22. q. 16.* Diana *part. 11. tr. miscell. fol. 203.* qui

C O M M E N T A R I U M.

3 Conclusio traditur, & probatur.

EX hoc textu sequens deducitur disputanda assertio: „ Si de impotentia coeundi constet, statim matrimonium separatur, alias cohabitabunt conjuges per triennium; & si cum septima manu propinquiorum jurant carnali copulæ adhæsisse, & non potuisse conjungi, statim separantur. “ Probant eam textus *in c. 1. 2. & 3. 33. q. 1. c. unic. 33. q. 2. c. quemadmodum, de jurejur. leg. in causis, C. de repud. Novell. 22. Justin. leg. 3. tit. 8. part. 4.* Fulbertus Carnotensis Episcopus *epist. 48.* ibi: *De causa unde simplicitatem vestram consulere voluistis. In 6. l. c. 91.* ita scriptum invenimus: „ Si vir & mulier conjunxerint se in matrimonio, & postea dixerit mulier de viro, non posse nubere cum eo, si poterit probare quod verum sit, accipiat alium, eo quod juxta Apostolum non potuit illi reddere virtutem debitum. “ Illustrant ultra congestos a Barbosa *in præsenti, & l. 2. vote 2.* Robertus *l. 4. rerum judic. c. 10.* Petrus Gregor. *in c. 1. de sponsal. n. 42. & l. 3. partit. tit. 21. c. 9.* Vighel. *in method. jur. Canonic. l. 4. c. 18. fol. 416.* Narbona *de ætate, anno 50. q. 6.* Turreblanca *de jure spirit. l. 2. c. 15. sect. 4.* Scortia *in select. epist. 143. theorem. 369.* Petrus Heredius *l. 4. Pandect. tit. 16. c. 25.* Joannes Sanchez *in select. disp. 56.* D. Joannes de Larrea *t. 1. dec. disp. 3.* Basilius *l. 7. de matrim. c. 56. & 61. & q. 5. scholast.* Arnisæus *de jure connub. c. 6. sect. 8.* Christineus *t. 1. decis. 338.* Bordi. *t. 3. decis. cr. 1. n. 633.* Germonius *l. 2. animadv. c. 10.* Hurtado *de resol. t. 2. resol. 7.* Paulus Zacchias *qq. medicolegal. l. 3. tit. 1. & l. 9. tit. 3. & tit. 5. q. 1.* Arnold. Corvinus *in aphorism. canon. Pontificis, l. 3. tit. 13.* Govarr. *special. tr. de frigid. & malef.* Diana *p. 11. tract. 5. resol. 7. & 9.* Franc. Leo *t. 2. dec. Pacens. decis. 180.* Canisius & Cujac. *in præsenti.* Conclusionem hujus textus illustrant Samuel Petitus *l. 6. observ. c. 6.* Sperellus *decis. 120.*

BIBLIOTECA CENTRAL

affirmative resolvunt, eos posse matrimonium contrahere. Similiter prædicta constitutione Sixti V. declaratum est, nullum esse matrimonium spadonum, quod jure civili sustinebatur, quia licet prolem suscipere nequeant, tamen veneri inserviant, *l. si servus, §. ult. ff. de jur. dot.* ubi inquit Ulpianus: „ Si spadoni „ nupserit mulier, distinguendum arbitror, castratus fuerit, „ necne? ut in castrato dicas dotem non esse: in eo qui castratus non est, quia est matrimonium, & dos, & dotis „ actio est. „ Docet Morla *in empor. tit. 1. q. 11.* itaque hujus generis spado adoptare potest, *§. sed & aliud, de adopt. l. 2. ff. eod.* necnon hæredem instituere posthumum, *l. sed & quæsitum, ff. de lib. & posth.* nam etsi spadonum generalis sit appellatio, *l. spadonum, ff. de verb. signif.* contracta tamen significatione spadones dicuntur, ut ait Theophil. *in d. §. sed & aliud,* qui propter vitium aliquod liberos procreare non possunt, sed eo sublato possunt suscipere liberos, ut Galenus ostendit *aphorism. 63. lib. 5.* docens nonnunquam homines infœcundos esse propter excedentem temperamenti frigiditatem, caliditatem, humiditatem, vel siccitatem. Et hæc de frigidis sufficiant, ut ad maleficiatos perveniamus.

6 De Maleficiatis.

Maleficium in præsenti accipimus pro incantatione, ut *in tit. C. de malef. & mathem.* Maleficiati dicuntur incantati, quibus magicis artibus, fascinoque ligatis rei venereæ facultas impedita est per sortiarias, & maleficas. Hincmarus Rhemensis *in c. si quis per sortiarias, 33. q. 1.* qui textus desumptus est ex ejus epistola nondum edita, quam Synodi Tussiacensis jussu ad Aquitaniæ Archiepiscopos scripsit de nuptiis Stephani Comitis Arvernorum, & filiæ Regemundis Comitissæ Tolosanæ, ut notavit Sirmondus *ad Capitularia Caroli, fol. 94.* Et sua ætate sponsos a maleficis ita fascino devinciri, ut impotentes ad concubitus redderentur, tradit Tertul. *lib. de veland. virginib.* his verbis: „ Nam est aliquid etiam apud ethnicos metuendum, quod „ fascinum vocant. Hoc nos interdum diabolo impingimus; „ ipsius est enim boni odium; interdum Deo deputamus, il„ lius est enim superbiæ judicium, extollentis humiles, & „ deprimentis elatos. Timebit igitur virgo sanctior, vel in „ nomine fascini, hinc adversarium in Deum, illius lividum „ ingenium, hujus censorium lumen; & gaudebit sibi soli, „ & Deo nota. „ Exemplis probat Herodotus *lib. 2.* ubi refert Regem Amasin diu nequivisse congressum habere cum uxore, magicis incantationibus impeditum. Idem de Numantiæ uxore Sylvani refert Tacitus *lib. 4. annal.* De Aurelio idem tradit Zonaras *3. tom. pag. 233.* De Theoderico Rege Paulus Æmilius *in Clovæo, c. 2.* De Eulalio Gregor. Turonens. *l. 10, c. 8.* ita ait: „ Eulalius puellam de monasterio Lugdunensi diripuit, eamque accepit: sed concubinæ ejus, instigante invidia, maleficiis sensum ejus oppilaverant. „ Id ipsum viri multarum rerum usu, & doctrina præstantes, nostra, patrum, atque etiam majorum memoriæ litteris contestati sunt, quorum rejicere, seu aspernari authoritatem, insignis imprudentiæ esset. D. Aug. *tr. 7. in Joannem Theologum,* D. Th. *in 4.* Guilland. *in tr. de sortil.* Ulricus Molitor *tract. de lamiis,* Delrius *lib. 3. disq. magicar. q. 4. sect. 8. per totum,* P. Greg. *lib. 13. de Syntag. c. 22. & 31.* Sirmondus *not. ad Cap. Caroli, fol. 92.* Atque potest efficere dæmon, quia non ignorat media necessaria ad impotentiam; hoc enim ex duobus principiis naturalibus dependet, ex calore scil. & spiritu; potest autem dæmon calorem minuere, & spiritus impedire; imo & post aliquos animi affectus movere excitationes adeo vehementes, ut omnino copulam impediant, veluti timor, tristitia, & similes: idque experientia docet; nam sæpe maleficiatus quandoque ad unam solam impotens est, atque ablato ligamine manet potens; quæ diversitas ex causa naturali nequit provenire. Cum ergo non proveniat a causa naturali, erit effectus dæmonis, ut docet D. Thom. communiter receptus *in 4. dist. 4. q. unic. art. 3. & 4.* Accedit, nam cum dæmon voluntarie, & non ex necessitate operetur, potest impedire facultatem coeundi respectu unius, & non respectu alterius; præcipue cum sæpe impedimentum malefici proveniat ex impressione dæmonis in hominis imagine, ex qua omnino tollit concupiscentiam ad illam, ut notavit Abulensis *q. 90. in cap. 19. Matthæi;* & agnovit Ovid. *lib. 3. de amore, eleg. 6.* ibi:

Qui vacat, & magicam nervos torpere per artem;
Et sypnus, & cupide tamen abesse viro.

Incantationes istæ vocantur defixiones, ut probat Cujac. *lib. 21. observ. c. 23. & lib. 27. c. 13.* qui in præsenti recte notat, apud Paulum *lib. 5. sent. tit. 23.* pro *interfuerint,* legendum esse, *defigerent.* Dicuntur etiam veneris vincula a Virgilio *eclog. 8.* amatoriæ necessitates a Sinesio *epist. 104.* magicum cantamen a Prudentio in hymno D. Cypriani, ibi:

Unus erat juvenum doctissimus artis sinistræ,
Fraude pudicitiam perfringere, nihil sacrum putare,
Sæpe etiam magicum tentamen cire per sepulchra,
Quo genialis thori jus solveret, æstuante nupta.

Ut etiam ipsi malefici suis incantationibus mentes hominum turbant, D. Isidor. *lib. 8. etym. c. 9.* „ Magici sunt, qui ob facinorum magnitudinem vulgo appellantur malefici, qui elementa concutiunt, hominum mentes turbant, & sine ullo veneni haustu violentia tantum carminum interimunt. „ De quibus accipiendus est Ulpian. *in l. item 15. ff. de injur.* ubi quærit, an si quis medicaminibus, vel alio modo alicujus mentem turbaverit, detur injuriarum actio? Et respondet dari. Possumus etiam suspicari hoc malefici scelere ferrum fascinatum fuisse redditum *in l. 1. §. apud Julianum, ff. de ædil. edict.* Imo & malefici carminibus suis, & præstigiosis susurris aliquando pinnas, elementaque descendere jactabant: quæ & alia se-

præsentabant, ut homines terrerent, & ipsos tanquam divinarum rerum, & cœlestium dominatores colerent. Petronius *in satyr. pag. 69. c. 18. de Enothea,* ubi dum jactantiam magæ mulieris prodit, ait:

Quid leviora loquar: lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis, trepidusque furentes
Flectere Phœbus equos revoluto cogitur orbe,
Tantum dicta valent. Taurorum flamma quiescit
Virgineis extincta sacris,

Quo modo accipiendus est Paulus *in l. si quis 30. ff. de pœnis,* dum ait: Quod si quis aliquid fecerit, quo hominum leves animi superstitione numinis terrerentur, D. Marcum rescripsisse, eum in insulam relegari. Aliquando etiam ipsa arte magica, & suis præstigiis faciebant, ut viderentur devorare gladios acutos, & itemare serpentes venenatos, & alia id genus incredibilia facere. Apuleius *lib. 1. de Asino aureo:* „ Et tamen Athenis proxime, & ante Pœcilem porticum, isto gemino „ obtutu circulatorem aspexi equestrem spatham præacutam mu„ crone infesto devorasse; *ac mox, eumdem invitamento exiguæ* „ *stipis,* venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in „ ima viscera condidisse; & ecce pone lancea ferrum, qua „ bacillum inversi teli ad occipitium per inguinem subit, puer „ in mollitiem decorus insurgit, inque flexibus tortuosis e„ nervam, & exossam saltationem explicat cum omnium, qui „ aderamus, admiratione. „ Qui dicebantur circulatores, ex Philone Judæo *de special. leg.* unde dum agit de arte magica, ait, ex hac adulterata, & corrupta descendere, quas proprio maxime vocabulo malas artes dicimus circulatorum, ariolorumque, *l. fin. ff. de extraord. crim.* ubi Consultus ait: „ Circulatores, qui serpentes circumferunt, & proponunt, si cui ob eorum metum damnum datum est, pro admissi criminis modo coercentur. „ Seneca *lib. 6. de benefic. c. 11.* Conc. Tolet. *4. can. 28.* Synod. *6. Trul. can. 61.* plura de his circulatoribus Beroaldus *in notis ad Apul. sup.* Pamelius, & Zerda *ad Tertul. de præscr. & in apol. c. 23. & 43.* Balsam. *in d. can. 61.* Forcatul. *dialog. 88. in Necyom.* Ramirez de Prado *in pentecont. c. 1.* Plane hoc genus fascini vanum, futile, ac ridiculum videbitur, si ejus conficiendi modos intueamur; namque Albert. Magn. *de animal. lib. 22.* P. Palud. *in 4. dist. 34.* Paulus Grimaldus *de sortileg.* Joann. Brunel. *in tr. de sponsal.* Delrius *ubi sup.* & plerique alii tradiderunt, fascinatione homines devinciri, & impotentes ad concubitus effici, si penis lupi eorum nomine ligetur, vel si nodus ligulæ fiat cum Sacerdos nubentes benedicit, vel si prima nocte nuptiarum januæ cubiculi desponsorum acus, vel cultrum ab inclamante ligatur, & altero sponsorum respondente rumpatur, cuspide in ligno remanente. Item si anterius subligaculi surreptum ligamen colligetur, & drachmis fabæ, & gallorum testiculis. Hujusmodi alligationum sic meminit Virg. *eclog. 8.*

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores;
Necte Amarylli modo: & Veneris dic, vincula necto.

Hæ sunt bellulæ nugæ, quæ cachinnum facile prudentioribus movebunt. Quid enim efficere res ejusmodi possunt, quantumvis ligentur, aut figantur, nisi genus præstigiatoris adhibeatur, & agat: & ipse maleficus sit mancipium cacodæmonis, cui se totum expresse, aut tacite dediderit, ut tandem cum eo pœnas æternæ damnationis dependat. Hoc sane innuere videtur post Theocritum Virg. *eclog. 8.* dum ait:

Conjugis, ut magicis sanos avertere sacris
Experiar sensus, nihil hic nisi carmina desunt.

Nec minus inepta sunt, & ridicula remedia, quibus creditur solvi ligamen, & impotentia concubitus, quæ impia fascinatio invexit. Ecce ajunt fascinum abigi, si nodus virgæ lapi, vel ligulæ dissolvatur, si cuspis infixa januæ eripiatur: si ligamen subligaculi surreptum comburitur. Item si vir per annulum nuptialem mingat, ut Cardanus scripsit *de varietate rerum l. 16. c. 9.* De his maleficiis agunt plures congesti a Barbos. *tom. 6. in secul. ad hunc textum.*

7 De impotentia coeundi.

Sequitur impotentia coeundi, quæ provenit tam in viro, quam in femina ex defectu naturali, aut ex morbo. Et proveniens ex defectu naturali, vel apparens esse potest, vel non apparens. Apparens respicit præcipue genitales partes oculis conspicuas; in viris enim membrum flaccidum, aut nimis parvum, vel magnitudinis etiam incongruæ, vel tenuitate, seu craticulæ insigne, aut obtortum, aut rugosum; testes quoque aut nulli, aut admodum exigui, coeundi impotentiam manifeste arguunt. In feminis etiam hæc impotentia datur ex nimia uteri angustia, & ejus totali clausura; unde de muliere arcta, & obstructa Ædilium edicto cavetur; quod sana non sit, *l. item quæritur 14. §. mulierem, ff. de ædil. edict.* Defectus non apparentes proveniunt ex diversis morbis, quos refert Paulus Zacchias *d. lib. 3. tit. 1. q. 3. & 4. & lib. 9. tit. 3. & consil. 9.* Deinde sciendum est, impotentiam supervenientem ex causis naturalibus, aut maleficio nullo modo dirimere matrimonium jam celebratum, *c. debitæ 27. q. 2. c. si quis conj. 37. q. 7.* quia plura impediunt contrahi matrimonium, quæ supervenientia contractum non dirimunt, *l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, l. etatione 16. §. fin. ff. de ritu nupt. l. furor, ff. de sponsal.* Ratio ultra vinculi firmitatem adducitur ad Ulpiano *in l. si cum dotem 22. §. si cum dotem, ff. soluto matr.* ibi: *Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum, vel uxorem viri participem esse;* quam illustravi *in c. 1. de conjug. lepros.* Quare eisdem leges eversæ sunt, quæ permittebant bona gratia, sine pœna solutionem matrimonii ex causis supervenientibus, quibus non putabant posse commode retineri matrimonium, scilicet ob valetudinem, senectutem, militiam, *l. Titius 61. cum seq. ff. de donat. inter vir.* captivitatem, & ser-

vitu-

vitutem, *l. 1. ff. de divort. l. si quis sic stipuletur, ff. solut. matr. l. in bello 12. ff. sub captivis, ff. de captivis:* illustravi *in c. in præsentia 16. de spons.* propter sterilitatem, *l. uxorem 60. l. & idem, ff. de don. inter.* Apud eosdem Romanos, si vir esset impotens, aut frigidus, non licebat ei uxorem repudiare, sed alteri eam tradebat, ut refertur Strabo *l. 11.* de Catone Uticensi, qui Hortensio uxorem tradidit, ut ex eo coitu liberi susciperentur: referunt etiam Appianus *l. 5. de bellis civil.* Plutarch. *in ipso Catone,* & canit Lucanus *l. 2.* meminerunque ejus moris Tertul. *in apolog. c. 39.* D. Hieron. *lib. 2. in Jovinianum,* D. August. *de fide & operibus, & de bono conjug. c. 18.* Et Saracenos eumdem morem tenuisse referunt Cælius Rhodigin. *lib. 15. antiq. lect. c. 17.* Ammian. *l. 14.* Et idem de Spartanis tradit Plutarchus, & ipsum morem confirmat August. *in c. si non sunt facienda, 32. q. 4.*

8 Impotentia quæ non dirimit matrimonium.

Manet ergo, matrimonium non dissolvi per impotentiam supervenientem, ut probatur *ex c. in qua, 32. q. 17.* ubi generaliter docet Pontifex, ob nullam impotentiam supervenientem dirimi matrimonium: & *in c. si uxorem 32. q. 5.* dicitur, retinendam esse uxorem antea ductam, non obstante quocumque corporis impedimento superveniente. Nec contrarium suadet textus *in c. requisisti 32. q. 7.* ubi propter impedimentum superveniens uxori concessa fuit ejus viro facultas ducendi aliam, nam dicendum est cum Glossa ibi, *verbo stabat,* Soto *in 4. dist. 33. q. 1. art. 2.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 420. n. 95.* Bellarm. *lib. 1. de matr. c. 12. & lib. 4. de Rom. Pontif. c. 12.* Fr. Antonio Perez *in pentateucho fidei, vol. 4. de R. P. c. 3. n. 72.* quod in illius textus specie prior uxor non erat legitima, propter impedimentum perpetuum; & ita primum matrimonium nullum fuisse. Nec obstat, quod in eo textu afferatur debitum subsidium non esse auferendum primæ uxori; nam respondetur, ea verba esse referenda ad dotis restitutionem. Impotentia autem supra relata impedit, & dirimit matrimonium contrahendum: desideratur autem, ut ob causam impotentiæ frigiditatis, seu maleficii, matrimonium nullum declaretur, quod impedimentum illud naturale, vel maleficium sit perpetuum, indissolubile, seu immedicabile; & quod perseveret, *c. 1. hoc tit. lib. 2. tit. 8. part. 4.* quare si statim apparens possit esse perpetuum, statim quoque separari poterit matrimonium, *cap. 1. hoc tit.* docent plures congesti a Barb. *in 6. in secul. ad hunc textum;* sin autem dubium sit an possit curari, seu tempore tolli, ut plerumque contingit, *l. si quis 4. ff. de liber. & posth.* Theophil. *in §. 9. instit. de adopt.* & dubia sint signa impotentiæ, & uterque, aut alteruter fateatur impotentiam, triennium expectandum est. Stephan. Papa II. cujus difficillima verba retuli supra *in c. fin. de conjug. leprosorum,* ex præsenti textu, *& c. fin.* Quando tamen dicatur dubia impotentia, late prosequitur Sanch. *ubi supra, disp. ult.* quod triennium computandum est a die intentatæ copulæ, ut innuitur in hoc textu, & *in c. fin. hoc tit.* Ita docuerunt Sanch. *lib. 7. disp. 110.* Reginald. *lib. 31. n. 127.* Ceterum attenta consuetudine triennium computandum est a decreto judicis, ut decrevit sæpe Rota apud Farin. *vol. 2. decis. 192. & 326.* Palao *p. 14. §. 10.* Dian. *p. 11. tr. 5. resol. 8.* Et hoc triennium non esse computandum, nisi post plenam pubertatem, recte docuit Hurtad. *de matr. disp. 22. diffic. 11.* Palao *§. 4. n. 6.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 104. n. 18.* imo & Germ. *3. anim. c. 10.* ab anno 22. incipere probavit, eo quod ante hoc tempus potest impotentia provenire ex debilitate virium ad copulam perfectam. Deinde hoc triennium debet esse continuum moraliter, non tamen mathematice, ut colligitur *ex d. capite fin.* An vero femina nimis arcta teneatur pati incisionem ferro, ligno, vel alio instrumento, ut ita potens reddatur viro suo, gravis quæstio est, quam novissime disputat Diana *p. 11. tract. 5. resol. 8.* qui resolvit mulierem nimis arctam contrahentem matrimonium teneri pati incisionem; arctam vero juxta virginalem pudorem, ut sunt ceteræ virgines, non teneri, quia tunc impedimentum potius ex parte viri, quam feminæ provenit. Notanda tamen est differentia inter casum, in quo matrimonium solvitur propter impotentiam naturalem, & ob maleficium; nam si solutum ob maleficium sit, postquam alter ex conjugibus secundas nuptias contraxit, etiam superstite illo cui junctus fuerat, etsi habilitas ad copulam ei reddita sit, non solvitur secundum conjugium, & primum suscitatur; si vero separatio fuerit facta propter impotentiam naturalem, & frigidus receperit potestatem coeundi, peracta pœnitentia, ad primam uxorem relicta secunda redire cogitur, *c. requisisti 33. q. 5.* Differentiæ ratio ex eo provenit, quia cum agitur de separatione matrimonii ob frigiditatem, vel impotentiam naturalem, talis ea debet esse, ut is qui separatur, dicatur esse impotens erga omnes feminas, quia est perpetuum impedimentum, *c. 4. hoc tit.* quare cum Ecclesia non permittat ob hoc naturale impedimentum solutionem matrimonii, nisi ob eam rationem, quia perpetuum judicavit; si decepta fuerit ex eo, quod illud perpetuum diceretur, detecto mendacio restituit primum matrimonium; quia impedimentum non perseverat, ut probatum fuerat. Quo casu, cum videlicet ex falsa causa matrimonium solutum est, & restituitur primum conjugium, maritus ad uxorem redire cogitur, etiamsi sacris ordinibus sit initiatus, ut docent Sanch. *lib. 7. de matr. disp. 99. n. 39.* Barb. *lib. 1. voto 2.* Leander *de Sacram. tom. 1. tract. 5. disp. 21. q. 52.* Diana *p. 11. tract. 5. res. 9.* licet contrarium observetur, si religionem professus sit; nam tunc cum matrimonium tantum ratum esset, & illud dissolvatur propter conjugis professionem, ex traditis *in c. ex publico, de convers. conjug.* non tenetur ille redire ad seculum, sed uxori restituendus est, ut docte probat D. Joannes de Larrea *decis. 3. Granat.* At quando de maleficio agitur, & impotentia coeundi, ex eo malefi-

cium feminæ non est impotens erga omnes, sed erga sponsam tantum & nuptam, ut colligitur *in cap. fin. hoc tit.* quare separatus ob maleficium ab uxore, quam cognoscere non poterat, aliam accipiens, & cognoscens, ab ea non est separandus: docuit P. Gregor. *in c. 1. de spons. n. 43.* Hæc tamen doctrina in praxi duas patitur exceptiones. Prima est, quando maleficium est generale respectu omnium mulierum, tunc enim si maleficiatus dissoluto priori matrimonio secundum contraxit & consummavit, restituendum est prius matrimonium; & hoc casu plane dicendum est de maleficiato ac de frigido, quem supponimus, maleficiatum quoad omnes esse impotentem, sicut est frigidus: quare si praxis docuerit, eadem impotentiam ortam ex maleficio, constabit non fuisse perpetuam, & consequenter Ecclesiæ sententiam ex falsa præsumptione perpetui maleficii prolatam fuisse, ut probant D. Thomas *in 4. dist. 34. in fine,* Henriq. *lib. 12. de matr. c. 8. n. 3.* Greg. Lopez *in l. fin. tit. 8. par. 4.* Secunda exceptio est, quando maleficiatus eamdem uxorem, a qua ratione maleficii fuerat separatus, post contractum secundum matrimonium carnaliter cognovit; & eo casu procul dubio instaurandum est prius matrimonium cum illa contractum; nam creditur Ecclesiam dissolventem matrimonium deceptam fuisse, dum impotentiam illam ex maleficio perpetuam judicavit, ut notat Gloss. *in d. c. fin. 33. q. 1. & in c. fraternitatis, hoc tit. verbo dirimant,* Sylvester *in summa, verbo matrimon. 8. q. 16.* Quomodo accipiendus est textus *in c. fin. 33. q. 1.* dum in eo decernitur, quod relicta prima uxore habili, adhuc non restaurandum prius matrimonium: nam textus ille accipiendus est cum maleficium illud non erat generale, sed particulare quoad unam.

9 Traditur ratio decidendi.

His suppositis ratio præsentis assertionis ex eo provenit: nam ad valorem matrimonii desideratur ut conjuges possint fieri una caro: quod cum non admittat impotentia perpetua, ideo matrimonium celebratum cum impotenti non valet, nam repugnat obligationi conjugali ad copulam impotentia coeundi, & matrimonium requirit obligationem saltem radicalem ad copulam aptam generationi, per se loquendo: sed qui absolute habet impotentiam ad copulam, non potest sic obligari, eo quod ad impossibile nemo obligatur, *l. impossibilium 185. ff. de reg. juris:* ergo est incapax matrimonii. Accedit, nam commune conjugum votum est liberos procreare, unum tempore contractus alter ait, *Volo pater esse,* altera vero, *Volo mater esse;* quia ut ait Plato in convivio, seu de amore: *Nec omnis proprio quodam naturali instinctu incredibili perpetuitatis desiderio tenemur.* Faciunt textus *in l. liberorum, §. fin. ff. de V. S. l. hæreditas, C. de legit. hæred.* & D. Aug. *l. 2. de adult.* ait; „ Conjugum propagatio filiorum prima est, & naturalis causa nuptiarum. „ *Et* serm. 3. Dominic. 3. post Trinit. *sic:* Uxor non propter libidinem, sed propter filiorum procreationem accipiatur: denique & ipsæ tabulæ matrimoniales hoc continent, liberorum procreandorum causa. *D. Cyprian.* in Symbol. Apost. *ait:* „ Matrimonia contrahuntur, *inquit,* quia creditur successura „ posteritas. *Et D. Hieronym.* lib. 1. epist. 19. ad Furium, *ait:* „ Sola libido insita a Deo ob liberorum procreationem, si „ fines suos egressa fuerit, redundat in vitium, & quadam le„ ge naturæ in coitum gestit erumpere. „ Unde Sepititia, quæ in contumeliam filiorum publice seni nupserat, conjugium improbatum fuit, quia ut ait Valer. Maxim. *lib. 7. c. 7.* *Nec ... liberorum quærendorum causa matrimonium intercesserat.* Itaque cum spes futuræ prolis, & liberorum procreatio præcipuus sit secundi matrimonii finis, non potest dici conjugium cum eo rite vel perfecte contrahi, qui vir non est, & ex cujus amplexu nulla liberorum spes esse potest. Cum enim sint quæ in conjugio licite desiderari possunt, voluptas, & prolis spes: voluptas, si libidinosa lascivia abest, licita, & legitima esse potest. Cicero *lib. 1. offic.* ibi: „ Cum sit hoc natura commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso est conjugio, proxima in liberis. *Et idem Quintil.* declam. 279. *ait:* Nam satis est maritum solo tantum osculo vocari. „ Prosequitur alia Robertus *lib. 4. rer. judicat. c. 1.*

10 Dissolvitur dubitandi ratio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam licet consensus tantum faciat nuptias, conjugium ille includit tria bona matrimonii, fidem videlicet, prolem, & Sacramentum, ut probavi *in c. fin. de condit. appos.* Et ita si deficit aptitudo ad copulam, deficit unum ex bonis substantialibus ad matrimonium, ac per consequens nullum est matrimonium, nisi contrahatur nulla habita relatione ad copulam, sed animo caste vivendi; quo casu sustineri matrimonium probavi supra *in c. consultationi.* Hæc autem impotentia debet esse physica, qua intercedente non adest materia habilis ad contractum. Ceterum si tantum sit moralis ad actum, non tollit obligationem radicalem, ut procedit in eo qui morti proximus, etiam desperata salute nuptias valide & licite contrahit, ut communis est omnium sententia.

11 Expenditur can. 17. concil. Vvermer.

Sed antequam manum a tabula levemus, exponendus est difficilis textus *in can. 17.* Concilii apud Vvermer. temporibus Pipini Regis celebrati, in illis verbis: „ Si qua mulier proclamaverit, quod vir suus nunquam coisset cum ea, exeant „ inde ad crucem, & si verum fuerit, separentur, & illa faciat quod vult. „ Refert Carnotensis *p. 8. Decreti, c. 170.* & extat *tom. 17. Concil. Regiæ editionis, fol. 387.* in quo difficile est, quodnam sit genus probationis, seu judicii per crucem. Vetus Amerbachius relatus a Patre Gretsero *lib. 2. de cruce, c. 21.* putat crucem in legibus Francicis, & Longobardicis fuisse armorum quoddam genus simile illis, quod nobis est monomachiæ, duellum, seu singulare certamen; & hanc pu-

gnam

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

quam ab antis in crucis speciem formaris, crucis nomen accepisse, & ad probationem innocentiæ, lucemque veritatis investigationem adhibitam esse. Sed illum recte refellit Grethserus *ubi supra*. Nec hoc judicio accipi potest relatus canon, cum in eo agatur de viro & uxore, qui non per pugnam, & duellum debent probare potentiam ad coeundum. Quare pro hujus canonis expositione sciendum est, apud veteres inter alias probationes ferri candentis, aquæ frigidæ, & similes, de quibus agemus *in c. fin. de purg. vulgari*, crucis judicium, seu examen recenseri *lib. 3. Capitul. c. 46.* ibi: „ Si auctor venerit, & rem recipere noluerit, campo, vel cruce contendant, *&* *append. 2. c. 33.* ibi: Dicens quod illis sit damnum factum, & hoc contendere voluerit in judicio, aut in campo, aut ad crucem, licentiam habeant. *Ejus probationis forma describitur in legibus Frisior.* titulo 14. §. 1. ibi: „ Si homo quislibet in seditione ac turba populi fuerit interfectus, nec homicida poterit inveniri, propter multitudinem eorum qui aderant, licet ei, qui compositionem ipsius quærere vult, de homicidio usque ad septem homines interpellare, & unicuique eorum crimen homicidii objicere, & debet unusquisque eorum sua duodecima manu objecti criminis se purificare Sacramento: tunc ducendi sunt ad Basilicam, & sortes super altare mittendæ; vel si juxta Ecclesiam fieri non poterit, super reliquias Sanctorum. Quæ sortes tales esse debent: duo tali de virga præcisa, quos tenos vocant, quorum unus signo crucis signatur, alius purus dimittitur; & lana munda obvoluti super altare, seu reliquias mittuntur, & Presbyter, si adfuerit, vel si Presbyter deest, puer quilibet innocens unam de ipsis sortibus de altari tollet, & interim Deus exorandus, ut si illi septem, qui de homicidio commisso juraverant, verum juraverint, evidenti signo ostendat. Si illum qui cruce signatur sustulerit, innocentes erunt qui juraverunt; sin vero alterum sustulit, tunc unusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est tenum de virga, & signet signo suo, ut eam tam ille, quam cæteri qui circumstant, cognoscere possint, & obvolvantur lana munda, & altari, seu reliquiis imponantur; & Presbyter, si adfuerit, si vero non, ut superius, puer innocens unamquamque earum sigillatim de altari tollat, & ei qui suam sortem esse cognoverit, rogat: cujus sortem extremam esse contigerit, ille homicidii compositionem persolvere cogatur, ceteris, quorum sortes prius levatæ sunt, absolutis. Si autem in prima duarum sortium missione, illam quæ crucis signo notata est, sustulerit: innocentes erunt, sicut prædiximus, septem qui juraverunt, & ille, si velit, alios de eodem homicidio interpellet, & quicumque interpellatus fuerit, sua duodecima manu perfecto Sacramento se debet excusare, & inde interpellatori sufficiat, nec ulterius ad sortem quemlibet compellere potest. „ Etiam de hoc judicio agitur in legibus Longob. *lib. 2. tit. 28.* in lege Salica *c. .* & de eo exaudiendi sunt Beda *de remed. peccat. c. 4.* ibi: *qui peccavit in manu Episcopi, vel Presbyteri, vel altare, vel Cruce conjuratione, ... pœniteat.* Goldastus *in ...... lib. 5.* & locus Concilii CP. 8. junctis Lindembrog. *in Glossar. verbo Crucis*, Bignonio *in notis ad form. ver. c. 21.* Quod quidem judicium postea prohibitum fuit apud easdem nationes legibus Longobard. *lib. 2. tit. 55.* Neap. *tit. 31. lib. 2. c. lib. 1. cap. 108.* ibi: *Sancimus ... ut nullus ... crucis facere præsumat, ne Christi passio, quæ est glorificanda cuilibet temeritate contemptui habeatur.* Quia per illam probationem Deus tentabatur, ut dicemus *in d. c. fin.* Sensus ergo dicti canonis 17. est, ut si mulier cum viro de impotentia coeundi controversiam habeant, exeat ad crucem, ut veritas patefiat, idest ad judicium crucis, quod per solemne juramentum supra crucem præstitum forma supplicata fiebat.

12 *Exponitur c. fin. 33. q. 1.* Deinde exponendus est textus *in c. fin. 33. q. 1.* in illis verbis: „ Si quis per sortiarias atque maleficas occulto, sed nunquam injusto, Dei judicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eveniunt, ut corde contrito, & spiritu humiliato Deo, & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrymis, & largioribus eleemosynis, atque jejuniis, & orationibus Domino satisfaciant, & per exorcismos, ac cetera Ecclesiæ medicinæ munia. „ In quibus referuntur remedia quibus uti liceat ad avertenda maleficia. & primo proponitur sacramentum pœnitentiæ, quia cum sæpe Dominus propter hominum peccata similes incursus dæmonis permittat, ut exemplis illustrat Paulus Diaconus in vita Gregorii, *capit. 11. 12. & 13.* hac sacra expiatione solet maleficium cessare, ut probat Leonardus *de fascinatione, cap. fin.* Secundo loco recensentur exorcismi Ecclesiæ, quæ instituti sunt ab Ecclesia ad expellendos, coercendosque dæmones. Concil. Carth. *can. 6.* D. Cyprian. *epist. 55. & 76.* late probat Pineda *l. 3. de rebus Salomonis, c. 29. n. 6.* His accedit, seu potius præcipuum remedium est viva fides, vivaque spes in Deo, ut vulgo notatur ex Paulo *ad Ephesios c. 1. & 1. ad Thessal. cap. 5.* & multis exemplis id probat Cassianus *collat. 8. c. 18. & 19.* D. Gregor. *l. 1. dial. c. 4.* ubi refert, quod cum maleficus quidam suam fecisset invocationem, & characterem, ut dæmon inimicum ejus vita privaret, responsum ei fuit a dæmone: „ Habet fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit: idcirco non in corpore, sed in undecima parte brachiorum suorum in campo, si liber, ei nocere possum. „ Similes, & valde miros casus referunt Nazianz. *oratione in Cyprian.* Magnus Cyprian. *in l. de exhortat.* Lactantius *l. 3. instit. c. 16.*

Dubium tamen, & magnum est, an ut tollatur impedimentum malefcii, possit ligatus a malefico petere, ut alio maleficio prius solvat? Hostiensis *in c. fin. hoc tit.* & Joannes Andreas vana vanis rejici posse censent. Sed verius dicendum est quod cum eo casu ope dæmonis utendum sit, semper hoc intrinsece malum est, quia ut ait D. Paulus *ad Rom. c. 3.* non sunt facienda mala, etsi inde eveniant bona: & probat D. Th. *in 4. d. 34. q. un. ar. 3. ad 3.* & ideo Alex. III. *in c. 2. de sortileg.* damnavit Presbyterum, qui licet bona fide, superstitiosa divinatione utebatur, licet id legibus civilibus permissum videatur *in l. 4. C. de maleficis, l. 3. tit. 15. p. 7.* Nec probari potest Remigii sententia *lib. 3. de maneciatr.* ubi docet, quod etsi non liceat precibus orare maleficum ut tollat maleficium alio maleficio, tamen liceat ab eo tale remedium extorquere; quem juste reprehendit Delrius *l. 5. disquis. magic. c. 1. sect. 2.* Sed si maleficus varia agnoscat remedia, alia licita, alia vero illicita, licebit ab eo petere ut maleficium tollat, licet contrarium tenuit Cajetanus *tom. 2. opusc. tract. de malefic. q. unic.* Ratio est, nam ut omnes fatentur, licitum est petere ab usurario mutuum, & ab infideli juramentum exigere, licet certum sit, illum sub usuris mutuaturum, & hunc per falsos Deos juraturum fore: non alia ratione, nisi quia utrumque fieri potest sine peccato. Ergo similiter, cum in præsenti casu possit sine peccato maleficus maleficium solvere, juste peti potest ab eo, ut remedio licito illud tollat. Diligenter tamen observanda sunt media, quibus maleficus utitur ad solutionem maleficii, ut si voce utatur, sed verbis occultis, rebus vanis, aut superstitiosis, quæ ex se vim non habent naturalem tollendi maleficium; vel si rebus naturalibus utatur, adjungat tamen alia vana & superstitiosa; nam his casibus, pactum dæmonis adesse creditur, & ideo hæc remedia illicita sunt.

His consequens est alia, nec parum difficilis quæstio, an licitum sit uti destructione malefcii ad obtinendam sanitatem? Pro cujus quæstionis solutione sciendum est, quod ut notat Delrius *d. l. 6. c. 2. sect. 1. q. 3.* solet aliquando pactum a malefico fieri cum dæmone, ut quamdiu signum aliquod duraverit, duret maleficium, & everso signo cesset; quod fieri contingit duplici interveniente pacto, veluti quando cum dæmone conventum est, ut tali signo durante, duret in vexatione & operatione malefica, & quod remoto signo, cesset a tali vexatione: & in hoc casu constat duplex esse pactum cum dæmone, alterum de nocendo durante signo, alterum vero de cessando ab operatione malefica remoto signo. Quando ergo unum tantum est pactum conventum cum dæmone, ut durante signo malefice operetur, eo casu, etiam everso signo, non tenetur dæmon virtute pacti ab operatione cessare, sed tantum liberum est ei nocere, vel non: quoties autem illud duplex pactum præcessit, si maleficus signum evertat, intendens cogere dæmonem, ut ab operatione desistat virtute secundi pacti, vel quilibet alius tollat signum hoc, erit omnino illicitum, & iniquum, eo quod tali facto approbatur pactum secundum, & illius virtute speratur salus ope dæmonis: quare tota difficultas est, quando unicum fuit pactum, quo casu eversio signi non supponit pactum, in quod consentitur, vel quando etsi intercessit duplex pactum, maleficus auferens signum non intendit sibi posterius pactum servare, sed adductus pœnitentia pacti conventi, intendit omnino rescindere pactum, & ideo aufert signum quod tollit pacti vinculum, non quatenus est signum posterioris pacti, sed quatenus est ejus destructio. In hoc ergo dubio, an liceat signum malefici tollere pro recuperanda salute, ultimam sententiam affirmativa, videlicet licere ipsi malefico, vel alii cuicumque signum malefici tollere animo destruendi pactum cum dæmone conventum, & obtinendæ salutis: probant Scotus *in 4. d. 34. q. un. art. 3.* Henriq. *l. 12. de matr. c. 8.* Navarr. *in summa, c. 11. n. 29.* Vega *l. 2. summa, c. 54. n. 110.* Cajet. *t. 2. opusc. tr. 11. de malefic. q. un.* Castro *de justa hæretic. punitione, l. 1. c. 16.* Sotus *in 4. dist. 34. q. unica, art. 4.* Delrius *l. 6. magic. c. 2. sect. 1. quæst. 3.* Et ratione probatur, quia certum est, hoc intentum ex destructione signi, licitum esse: quare tota malitia refundi debet in medium adhibitum ad talem finem consequendum: sed in hoc medio nullam reperiri culpam ex eo constat, quod destruendo signum malefici intentione prædicta, nec pactum, nec amicitia cum dæmone confirmatur, nec ex eo illi aliquis tribuitur honos; imo dæmone contempto, ab ejus receditur amicitia, ideoque signum fœderis destruitur, ut constet dissolutum esse pactum. Quod si dicas, malum esse credere, everso signo dæmonem a vexatione cessaturum. Respondetur, hoc omnino esse a veritate alienum: nam illud credere nullo jure prohibetur, nec continet aliquid indecens ut asserit Scotus *dict. dist. 34. q. unic.* nam destruens signum, non consentit operationi dæmonis, sed credit, signo sublato dæmonem non amplius vexaturum; quia facile creditur, quod dæmon, qui pacto ligatus erat ad nocendum, soluto pacto per signi eversionem, cesset a tali vexatione. Idque licitum esse facile constat; nam quoties per signum appositum sequitur maleficium, id non aliter contingit, quam dæmone operante, & vexante: at vero quando restituitur sanitas maleficiato per eversionem signi, nullum intervenit auxilium dæmonis, sed mera cessatio illius intenditur, scilicet quod non agat vexando; & ideo non expectatur quod operetur, sed quod designat agere. Expectare autem effectum dæmonis privativum, non est prohibitum, imo licitum est expectare dæmonis fugam ab energumeno, vel cessationem tentationis, nam ille effectus non expectatur, ut effectus alicujus pacti conventi cum dæmone, sed potius est soluto pacto inito cum illo. Nec obstabit si dicas, operationem

tionem dæmonis ab ipsis signis non pendere, quia etiam illis ablatis, si voluerit, poterit vexare, vel non: ergo parum prodest signum malefcii evertere, nisi dato pacto cum illo, & per consequens non minus consentit pacto qui signum tollit, quam qui posuit. nam facile respondetur cum Victoria *in relect. de mag. ad finem*, dæmonem non teneri naturaliter operari ratione signi, sed moraliter ratione pacti conventi; imo & si pactum non præcederet, ejusque signum apponeretur, dæmon æqualiter vexaret; nam Deus, etsi plerumque permittat dæmoni operationem mediante pacto malefico, sine illo tamen, & non interveniente opera hominis, non permittit; & ita recte creditur, quod si dæmon poterat vexare mediante pacto, & signo durante, id non poterit efficere signo destructo.

CAPUT VI.

Idem a *Episcopo Altissiodorensi*.

FRaternitatis tuæ litteras recepimus continentes, quod Odeardis mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per Archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, volens tamen super hoc habere certitudinem pleniorem, quasdam *b* matronas suæ parochiæ, providas & honestas ad tuam præsentiam evocasti, stricte illis injungens sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad viriles amplexus; quæ tandem in fide sua tibi asseveraverunt constanter, quod eadem mulier non poterat esse mater, aut conjux, tanquam cui naturale deerat instrumentum. Unde inter ipsam & virum illum divortium celebrasti, mulierem ipsam inducens, ut ad aliquam religionem se transferret perpetuam continentiam servatura: viro autem licentiam tribuisti, ut uxorem duceret in nomine Domini, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem postea, quod mulier eadem invenit, qui seras hujusmodi reseravit, abjiciens continentiam quam promisit: & quæ alium virum habuerat, Vv. laicoi præsentium supernupsit, pro quibus humiliter supplicasti, ut cum eis misericorditer ageremus. Quamvis igitur semiplene nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam servaturam, utrum videlicet simplici verbo, an voto solemni: utrumve ad *c* religionem transferit, ut promisit: an contra promissionem in domo remanserit, & qualiter seras illas fecerit reserari, utrum videlicet artificio medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo. Nos vero perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri, sententiam divortii per errorum, licet probabilem, novimus esse prolatam, cum pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur, & ideo inter primam mulierem, & primum virum dicimus matrimonium extitisse; quare inter ipsam & præfatum Vv. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab invicem separari; & si prædicta mulier ad religionem transivit, sicut asseritur promisisse, primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesiæ auctoritate *d* contraxit, alioqui idem vir dimissa ea, quam postea superduxit, debet ad illam redire, cum qua primo contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc cum præfato Vv. fornicata fuisse; vel nisi se fornicario modo alii viro immiscuerit, ut primus idem vir prætextu fornicationis, quam commiserat, ejus consortium declinaret. Nam si tantum simplici verbo promisit se continentiam servaturam, & postea in conspectu Ecclesiæ nupsit memorato Vv. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi non debet quod fornicaretur cum illo: sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hoc autem quæstionem illam noveris esse solutam, qua quæritur, utrum ea, quæ adeo arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ac matrimonium contrahendum debeat idonea *e* perhiberi. Similiter illa, quæ viro, cui nupserat, adeo arcta est, ut nunquam ab eo valeat deflorari, si ab eo per judicium Ecclesiæ separata nubat alteri, cui arcta non sit: & per frequentem usum secundi reddatur etiam apta primo, utrum debeat ad eum redire, cum quo prius fœdus inierat conjugale. De talibus autem non est judicandum, cum finale judicium pendeat ex futuro. Tu ergo secundum quod superius est distinctum, facias quod decrevimus per censuras ecclesiasticas, appellatione remota, firmiter observari.

NOTÆ.

a *Altissiodorensi.*) Ita etiam legitur *in c. 3. sub tit. de impotentia coeundi, in 3. comp.* De Altissiodorensi diœcesi egi *in c. 14. de præsumptionibus.*

b *Matronas.*) De quarum judicio, & inspectione egi *in c. 4. de prob.*

c *Ad religionem transferit.*) Quo casu primum matrimonium cum ratum esset, solutum fuit: secundum autem non valuit, ex traditis supra *in c. fin. qui clerici, vel vov.*

d *Contraxit.*) Quia soluto primo matrimonio per ingressum religionis, potuit maritus secundum matrimonium contrahere, ex traditis *in c. ex publico, de convers. conjugator.* 3

e *Idonea perhiberi.*) Et teneatur incisionem pati, juxta tradita in textu superiori, ubi præsens commentarium dedi. 4

CAPUT VII.

Honorius III. a *Episcopo & Magistro B. Canon. Ambianensi*.

LIteræ vestræ nobis exhibitæ continebant, quod cum causa matrimonii, quæ inter Matildem mulierem, & Albericum virum ejus Atrebatensis diœcesis vertitur, vobis fuisset a bonæ memoriæ Innocentio Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit coram vobis, quod cum jam octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, nunquam tamen licet esset viripotens, ab eo cognita fuerat, sed adhuc integra permanebat, eo quod prædictus vir ejus non habebat *b* potentiam coeundi, quare petebat inter eos divortium celebrari. Prædictus vero A. nihilominus fatebatur, quod nunquam illam cognoverit, licet ad ejus obsequium se facilem exhibuerit, & paratam; sed tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos vero ne id forte confiteretur in fraudem, a *c* matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali dictam fecistis inspici mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir prædictus extitit, fecisti diligenter inquiri, utrum vir ipse aliquam cognovisset; nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Ipsis autem viro, & muliere frequenter comparentibus coram vobis, ac muliere instanter divortium requirente, & dicente quod mater esse volebat, & filios procreare: viro autem dicente quod paratus erat stare consilio, & voluntati Ecclesiæ, injunxistis eisdem, ut humiliter reciperent, & agerent pœnitentiam de commissis, si forte placeret Deo, qui matrimonii fuit institutor, & author, ut opus matrimonii consummarent. Qui post plures *d* terminos ad commanendum sibi a vobis indultos, ad vestram reversi præsentiam, concordi voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri, propter quod de ipsorum consensu causam hujusmodi Apostolico duxistis judicio relinquendam. Unde vobis iterato per Apostolica scripta mandamus, quatenus si recolitis rem taliter se habere, & vobis constiterit, vel adhuc constiterit præfatos virum, & mulierem *e* infra prædictos octo annos per continuum triennium insimul habitasse, ipsis cum septima propinquorum manu juramento firmantibus, se nequivisse carnaliter commisceri, proferatis divortii sententiam inter eos.

NOTÆ.

a *Ambianensi.*) Ita legitur in quinta compilatione Honorii III. *sub hoc tit. c. 1.* ex qua textum hunc restituo. De Ambianensi Ecclesia egi, *in c. 37. de rescript.*

b *Impotentiam coeundi.*) Ob impotentiam naturalem exponit Innocen. IV. *hic*. Contra quem Cujacius contendit, in præsenti agi de maleficiatis, & textum hunc spectare ad secundam partem rubricæ *de maleficiatis*. Sed verius credo, Honorium non agere de maleficio, sed de impotentia naturali, ut probat Cujac. *de frigid. q. 1.*

c *Matronis.*) De quibus egi, *in c. 4. de prob.*

d *Terminos.*) Judex enim Ecclesiasticus ex justis causis potest triennium præscriptum, *in c. laudabilem*, prorogare. 3

e *Infra.*) Cujac. putat legendum esse, *ultra*; sed immerito, cum *infra*, legatur tam in quinta, quam in hac sexta collectione. 4

BIBLIOTECA CENTRAL

126

TITULUS XVI.

De matrimonio contra interdictum Ecclesiæ celebrato.

CAPUT PRIMUM.

Alexand. III. a *Paduano Episcopo*.

Litteras, quas nobis tua fraternitas destinavit, expresse declarant, quod cum quidam parochianus tuus sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem, ea præsente, & consentiente, præstito juramento firmasset, & illa non post multos dies dona, & *b* munera viri secundum morem terræ sponte suscipiens, ipsum tamquam proprium virum sæpe *c* amplexata fuisset; tandem mortuo fratre, a viri sui fratre se desponsari *d* permisit, & quod ab eo cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cumque fraternitas tua ei prohibuisset publice, ne cui illorum, vel alicui se copularet, ipsa spretis monitis tuis alii nubere non formidavit. Demum cum utrumque ante te convocasses, & mulieri præcepisses, ut ad domum matris rediret, ipsi ad nostram audientiam *e* appellaverunt. Verum quoniam sollicitudini nostræ incumbit excessus, & enormitates eorum corrigere, & ad modum, & formam rectitudinis revocare: f.t.p. A.s.p.m. quat. si ita est, ut superius est narratum, præfatam mulierem, ne mandatum suum contemptibile esse videatur, ad domum matris, omni appellatione, & exceptione cessante, redire compellas, & imposita sibi pœnitentia de tanto excessu, postquam ea in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti promittas, & legitime sibi conjungi.

NOTÆ.

1 a *Paduano.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub h. t. c. 2.* De diœcesi Paduana egi, *in c. 7. de judiciis.*

2 b *Dona, & munera.*) Ulpianus *in l. inter donum 194. ff. de V. S.* ait: „ Inter donum, & munus hoc interest, quod inter genus, & speciem; nam genus est donum, Labeoni a donando dictum: munus species; nam munus esse donum cum causa, ut puta natalitium, nuptialitium. „ Ubi Labeo dixit donum donationem, ex mera liberalitate factam, munus vero illam donationem, quæ in substantia liberalis datio est, sed sit nihilominus cum causa, quam si prætermitteremus, gravaremur pudore; veluti natalitium, de quo egi *in supplic.* ... nuptialitium, de quo in præsenti. Nec contrarium probat textus, *in l. munus 214. ff. de V.S.* cujus veram interpretationem tradit D. Joseph de Retes *de don. c. 2. n. 3.* & ideo ut diversa ponantur dona, & munera in præsenti, per dona enim intelligit Alex. res quas sponsus, vel ejus consanguinei sponsæ spe futurarum nuptiarum, & in honorem postea contrahendi matrimonii pure, & absolute donantur, quæ statim in dominium sponsæ transferuntur, cum talis donatio fiat sine ulla reservatione, pacto, aut conditione. Hæc donatio cognita fuit jure Digestorum, ut constat *ex l. 1. §. 1. de don. l. si sponsus 5. ff. de don. inter, l. si ante 8.* cum sex legibus sequentibus, *C. de don. ante nupt.* Et in tantum pura, & absoluta olim fuit, ut etsi postea matrimonium non sequeretur, donatum repeti non posset, ut apparet *ex leg. si filia 10. cum sequenti, C. de donat. inter,* quod postea mutavit Constantinus, *in l. cum veterum 15. C. eod.* statuens ut talis donatio in sponsam collata habeat tacitam conditionem, si nuptiæ sequantur. Quod discrimen juris antiqui, & novi agnoverunt, etsi breviter, Cujacius *ad eundem tit. C.* Scipio Gentilis, *l. 2. de don. inter, c. 16.* & latius prosequitur D. Joseph de Retes, *de donat. cap. 22.* Munera solemnia dicuntur, quæ nuptiarum tempore a consanguineis sponsi sponsæ mittuntur, *de quibus in l. plures 12. §. cum tutor 3. ff. de administr. tut. l. 1. §. sub isto, ff. de tutela, & rat.* & de his agunt Cujac. *l. 38. Pauli ad edict. in l. statut. 13. §. ult. ff. de administr. tut.* Brissonius, *de ritu nupt. ad fin.* Revardus, *l. 3. var. c. 13. & l. 3. consult. c. 5.* Roderus, *ad Martial. l. 14.* Obsaldus, *l. 3. Donat. c. 12. lit. G.* Hæc autem munera solemnia habebant tacitam conditionem, si matrimonium sequeretur, *l. 2. C. de don. ante nupt.* & eo non sequuto, repetebantur. Ratio differentiæ ex eo proveniebat: quia munera hæc nullam aliam causam habebant, quam nuptias; ideoque illis non sequutis conditiebantur; donatio vero simplex facta ab sponso habet pro causa finali liberalitatem, pro impulsiva vero matrimonium; & ita statim contractu matrimonio perficitur, *l. cum te 9. l. si sponsus 12. C. de don. ante nupt.* ideo etsi deficiat causa impulsiva, illam non vitiat, argumento legis *cum tale 72. §. falsam, ff. de condit. & demonstr.* Non tamen ex his donis aut muneribus acceptis ab sponsa præsumitur matrimonium contractum, ut probat Basil. *de matr. l. 2. c. 11. nu. 6.* qui male accipit textum hunc de matrimonio rato, cum de sponsalibus de futuro a fratre contractis tantum agat.

c *Amplexata.*) Nec ideo sponsalia de futuro transeunt in matrimonium, ut docent Covar. *de sponsal. 1. p. c. 4. §. 1. n. 2.* Basil. *l. 2. de matr. c. 11.* Id enim tantum copula sequuta operatur, ut probavi, *in c. is qui fidem 30. de sponsal.*

d *Permisit.*) Quæ desponsatio nulla erat, propter impedimentum publicæ honestatis, ut probavi *in c. de sponsal.*

e *Appellaverunt.*) Quia ad Pontificem omisso medio appellare licet, ut probavi *in c. si duobus 7. de appell.*

CAPUT II.

Idem a *Vointon, Bathon, & Herforden. Episcopis.*

EX litteris venerabilis fratris nostri Cant. Archiepiscopi A. S. L. ad audientiam Apostolatus nostri pervenit, quod cum G. de S. Leodeg. M. filiam suam *b* absentem cuidam juveni R. nomine desponsasset, post modicum quibusdam ipsius mulieris consanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præsente per verba præsentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium, fide hinc inde corporaliter præstita, quod vir mulierem sicut uxorem legitimam de cetero exhiberet, & ipsa reverenter ei sine contradictione, sicut viro legitimo obediret: nihilque deerat, nisi solemnitas in facie Ecclesiæ celebranda, quæ propter tempus *c* Quadragesimæ tunc non potuit effectui mandari. Postea vero orta suspicione, quod præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad [illegible] fuit dicti Archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, sicut ex litteris ipsis accepimus, ne antequam de præscripto negotio plene constaret, vir ad secunda vota transiret: sed ipse prædicta prohibitione contempta, filiam Hug. de Spolteli, M. nomine, in facie Ecclesiæ sibi solemniter copulavit uxorem. Postmodum vero duabus mulieribus, & viro coram Archiepiscopo constitutis, præfatus A. publice confessus est, se cum Maria, sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse: & altam, scilicet Matildam, prava quorumdam suggestione seductum postmodum accepisse. Maria vero constanter asseruit, quod pater ejus non noverat de voluntate ejus querelam, adjiciens quod inter ipsum, & præfatum R. excepta sola fide de contrahendo matrimonio, nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non servaverat, servare minime tenebatur: & ideo eum illi, quam secundo acceperat, relinquebat. Cum autem præfatus R. tamquam proprius vir restitui postularet, & Archiepiscopus vellet primo de matrimonio cognoscere, ob id maxime, quia mulieres dicebantur sese consanguinitate contingere, ac per hoc tam incestus, quam adulterii vitium timebatur, Maria ad Apostolicam appellans Sedem, vocem appellationis emisit, & festum Circumcisionis proximæ terminum ap. præfixit. Appellationi vero Archiepiscopus deferens, eidem M. sub periculo animæ, & excommunicationis interminatione districtius *d* interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa coram nobis, vel coram delegatis ab hac Ap. Sede judicibus finem debitum sortiretur. Ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alii Vv. nomine nihilominus nupsit, & super hoc citata coram Archiepiscopo, noluit propter appellationem, quam objecerat, apparere. Cum igitur absentibus partibus non videatur nobis negotium finiendum, ipsum experientiæ vestræ, de qua plene confidimus, committentes, præsentium auctoritate mandamus, quatenus partibus ante vestram præsentiam convocatis, inquiratis diligentius veritatem, & si nihil constiterit, quod impediat, præter consensum, qui inter præfatum R. & Mariam asseritur præcessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda, sublato ap. diffugio judicetis. Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire nequaquam debuerit, conveniens tamen non videtur, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur: alia tamen pœna debebit eis imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

NOTÆ.

NOTÆ.

1 a *Vointoniensi.*) Ita habetur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 2. & in append.* Conc. Lateran. *c. 38.* & ita legendum esse constat *ex c. 7. de sponsal.* ubi notavi. Rescribit autem Alexand. in præsenti his Prælatis Angliæ, non vero ipsi Archiepiscopo Cantuariensi, quia cum ab eo appellatum esset ad Pontificem, non poterat eiusdem causæ cognitio illi delegari, *ex l. ait, C. de appellationibus, capite accepta, eodem titul* ubi probavi. Si autem Pontifex in hac causa sententiam definitivam protulisset, recte poterat ejus executionem committere eidem judici a quo, *ut in capite antecedenti, c. ut debitus 59. de appel. c. 1. qui filii sint legit. in 3. collect.*

b *Absentem.*) Pater enim potest pro filia etiam absente sponsalia contrahere, ut probavi *in c. 1. de desponsat. impub.* 2

c *Quadragesimæ.*) Juxta tradita *in c. Capellanus, de feriis.* 3

d *Interdixit.*) Licet enim appellatione interposita, judex a quo non possit aliquid innovare circa negotium principale, tamen circa accessoria, & alia, quæ directo non tangunt ipsum, potest statuere. 4

CAPUT III.

Idem a *Paduano Episcopo.*

DE muliere. *Et infra:* Illos autem, qui præ consanguinitate prohibentur conjungi, & post contra interdictum Ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subjicere, donec tamdiu separentur, *b* quousque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium possit, & debeat jure stare.

NOTÆ.

1 a *Paduano.*) Præsentem inscriptionem exposui *in cap. de muliere 6. de sponsal.*

b *Quousque.*) An tunc necessaria sit nova absolutio, exposui *in c. 1. de judiciis*, ubi Balboa *n. 67.* explicat textum hunc.

COMMENTARIUM.

2 INterdictum Ecclesiæ circa matrimonium non contrahendum tripliciter intercedere potest: per legem, per Judicem, & per Parochum. Per legem fit, cum ea certis temporibus nuptias celebrari prohibet, ut *in c. non oportet ... 33. quæst. 4. c. Capellanus, de feriis,* ubi probavi. Per judicem, quando lite pendente super matrimonio, vel illud, vel aliud contrahi specialiter interdicitur, *c. cum sit, de sponsa duorum, c. 1. & 2. hoc tit.* Per Parochum, cum aut impedimentum denunciatur illi, aut probabilis est ejusdem suspicio, *c. cum inhibitio, in prin. & §. sane, de clandest. desp.* Sed an matrimonium contra interdictum Ecclesiæ celebratum, nullum sit, an vero sustineatur, pœnitentia tantum injuncta ita contrahentibus contra Ecclesiæ prohibitionem, dubium est, propter juris testimonia inter se expresse pugnantia. Illud valere pœnitentia contrahentibus imposita, docetur *in c. 1. & 2. hoc tit.* Contrarium vero, imo matrimonium ipso jure nullum esse, probatur *in c. ad dissolvendum, de sponsal. impub.* ibi: „ Quod si contra interdictum nostrum in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum id irritum esse decernimus, & viribus omnino carere. *Et c. tua, de sponsa duor. ibi:* Et si contra interdictum Ecclesiæ publice factum venire præsumpserit, matrimonium tam præsumptuose contractum poteris irritare. *Et c. contradicimus, in fine 35. q. 2. c. 1. hoc tit. in 1. collect.* cujus pars extat *in c. videtur 35. q. 6. ibi:* Nam quod contra interdictum, & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tam divinæ, quam humanæ legis proclamat auctoritas. „ Pro quorum jurium conciliatione Glossa in præsenti, quam sequuntur communiter Repetentes, ita distinguit, vel hujusmodi interdicto, seu prohibitioni causam dedit perpetuum impedimentum, veluti ob nunciatam aliquam cognationis speciem; & tunc certum est conjuges statim separandos esse, & probato impedimento, matrimonium esse dissolvendum: si vero prohibitio ex causa temporaria processit, veluti quia jam fides data fuerit alii per verba de futuro, vel quia incestum commisit conjux, aliudve ex delictis, quæ convicta adimere jus connubii solent, ut *in c. 1. & 2. de eo qui cognovit consanguineam, c. 2. de pœnit. & remiss. c. Quænam 27. q. 2. c. admonere, c. interfectores, 33. q. 2.* eo casu si matrimonium de facto celebretur, valet, pœnitentia tantum injuncta contrahentibus, etsi prohibitio judicis præcesserit, etiamsi in fraudem litis captæ celebratum sit, *cap. cum in Apostolica 18. supra de sponsal.* Sequuntur Glossam Cironius, & Leganfre, *in paratit. ad hunc tit.* Barb. *lib. 3. voto 114. num. 14.* Aliter distinguit Sanchez, *de matr. lib. 6. disp. 1. num. 9.* inter prohibitionem factam a Pontifice, & factam ab aliis Ecclesiarum Prælatis; ita ut primo casu contra interdictum Pontificis celebratum matrimonium nullum sit; secundo vero casu vires habeat, illum sequitur Zypæus, *in consult. Canonicis ad hunc tit. consult. 1.* Sed his omnibus distinctionibus omissis, Basil. *de matr. l. 6. c. 6.* aliter distinguendum existimat, videlicet, quod si in ipsa Ecclesiæ interdicto sit clausula irritans, matrimonium contra celebratum nullum fit, ex ratione legis *non dubium, C. de legibus, c. imprimis 35. q. 2.* Si vero tantum Ecclesia utatur clausula prohibitoria, ut olim matrimoniis clandestinis, *c. 3. de clandest. desponsat.* matrimonium contra celebratum subsistat, pœnitentia contrahentibus imposita. Qua admissa distinctione, primo casu procedunt textus *in dict. capitul. tua, capitul. ad dissolvendum, cap. 1. hoc tit. in 1. collect.* Secundo vero casu procedunt textus *in cap. 1. & 2. hoc titulo.*

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi.

CAPUT PRIMUM.

a Alexander III.

Conquestus est nobis Herbertus lator præsentium, quod cum quandam mulierem, *b* neptem R. acceperit in *c* uxorem, præfatus R. ipsam *d* exhæredare conatur, eo quod ante desponsationem matris suæ nata fuerit, cum postea, prout dicitur, pater mulieris præfatæ matrem ipsius acceperit in uxorem. Inde est, quod f. v. p. A. s. p. m. quat. rei veritate diligenter cognita, & inquisita, nullius appellatione obstante, eam legitimam esse judicetis, jubentes prædicto R. ex nostra, & vestra parte, ne sæpedictæ mulieri, & heredibus suis ea occasione super *e* hereditatem suam molestiam inferat, vel gravamen. Si autem contra inhibitionem nostram venire præsumpserit, sublato appellationis remedio severitate Ecclesiastica percellatis.

NOTÆ.

1 a *Alexander III.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 1.* & post Conc. Later. *p. 33. c. 3.* nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex. Cujac. autem ex quodam M. S. restituit inscriptionem ita, *Exoniensi, & Vigorniensi Episcopis:* quæ diœceses sunt in Anglia, ut jam notavi *in c. 6. de filiis presbyter.*

b *Neptem R.*) Idest consobrinam, *ut in c. per tuas 10. de prob.* ubi jam notavi, quare in hac sexta collectione ipse R. vocatur patruus.

c *Uxorem.*) Unde ipse pro ea admittitur in judicio, etiam in quæstione legitimitatis, ut probat Barbosa, *hic.*

2 d *Exhæredare.*) Idest privare, hæreditate paterna, quæ ad ipsam, tamquam legitimam jure saltatis spectabat.

e *Hæreditatem.*) Sed quomodo judex ecclesiasticus de hæreditate, & per consequens de re temporali cognoscit? cum in præsenti casu, & similibus debeat de legitimitate cognoscere, & decisa hac causa præjudiciali causam successionis ad judicem remittere, *c. 3. de ordine cognit. c. causam 17. hoc tit.* Glossa finalis in præsenti docet, Pontificem in terris, in quibus præsens casus contigit, temporalem habuisse jurisdictionem, ideoque etiam inter laicos potuisse jus dicere in causa temporali, juxta textum *in cap. per venerabilem, hoc tit.* Hostiensis in præsenti ait personas, de quibus in hoc textu, miserabiles fuisse, proindeque Pontificem in omnibus earum causis adiri potuisse, juxta tradita *in c. ex parte, de foro compet.* sed utraque solutio, ut divinatoria rejicienda est. Cujac. *hic* succumbens difficultati, fatetur ecclesiasticum judicem in hoc casu de legitimatione cognoscere potuisse; judicem vero laicum de causa successionis pronunciare posse. Sed his omnibus omissis solutionibus, dicendum est, discrimen esse constituendum inter eum casum, in quo primo, & principaliter de successione agitur, & inter eum in quo secundario,

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.H.L.